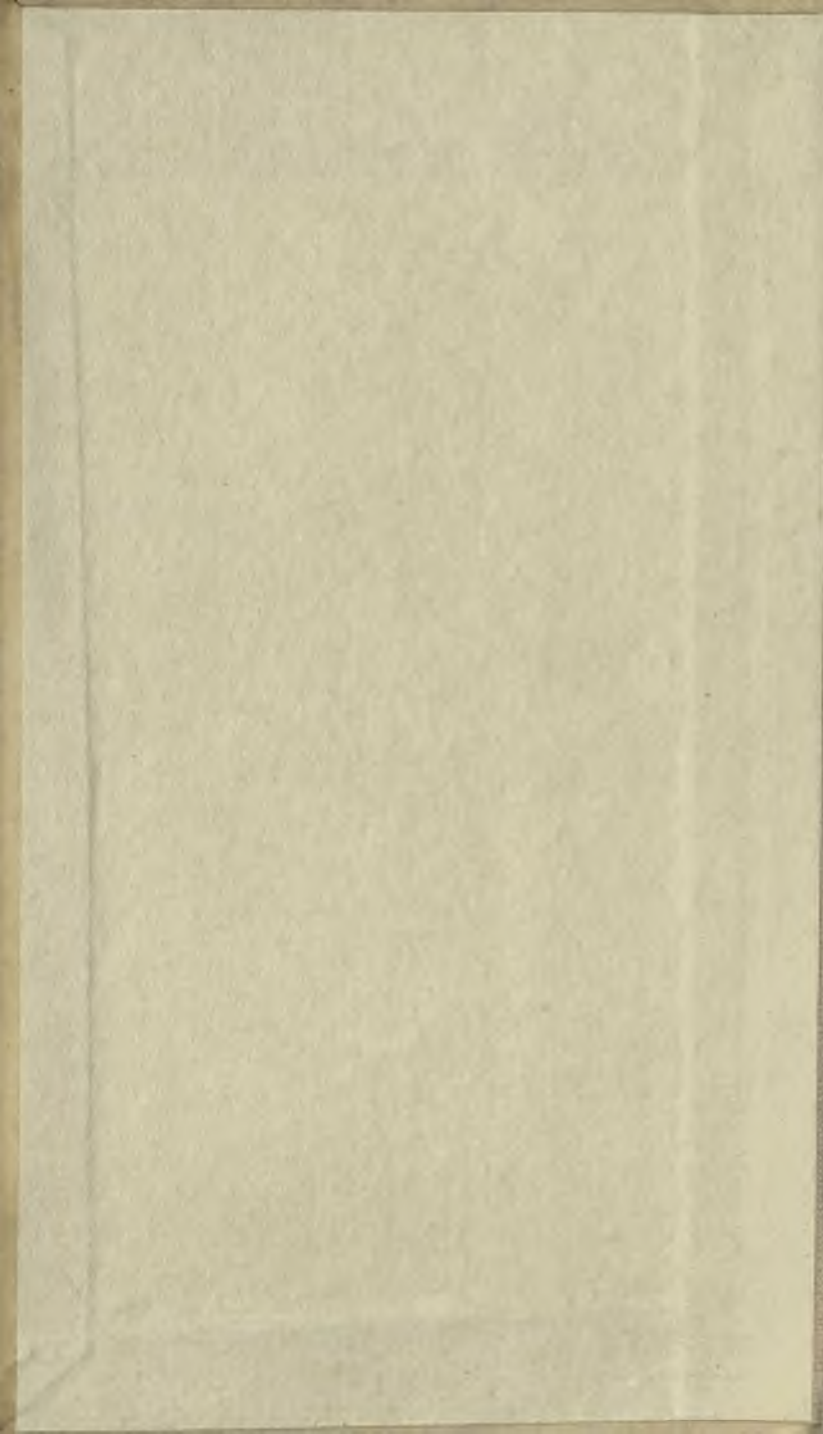

85,138(3)

G 32

t. Amsterdam by I. Lamsveld Boeckverkooper
en Plaat Sneyder 1702

H E T

K A B I N E T

D E R

STATUEN,

*Ons vand' Aaloudheid nagelaten, welkers
makers, navolgers, geboorten, de plaat-
zen waar zy staan, vertoond wor-
den, en met alle hare afbeel-
digen door Jan Lams-
velt verciert,*

Waar by gevoegt is een naauwkeurige Leidtsman
in Romen, met een generale Afbeelding,
door BISSCHOP getekent,

D O O R

WIBRANDUS DE GEEST,

Schilder.

AMSTERDAM,

By JAN LAMSVELT, Boekverkooper en Plaatsnyder
in de Jan Roonpoorts Tooren-steeg. Anno 1702.

ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ
КНИЖНОГО ДЕЛА
РОССИИ

85.13

✓
G 32

~~6-73/44~~

Центральная гос.
Публичная б-ка
И. А. НЕКРАСОВА

944420

ЦУНБ им. Н.А. Некрасова
Отдел хранения фондов

A A N D E N

H E E R E

J^r. JOHANNES

ANTHONIUS de COXIE,

*Vermaart Schilder dezer Eeuwte , en
beminnaar van alle wetenschappen.*

MYN HEER.

IK heb niet lang myne
gedachten laten gaan ,
aan wien ik dit Kabi-
net zoude opdragen ,
maar U Ed. van de eer-
ste uur zoo wanneer het de belof-
ten van het licht te zien verkreeg ,
met myn harte U Ed: dit opgeof-
fert , het welke ik uw Schriftelyk
kom te doen , tot een teken van

* 3

een

OPDRACHT

een eeuwige verplichting en een onverbreekelyke vrindschap , de welke ik aan U Ed. schuldig ben; want wie kan van my dit beter toegeëigent worden , als aan die gene , die my in de hoogste wetenschap opgekweekt heeft, en met een driftigen yver de waarheden van een genegen harte dede zien , waar door ik een Eeuwig merkteken tot uwen Lof zal draagen , met te be- leiden , dat het geene ik kom te doen , niet het myne , maar het U E. is , anders doende , zoo zou- de ik tegens de dankbaarheid ko- men te zondigen , 't welke by alle oprechte gemoederen gewraakt word , en by my het alderhaatelyk- ste is , dat op den aardbooden kan gevonden worden: Laat dan myn
Heer

OPDRACHT

Heer dit een kenteken zyn van een waarachtige genegenheid, de welke haar oorspronk uit een ongeveinsd harte is neemende, en de wyl de genegenheden hooger geschat worden, dan eenige giften of gaven; zoo is het dat ik hier door wil te kennen geven hoe dat myn harte gesteld is. Het geene U Ed: meerder en grooter verzeeking zoude kunnen geven, dan deze Letteren: ik en zal myn Heer niet ophaalen, hoe geacht, bemind en beroemt gy zyt, zoo in U Ed: levendige Schilderkonst van U Ed: leven, als in U Ed: Tafereelen, waar in gy zoo volmaakt zyt, als in U Ed: Konst, nog van wat door-luchtig zaad gy U Ed: oorspronk hebt genoomen geenzins,

OPDRACHT.

maar het zal alleen genoeg zyn ,
ende U Ed. glorie genoeg kunnen
by zetten , dat men weete , als dat
gy een telg van de Coxien zyt , die
altoos in de gemoederen der men-
schen zullen leven eensdeels om
hunne bedieningen , en eensdeels
om de konst die in hun voor eenige
Eeuwen uitblonk , voornaamelyk
in U Ed: Grootvader Michiel de
Coxie , van wiens konst C: van
Mander ons de waarheid doet zien.
Dit wort dan myn Heer onder U
Ed: bescherminge in 't licht gege-
ven , niet om dat U Ed: dit tegen
de laster tongen zoude beschermen,
geenzins want dit zoude U Ed:
goedheid al te veel gevergt weezen,
maar alleen is dit geschied om dat
U Ed: Konst beroemde naam dit
myn

OPDRACHT.

myn werkje meerder glans zoude
by zetten, in het zien van U Ed:
naam in het Voorhoofd van myn
werk, het welke my reden genoeg
geeft, om my te noemen

MYN HEER,

U Ed: Diensthareide Dienaar,

W: DE GEEST.

A A N D E N
L E E Z E R.

DE zucht, en liefde, die ik altyd tot de Roomsche Antyken, of Statuen, gehad hebbe is kennelyk by veele van myne goede vrinden, en mede Konstgenooten : ziende de overgroote Schilderlessen die in deze kwaamen te steeken, en wat profijt, en voordeel zy aan de Schilder-jeugd kunnen bybrengen, het welke my heeft aangeport om 'er eenige korte aanmerkingen van te schryven, het welke ik over drie jaar, al begon-

nen,

AAN DEN LEEZER.

nen , ende voleind hebbe , met die meeninge om het nooit aan den dag te laten komen , maar alleen tot myn eigen vermaak te houden , om dat ik ze als doen getekend had , ende diens volgen deze korte bemerking , meende daar nevens te fchryven , gelyk ik al voor een groot gedeelte hadde begonnen ; dit , zeg ik eenige van myn goede vrinden gezien hebbende , ftonden my aan om het zelfde door den Druk gemeen te maken , waar van ik doen ter tyde nog weinige gedachten had , omdat ik wel wete : hoe weinig eere , en nog mindere verdienften hiervan te verwachten is , ende diens volgens , niet te verwonderen ftaat , dat ik hier geheel fchroomachtig in geweest ben ; om zoôn klein een werk , onder zoôn grooten Titel aan het licht te brengen , aangezien dat deze tegenwoordige eeuwe al vry wat keurig komt te vallen : want men ziet de verhevenfte werken , van de geleerdste mannen , dat zy nog al veele oordeelen onderworpen zyn ; ende

AAN DEN LEEZER.

de wat konde dit hun ſchaaden , by aldien , by deze oordeelen , geen onwetendheid wangunft , haat , of waanwysheid vermengd was. Maar deze wangedrochten zyn in de meeste gemoederen der menſen gekroopen , doch niet in alle , want die redelyk is , weet wel dat op deze waereld geen eenig ding volmaakt is , nog volmaakt kan wezen , om dat het uyt de handen , van iets dat gemaakt is , is voortkomende , ende diens volgens geen volmaaktheid is te vinden , als van dien , waar van het eerſte maakzel , gemaakt is , het welke als doen volmaakt was. Dit wort dan alleen , uit liefde der wetenſchappen , en tot licht der Schilder-jeugd gemeen gemaakt , want in deze korte bemerkting geen ander oogwit bereikt , als dat zy zullen weten , van wat Meesters de prinſſepalen gemaakt zyn , en de plaatsen waar dat men ze zal kunnen vinden , van wat ſtoffen zy zyn. Wie zy waaren , van waar gebooren en van welke Ouders zy zyn voortgesprooten. Als mede wat

55. groote

AAN DEN LEEZER.

groote Konstenaaren het zyn die deze Statuen gevolgt hebben, en hunne glory stelden, om deze in hunne Schilderijen te ordonneeren:

Verscheiden zyn 'er geweest die van den Schilderkonst geschreeven hebben, doch weinige voor de Nederlandsche Schilder-jeugd als een C: van Mander, die heeft ons nog veele Loffelyke Denkbeelden naa gelaaten, als hy in zyn Schilderboek de leerlustige jeugd verscheiden schilderlessen mede deelt; om tot een volmaakt Schilder te komen. Ook heeft hy voor ons opgesteld de levens der oude Antyksche Schilders, als die van de Italiaansche en onze Nederlandsche lichten. Als mede zyn uitlegging over de herscheping van Ovidius, een werk dat door alle Eeuwen zal sweeven, op de luchtige vederen van de nooit vermoeide Faam.

Den Heer Fr: Junius, heeft in zyn boek van de Schilderkonst der Antyken, aan onze konst geene kleene luister bygezet.

Het

AAN DEN LEEZER.

Het zelfde getuigd den Heer P: Paulus Rubbens als hy zeid. Dat men 'er ziet in dit werk uitnemende Lessen voor de leergierige; vaste regulen voor die verstandig willen arbeyden; schraand're oordeelen, voor die tot het Pit der Kostnen poogen in te booren; Loffelyke exemplen voor zulke die waarachtige Konstenaaren op de hielen stappen, en andere haar mislukte greepen trachten te ontsluipen. Met zoôn lof heeft den Heer Rubbens, van dit doorluchtig werk gesproken. Het welke voor Konstlievende zeer noodzakelyk is, en by alle groote verstanden gevonden zal worden.

Samuel van Hoogstraaten, heeft in zyn inleiding tot de hooge Schoole der Schilderkonst, (anders de zichtbaare waereldt genoemd.) De Schilderjeugd de inleiding van deze Konst-schoole gegeven, en het zelfde in 9 boeken verdeeld, welke hy onder de bestieringe van de Zanggodinnen heeft bevoolen.

Wat

AAN DEN LEEZER.

Wat nut en verlichting C: Ripa, in zyn Iconologia, of zyn uitbeeldingen des verstands ons geeft, is heerlyk en weergaloos, door hare ontallyke stoffen, die hier verklaard worden.

En veele andere als W: Goeree Schilderkonst, Tekenkonst, en verlichtkunde, mede heeft hy over de menskunde gehandelt, als de Algemeene Bouwkunde volgens d'Antyke, en tegenwoordige manier. S: de Roed van de Tekenschool. Wilhelmus Beurs, heeft de groote waereld in 't kleen geschildert, als hy de hooftverwen, en hare mengelingen verklaart, het welke hy in ses Boeken verdeelt. Albrecht Duer, van de menskunde, en nog eenige andere; naa dat deze hunne genegentheid, en liefde tot de konst getoont hebben, zoo kome ik hier mede als een flaauwe schaaduwe, aan de Konstlievende Leezer vertoonen, een Kabinet het welke het eerste van de waereld mag genoemt worden, want men ziet, alhier de oudheid en de konst tot in de

AAN DEN LEEZER.

de hoogste top geheven , het doet den Leezernietnieuws dat ik dit werkje een Kabinet kom te noemen , want hier leid al de Heiligdom der Schilderkonst in beslooten , te weten in deze Statuen , en die de zelfde kennen groot voordeel medebrengen , die niet blijven in hunne onweetenheid , en Schilderen meer door gewoonte , als door een werkzaame geest.

Ik stel my voor , veele oordeelen , de welke ik zal onderworpen zyn , zoo van de rechtzinnige , als die gene die gewent zyn hun oordeelen met pasje , en verwaandheid te mengen , van deze verwacht ik alle verworpendheid : en lasteringen ; en by aldien het in hun macht stond , zoo zoude deze het komen te verscheuren , het welke zy niet doende evenwel met hunne gedachten zullen uitwerken. Maar wat wil ik zeggen , die klein en onervaren ben : de grootste verstanden hebben aan deze steenrotze of klip , Schipbreuk geleden , want deze soort van menschen ont-
zien

AAN DEN LEEZER.

zien niemand, wat zeg ik ontzien? Zy oordeelen veelyds eer zy iets gezien hebben; dus zal het dan geraadzaam zyn dat ik deze, met een geduldigheid aanhoore, en my zelve troostende, als dat het aan de geleerdste, en de aller verstandigste geschied is. Maar de rechtzinnige zullen een beter oordeel stryken, en alles het geene wat stootende mocht zyn, dat zullen zy de goede yver toe schryven; en dus alles de beste plooy schikken. Het welke al geraden zal zyn; en ik beleide voor deeze, door hare beleeftheid, als dat dit gantsche werk, meerder door de yver opgepronkt staat, als door diepe en verborgen wetenschappen: Waar op ik hoope dat nog een ander by der hand zal neemen, die meerder bekwaamheid hebben, dan ik, die ontaalkundig ben, en dit is al mede een van myn oogmerken geweest, om dat ik wete, als dat in ons **Nederlandsche** taal hier niet van

* *

be-

AAN DEN LEEZER.

beschreeven was. Daarom zoo ver-
zoeken ik, als dat den goed-gunstige
Leezer, het gelieft in dank aan te nee-
men: en vaar wel.

10

O P H E T
K A B I N E T
D E R
S T A T U E N,
D O O R
W I B R A N D U S D E G E E S T.

Hier ziet de Kunst, in weinig bladen,
Romeinsche Beelden en Sieraaden,
Ten trots van de alverslinb're tyd,
Op nieuw aan de eeuwigheid gewyd.
Hier kan Poëet en Schilder leeren
Paneelen, doek en dicht stoffeeren,
De schikking, houding, maat en stant;
En beelden vormen met verstand;
De Alouden, in hun ryke gaaven,
Te volgen, of voorby te draaven;
Met held Prometheus, vrouw Natuur
Te ontfus'len haar vermoogend vuur,

Om hun Pandoren warmte en leeven,
Gelyk Pigmalion, te geeven.

Zo mag, met hoog verheven zwier,
Apels Penfeel en Febus Lier
Zich vaster, als voorheen, verëenen,
En Alexanders en Mecenen

Verwekken, die de veege Kunst
Behoên, in nood, door gunst op gunst;
Dan mag ze, van haar val verreezen,
Veel klaarder blinken, als voor dezen.

DE GEEST, zo groot, zo ryk van geest,
Recht schoeijende op de Aloudheids
leest,

Poogt dus, door yver aangedreeven,
Elk, met zyn Beeldwerk voor te streeven.

Wat zal zyn pen en kunstpenfeel,
Alreeds zo zuiver, zacht en eêl,
Doorbreekende met schoone straa-
len,

Eerlang in volle glory praelen;
En, naar zyn Grootvaârs geest geâard,
De Geest, door Vondels pen vermaard,

Met

Met beelden , verven , doek en dichten,
De heele Waereld over lichten.

KATARYNE LESCAILJE

** 3

OP

OP HET
K A B I N E T
D E R
S T A T U E N ,

Vertoond door den

K O N S T Y V E R I G E N

H. W I B R A N T D E G E E S T .

Hoe voerd de Geest , door Geest-
juweelen ,
d'Aloudheid hier ten Schoutoo-
neelen

Van Konstgeklonke Marmersteen ?
Hoe toond hy hier , den Roem van Roo-
men ,

Aan d'Yvoogds wydberugte Zoomen ?
En maakt die wond'ren oog-gemeen.

Soo zweefd een Fenix op zyn Pennen
 Ook om langs 't weereelts-rond te Rennen,
 Uyt zugt tot Febus Zonne-gloed :
 Om door zyn heerlyk drift uitbreiden ,
 De Faam, een Lof-galm te bereiden
 Voor 't geen zyn yver zweeven doet.

Laat dan den voogd der worm-speelonken
 Vry op zyn schinkel-hoelen pronken,
 Als op een Troon van Konst'naers As,
DE GEEST, hyfd al die gloorb're
 Mannen
 (Die Atrops had van 't ligt verbannen)
 Werom uyt haer vergeetel kas.

Want al wat dat Oud-Roomens muuren,
 Heeft door een Tyd-Naald, zien borduu-
 ren,
 In haer begrip, door konstwaardy :
 Dat poogd **DE GEEST**, door Geest uit-
 vinden,
 In Beeld verbeelding hier t'ontwinden
 Ter stelling van een Zeegery.

Oogd' dan dit konstig konst-uytprenten.
Eerſt in Laôkoôns Zerpenten,
Vol Rhodiaenſe wetenſchap.
Waar by Alcmenaes Soon, zyn ſchonken,
Met Knotz , en Leeuws-huid , op ziet
pronken
Ten alderwaardſten wondertrap.

Dus vaard gy voort , met toe te treden,
Om 't Vatikaans bezit t'ontleeden :
Ook hoe Borgeeſens Vorſten-hof,
En 't Capitoool-perk , kooft vertoonen,
Wat Beeld-uytwerkzels haar bewoonen,
Tot Eeuw-geheug der Penneſtof.

Want al wat in roemwaard'ge Zuilen,
Of weer in ſchrik gedrogten ſchuilen ,
Kooft hier als uyt een Kabinet,
Wiens konſtpoort brengt het licht te voo-
ren
Van helden , die door lof-klank gloo-
ren,
Of monſters vol miſdryf omzet.

Voorts

Voorts toond hy 't merk der konst , in
weezen

By Mediceen , en by Farneezen :

Ook elders , met haar praal van staat ,

In 't Hofder Ludovisiaanen :

Of tot Pichiny , konst vermaenen ,

By hem in wonder steen ciraad.

Werd nu zyn **G E E S T** , hier aangedree-
ven ,

Om Helden-beelden , te doen leeven ;

Zyn tweede Hoofd-deel , geeft ook
stof

Tot Vrouwe Beelden roem te pryzen.

(Dog die veel schryvers , nu verwyzen ,

Als al 't onweerd voor zeege lof.)

Maar om het luisterpragtig Roomen

Met al zyn konst doen voort te koomen ,

Toond hy 't in Vrouwe heerlykheid ,

En van Minervaas Beeld afmaalen

Eind hy (na zoo veel Statu praalen)

Daar Dirce , Marmer traanen schreid.

**

Zoo

Zoo brengt de G E E S T , het merg der
kunsten,
Door weetzugt van de wysheids gunsten,
Voor 't Lees-begeerig-oog , in 't ligt.
En toond' hoe dat het konst beloonen,
Doenschonk een Oest van zeegekroonen
Als zulk een lofstuk , was verrigt.

Vaart zoo maar voort , om luistermerken
Vol G E E S T verheffing uittewerken:
Door dien de tyd , daar door uw'
Hoofd' ,
Zal met een Lauwerkranen verciere
Wiens altyd GEESTIG Blaeder zwieren
Noit werden zal het Groen beroofd'.

A: MARIA PAAUW.

Gouda den 18 van Hoymaand 1701.

Z E L F D E,

M En oordeeld heeden dat geen GEESTEN
meer verschynen,

Dog hier doet nu een GEEST die oordeel
stof verdwynen,

Niet dat alleen de GEEST, zweefd Sonneklaar
in 't licht,

Maar nog voor iders GEEST, een Helden-
Geestwerk stigt.

A: MARIA PAAUW.

O P H E T
K A B I N E T
D E R
S T A T U E N ,

Van den Schilder-konstigen

H E E R E

WIBRAND DE GEEST.

DE GEEST, (die nu het *Statu-Kabinet*
Van *Romen* heeft in *Amsterdam* ontflooten,

En zulks voor al de wereld open zet)

Toond dat Hy uyt die GEESTEN is gesproo-
ten

Daar *Vriestands Hof* nog heden roem op draagd
Ter heuggenis van *Groote Vaders Maalen*,

Waar door de kunst, zoo heerlyk opgedaagd,
Nog flikkerd, met noyt-ondergaande straalen.

Een

Een Fenix-jong ryfd uyt zyn' Ouders afs'

En groeyd allengks ter grootte der verleeden'

Zoo tragt deez' G E E S T te werden wat die was

Wiens naam en daân Hy in Zyn kunst komd kleeden.

Zyn schryven wyfd d'Aloude beelden aan

Welks waardigheyd haar Eeuwen heil in waarde,

Tot lof der kunst en die z' eer had gedaan,

Waar over 't loon haar Eer en Voordeel baarde.

Maar heden stelde een kunst-verkoopers kraam

En oordeel, markt aan wel-gedaane stikken;

Men agt de Schildery maar om de naam

Van die zig weet na Makelaars te schikken.

Alleenig in haar eygen winsten wys,

En oordeelloos in dingen die ze loven

Of bot of boos verminderen in prys:

Men moet de kunst niet om den Maker dooven

Nog heffen op, maar door haar eygen Eer.

Dus leyde my de G E E S T af in het digten,

Terwyl ik met zyn Leydsman Roome weer

Door wandel, langs haar plaats en gestigten,

Zoo

Zoo nutten werk geeft oor-en oog-vermaak,
Gelyk zyn kunst aangroeyd in goed behagen :
Hy volgd; en werd; een klare Schilderbaak
Als wy voorheen zyn Groote-vader zagen.

Chr: PIERSON;

OP HET

16

K A B I N E T

D E R

S T A T U E N,

D O O R D E N H E E R

W I B R A N D D E G E E S T.

Ie de oudheid kennen wil, zo zeer ge-
roemd, gepreezen

Door hunne Beelden, in het duurzaam
marmersteen,

Hoest op dit Kabinet, zo ryk voorzien, alleen
Maar zyn gezicht te slaan, en eens dit werk te
lezen:

Het geeft een denkbeeld van dien onwaardeer-
bre fchat,

Het puik van de arbeid der Aloude kunstenaaren.

O G E E S T, wie roemd met my uwe arbeid niet,
die dat

Beknopt hebt uitgedrukt op klein getal van blaâ-
ren.

A. W.

OP

OP HET
K A B I N E T
D E R
S T A T U E N,
D O O R
WIBRANDUS DE GEEST.

Oe weid de G E E S T hier in een beemd van
Goden-beelden!

De wellust speelt door 't oog, dat hier de Kunst be-
schouwt.

Wie Roomsche Godheên, en 't Godinnendom,
ooit streelden,

Als wond'ren van de Kunst, zie wat D E G E E S T
ontvouwt,

Om alle G E E S T E N, die na'er Roomen willen
trekken,

Haar grootsheid te doen zien, dat G E E S T E N
op kan wekken.

CORNELIS SWEERTS,

HET

H E T
K A B I N E T,
D E R
S T A T U E N.

E E R S T E V E R D E E L I N G.

Van de Statuen der Mannen.

Oo lang als Romen de ^{Inleidirg.} naam van Romen gedraagen heeft, zoo lang is zy vermaart geweest door hare konsten, en heeft zig vereeuwigt door de zelfde, en de nakomelingen een groots denkbeeld na gelaten: Hoor wat Cassiodorus van deze vermaarde Konst-stad zegt: dit zyn de eigen woorden. *Dat het een zonde is buiten Romen te wezen, die gelegentheid heeft aldaar te kunnen woonen.* Ook noemt hy haar de

A

vruch-

vruchtbaare moeder der welspreekendheid, en de hoogste Tempel der deugden. Dit zoude ons genoeg kunnen zyn, om haar te beminnen; maar laat ons eens zien wat den Heidensche Koning Theodoricus 'er van gevoelt: *Het staat ons toe Romen te verdedigen, daar wy weten dat haars gelyke in de waereld niet is*

Deze Koning was uyt de Gotthen gebooren, die al oorloogende de waereld doorkruist hadden; en nogthans Romen de schoonste noemde, waer by geen gelykheid te vinden was. Laten wy van het Heidendom tot een Kritelyke waarheid overtreedden, en verstaan wat den Heiligen Chrysoftomus van haar getuigd. *Ik kan (zeid hy) Romens heerlijkheid, oudheid, schoonheid, menigte van volk, macht, rijkdom, en t geweld datse door den oorlog heeft gedaan, wel prijzen*

Maar bovendat, zoo noemt hy Romen zalig, om dat den Heiligen Paulus de Romeinen gunstig was, en mondeling met haar sprak, en zyn leven eindende. Hier uit kunnen wy dan vast besluiten,

en

en middagklaar zien , wat lof Romen by de Ouden heeft verkreegen: want wat kander grooter van haar gezeid worden? dan dat zy heerlyk is , uitmuntende in oudheit , beminnellyk om kare schoonheid , machtig , en bevolkt , daar en boven begaaft met rykdom , die de kweekster der konsten is , schoon dat'er gezeid word dat de armoede veel wonderen baart , en alles door nooddrift kan uitvinden , nogthans zoo moet de rykdom , door het beloonen de geeften opwakkeren , om al hooger te klimmen , en dit doet haar dan in de zelfde drift voort gaan. Ik zoude hier veele kunnen opnoemen , die de eerste vindere van veele loffelyke Konsten geweest zyn. Alse en slechte Herder de tekenkonst , zoo men zeit. Asinius Pollio de eerste Bibliothek in Roomen opgerecht Belus heeft de Sterren leeren kennen Corax de Rhetorica of Redenkonst. Endymion , de loop der Mane. Epime-teus , zoud het eerste beeld van aarde hebben gemaakt. Rhaecus , ende Theo-

dorus hebben eerst kopere beelden gegooten. Zoo dat men zoude kunnen nazoeken, meest alle die de eerste uitvinders van eenige vernuften geweest zyn: het staat niet te verwonderen dat Romen in alle gewesten der waereld beroemd is, die zoo veele wonderen aan de waereld geeft en nog ons mededeelt. Maar laat ons dit voorby gaan, en de drie-en-tachtig Statuen, of wonderen van Romen bezichtigen, schoon de waereld zig maar op zeven wonderen beroemt: konstlievende Lezer volgt my in Romen met U E. gedachten, daar ik zelfs maar met gedachten ben. Ik weet dat gy u deze weinige tyd niet zult beklagen, ik zal uw een getrouwe Leidsman zyn, verkiezende de kortste wegen, door myne pen, om u door lange letterwegen niet te vermoeyen. Laten wy dan na het Vaticaan treden, om het eerste wonder te aanschouwen.

Opent uwe oogen des verstands, en beschout ze met een gezond oordeel, zoo zult gy'er veele wonderen in vinden.

Het

Commodus

Faunus

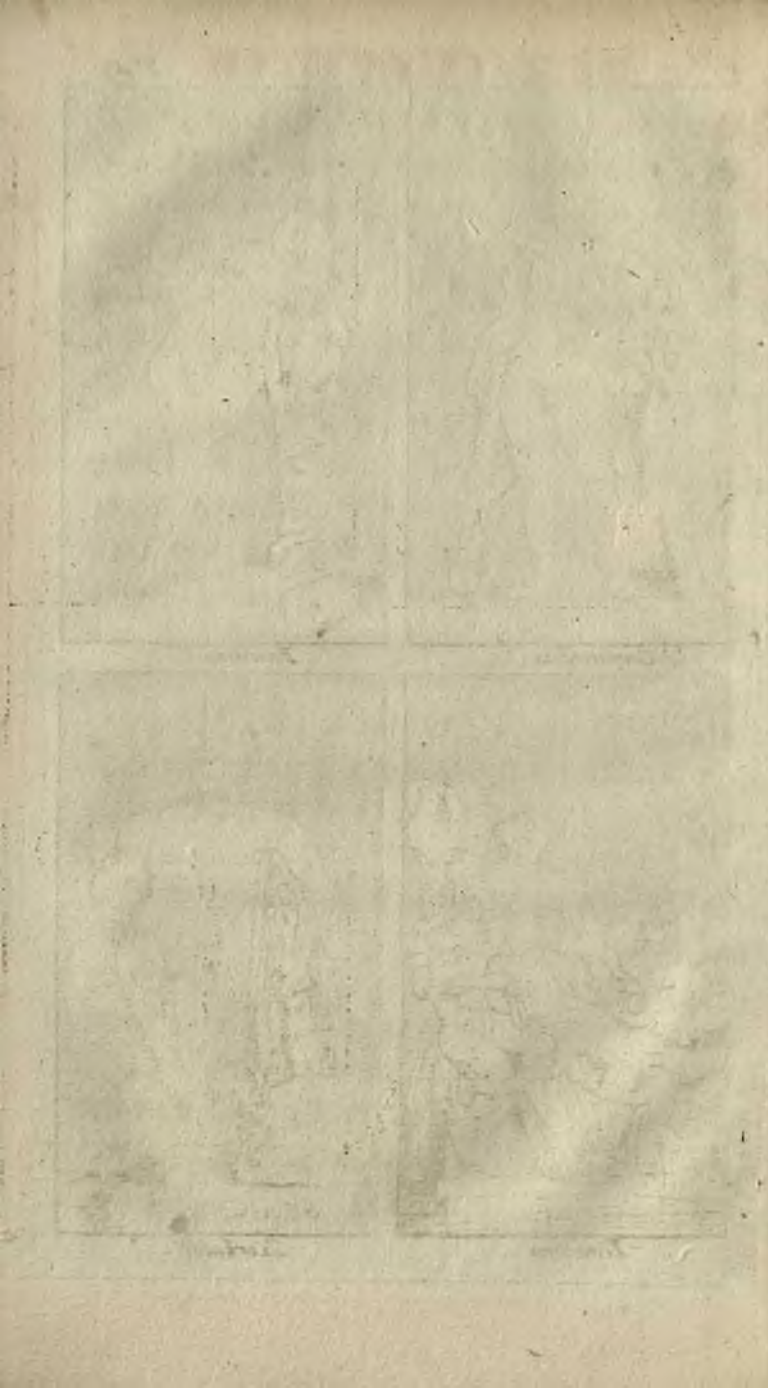

Laocöon

J. Lamavelt fecit

Herkules

Het geene gy hier ziet is Laocoon, een werk dat boven alles vermaarts is; zoo van Schilder, als Beeldhouwer, een werk zoo volmaakt, dat ik nog nooit gehoord heb, dat het eenemens, hoe hoog hy in de konst, en wetenschappen van de Natuur verlicht was, dat'er nog een (zeg ik) geweest heeft, die'er eenig misstand zoude kunnen aanwyzen: kort om, het is een volmaakt werk, en een proeffstuk van de konst, die de makers een eeuwige lof bygezet heeft. Deze Statue is uit eenen steen gehouwen, door de drie groote Konstenaars, als Agesander, Polidorus, en Athenodorus, Rhodianen. Het is geheel vreemd gebonden, aan twee kinderen de welke met Zerpenten aan elkander zyn gehecht, wonderlyk in zyn muskelen, en eel van omtrek: den konst-schilder Mytens, die de meester van myn zalige Vader was, heeft dit beeld in zyne Schildery veelgebruikt, en in een stuk, daar de kinderen van Israël door de zerpenten gestraft worden, vlak naa gevolgt, en

voor het eerste beeld op de voorgrond geplaatst, door dien hy wist wat grootsheid dit zyne Schildery zoude mededeelen. Dit beeld van Laocoon stond vordesen in de batstooft van den Keiser Titus, het welke aldaar gevonden, op het Vatican is gebracht: Laocoon was een Trojaan, die de listen van Ulysses ontdekte, dog te vergeefs, gelyk Virgilius Maro in zyn tweede boek van Eneas ons zeyd, het welk van den grooten Vondel aldus is vertaald. *Toen komt Laocoon (zeyd hy) gevolgt van eenen grooten hoop, met yver van den hoogen burg af, d'eerste voor uit geloopt, en roept van verre: o elendige burgers wat dulligheid komt u over? waant gy dat de vyandt weg gevaaren zy? of onder deze geschenken der Grieken geen bedrog schuilt? kent gy Ulysses niet beter? in dit houdt zyn heimelyk Grieken verborgen; of dit gevaart is gebouwt om onze muren te bestormen, de huizen ontdecken, en de stad daar uit t'overvallen, of daar zyt wat anders achter. Mannen wacht u voor dit paart: het zy wat het wil, ik ben vervaart*

voor Grieken, al brengenze geschenken:
waar op ik zeg.

Maar 't is vergeefs geraan, by losse onderzaaten:
Zy hebben onbedacht haar viand in gelaaten,
Waar door haar muur en stad tot koolen is geleid
't Geen de gryze vlucht'ling Eneas heeft be-
schreid.

Wat lof verdiend zoon Man wie wyslyk heeft
geraaden?

Een Marmer denkbeeld 't hoeft bekrans't met
Lauwerblaaden.

Van hier zullen wy gaan naa het Pa- *Herkules.*
leis der Farnesen, om den trotzen
Herkules te aanschouwen, wiens krach-
ten zoo groot zyn, al schoon hy van
steen is, dat hy alle konstminnende tot
hem kan trekken: deze Statue behoeft
voor het eerste niet te swighen: hy
staat rustende van den arbeid, hy ver-
toont zig aan alle kanten al evenschoon.
Dit doorluchtig en uytmuntende stuk
werks, is van den eersten Man van de
waereld, den geestige Glycon: een man
die de faam altyd in achting zal houden-
Zyn hand achterwaarts houdende, waar

in hy drie Appelen heeft, waar door den konstenaar wil te kennen geven de groote moedigheid van Herkules, wanneer hy in Africa de gulden Appels plukte, die door een Draak bewaart wierden. Dit beeld heeft mede een groote achtig by alle kennaars van de beruchte Schilderkonst, en den Schilder kan hier een bezonder licht krygen, om de muskelen te leeren kennen, en om zyn beeld wel te planten: den Heer P: P: Rubbens heeft deze Herkules veel in zyn Schildery gebruikt, en zig niet geschaamd, daar hy zoo geeftryk van gedachten was, om dit beeld in 't geheel te volgen, daar onze tegenwoordige Schilders niet een arm, of been zien dat naa de Antyk zwymt, of het is naa Prent gedaan. Zy roepen men moet uit de geest schilderen, en geen Antyk zoo volkomen gebruiken, en is 't geheele lichaam van onze konst, 't is al even eens, of een Rechtgeleerde hem zoude schaamen om het Corpus Juris open te slaan, om de voorgeschreeven Wetten van Vorst

Justi-

Justiniaan te leeren kennen. Wegens Herkules: hy was den zoon van Jupiter, geteeld by Alcmena, in schyn van Amphitruo: Juno ontrok hem de speen als zy gewaar wierde, dat hy de onsterfelykheid daar uit zuigen zouw, haar soghstorte toen langs de Turkoize Hemelzaal, 't geen als nog de melkweg genoemd word. Herkules overwon den ervaren worstelaar Erix, die de zoon van Venus was. Wat vorder van hem gezeid wort, kunt gy zien by Ovidius, en in het Treurspel van Pradon; en het Treurspel van den geestryke Juff. Katrina Lescailje.

Van hier moeten wy te rug gaan, daar *Commodus.* wy het eerste wonder gezien hebben, te weten naa den Hof van 't Vaticaan, daar zullen wy een schoonheid zien in de Statue van den Tiran, en godlooze Keizer Commodus, die een geeffel voor zyn Roomsche onderzaaten was; en een gruwel voor ons gezicht: vele willen dat het Herkules is, en dit beeld wort van de meeste menschen daar voor aange-

zien, om dat hy met een Leeuwen huid, en met een knots zig vertoond, maar andere zeggen dat dit geschiet is, om zyn wreeden aard af te beelden: de geille Faustina was de moeder van Commodus, maar of Markus Aurelius de vader was, staat te bedenken, dewyl hy gans van 't vaders deugd ontaard was, maar meest naa 't woefte scheeps volk geleek: ten tweeden, zoo noemden hy hem zelfs Herkules, en den zoon van Jupiter; en daar van daan komt het dat deze beeldtenis in plaats van Commodus, Hercules genoemd wort: den grooten Perrier is ook van dit gevoelen geweest, en wie kan men nader gelooven, dan hem, die door zyn konstige etz-naald, de Antyken aan onse Nederlanders heeft geschonken, en kennelyk gemaak.

Faunus. In den Hof der Borgefien staat een uitmuntend werk, het welke het beeld van Faunus is: deze was Koning der Latynen. Het staat nog in zyn geheel, en ongeschonden; deze Faunus houd op zyne armen een kind, steunende met

zyn

Augustus

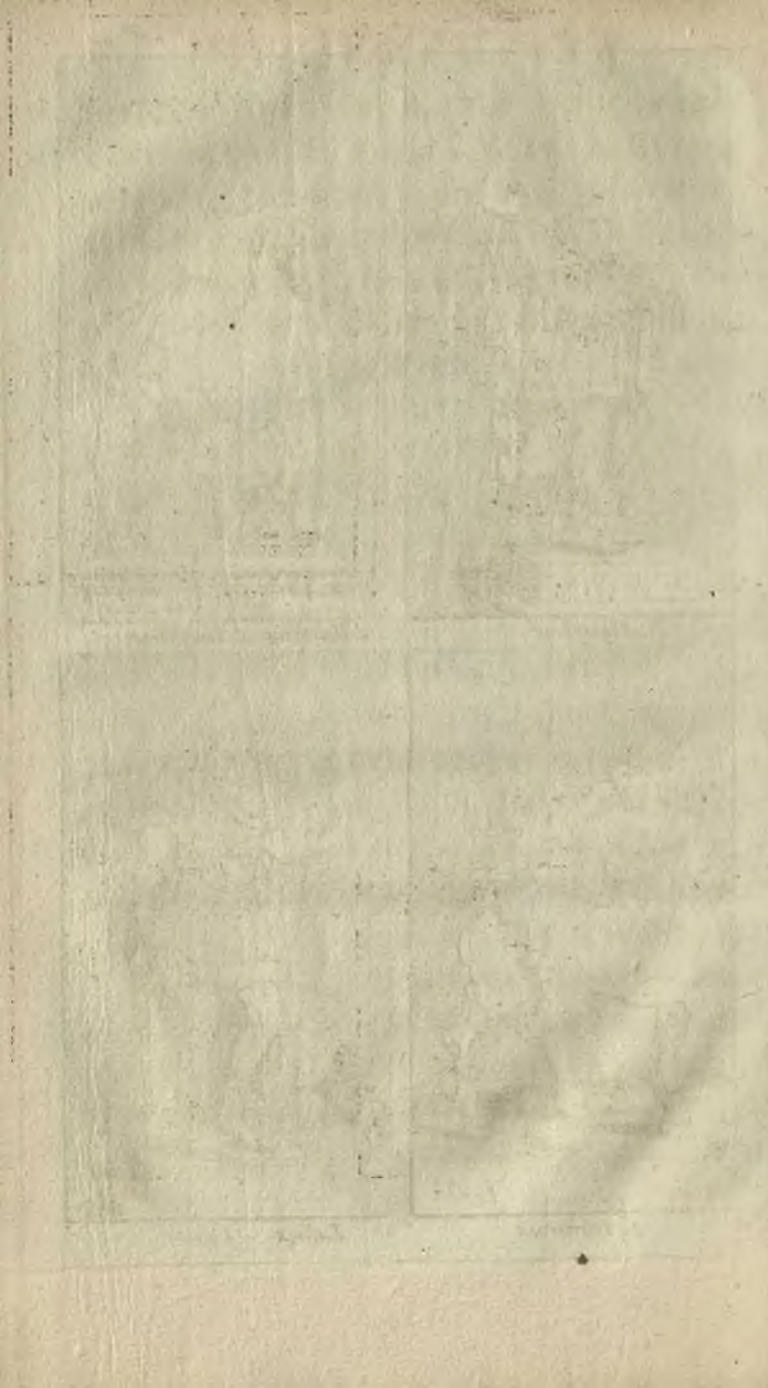
Markus Aurelius

J. Lamsvelt. fac
Centaurus

Julius Caesar

zyn rechter arm op een ſtam van een vervallen boom, mede een volmaakt ſtuk, het welk het leven naturelyk naa- bootſt: dit overheerlyk werk veel ge- bruikt van den Vorſt der Schilderen, P: P; Rubbens in zyne Schildery.

Den Vorſt der Schilderen ſprak, als hy dit beeld aanschout,
Dit proeffſtuk dat verdient een kas van zuiver goud.

In den zelfden Hof ſtaat Centaurus, *Centaurus.*
niet ſchuldig aan de voorgaande beel- den. Hy is gemaakt van die geene die Laocoon gemaakt heeft: een volk in Theſſalien, by den berg Pelium (zegt Plinius) zyn de eerſte geweest die op paarden gevochten hebben, en daar uit komt deze Fabel, dat zy half mens, en half paard zyn. De Poëten hebben hier wel loogen, en nogthans ook de waar- heid geſchreeven, om dat zy meeft door gelykeniſſe ſpreken: Servius heeft ons hier van geen kleene Fabel medegedeelt, zoo Polyd. Virgil. zaid. Voorders die de
Prendt-

Prentkunst van Fr. Floris bekend is, zal wel kunnen zien, hoe hy deze Centaurus in waarde heeft gehouden, en wat achting hy'er voor gehadt moet hebben. De Centauren is dan anders niet te zeggen, als menffen die de eerste temmers der paarden geweest zyn. Want

Zy hebben door den dwang van 't toom deze wilde dieren.

Gedwongen, om der me hun legers door te zwieren.

Daarom, verbeeld men haar half mens, en half paard.

Schoon mensgeschaapen, en niet van natuur ontaard.

In het Capitoel ziet men het beeld van den eersten Roomsche Keizer Julius Cæsar: hy is door Brutus, die een van zyn boezem-vrinden was, in den Raad vermoord, na hy het ryk drie jaar geregeert hadde, oud wezende 56 jaar, en op den 12 July gebooren, 654 jaar naa de bouwinge van Roomen: hy heeft Gallie, Germanie, Britanje, Spanje, Afrika, en Egipten overwonnen. Calphurnia.

phurnia was zyn derde vrouw, die hem teer beminnende was, en als hy stierf, zoo waaren dit zyn laatste woorden, 't geen hy tegens Brutus sprak, als hy hem verraden zag. *Gy hier ook myn zoon.* Zie Suetonius, en Verbieft in zyn Treurspel van Julius Cæsar. Zoo lang als dit beeld zal blyven staan, en eenige stof behouden, zoo lang zal den maaker by ons eene Lauwerkroon draagen, ja zoo lang als Cæsars deugden de waereld zal byblyven, want de konst en deugd zyn de sterfelykheid niet onderworpen, maar breeken door alle eeuwen heen, zelfs blinken zyn in de onwetenste tyen.

Het was Augustus die Julius Cæsar in *Augustus.* 't Keizerlyk gebiedt kwam te volgen, en dewyl zyn beeltenis mede op het Capitool gezien wort, en wy onze schikking, naa de verdeeling van F: Perrier beschryven, zoo is het dat wy hem laten volgen: Augustus dede de Keizersmoorders straffen, en liet haar met het zelve geweer doorsteeken, waar mede zy den deugdryken Keizer Julius vermoord

moord hadden. Brutus, Servil. Cimber. Tullius waren de Opperhoofden van dit verradelyk feidt, maar deze Kroonzuchtige Tygers hebben door Augustus hare loon verkregen: hy heeft als overwin-
ner van Antonius en Cleopatra gezeget
praalt: die Augustus vorder verheerlyk-
wil zien in een Nederlands kleed, die wys
ik tot het Toneel der Keizeren van den
Heer L: Smids. Laat ons dan uit dit
Gebouw treden tot op het voorpleyn.

*Markus.
Aurelius.*

Hier zullen wy Markus Aurelius, op
een moedig Paardt zien, gemaak van
Metaal, zoo wonderlyk, en volmaakt,
dat alle Konstenaars die het komen aan
te schouwen zig verwonderen, en het
mede in den rang der waerelsche wonder-
werken stellen: want wat is'er treffelyker,
als het gene dat levenloos is, dat, dat
het leven komt na te bootzen, de Schil-
der en Beeld-konst is waardig te leven,
om dat zy aan al de waereld het leven kan
geven, hoor wat Plato zeidt. *De Schil-
der-konst of Schildery (zeit hy) staat of
zy leefden.* En Xenophon, *de Schilder-
konst*

konst is een navolger van dingen die leven. Schilder-konst en Beeldhouwery zyn by de ouden in groote achting geweest , het eene is alleen zichtbaar , maar het andere tastende , ende uitwendig , wie van beide de meeste lof verdient , laat ik S de Roet in zyn tekenschool uitspreken. *Ik bemin- (zeid hy) de Beeldhouwer om den Schilder , en den Schilder om den Beeldhouwer , om dat zy alle beyde de natuur naa-boots :* in dien tyde als Markus Aurelius regeerde , heeft hy tot mede heerscher gehad Luc. Ælius Verus. Markus overwon de Parthen en Duitsen , daar Verus hem den lof van toeschreef , schoon hy in die tyd te Antiochien in dart'le geilheid die dagen overbracht : de geile Faustina was de vrouw van Markus : zy ontsach haar niet om op de Scheeps timmerwerven te gaan , daar het scheepsvolk moedernaakt stond te werken , ja ze vermengde haar dagelyks met dat schuim van volk , zoo wanneer haar Avidius Cassius niet by der hand was.

In den Paleis der Farnesen zien wy voor de

Commodus. de tweede maal den Keizer Commodus, wiens beeld wy op het Vaticaan gezien hebben. Dit is mede een heerlyk werk, en een proefstuk van de konst: hy houd op zyn rug een hangend kind, het welke doorstookten is (alwaarom men heden meend het Atreus te zyn) ik twyffel niet of den kunstenaar die het beeld gemaakt heeft, daar mede te kennen heeft willen geven, hoe hy altijd de onnoozelheid gemarteld heeft: in het voorgaande kund gy zien wat van hem gezied is.

Seneca. De stervende Seneca zien wy in den Hof der Borgesen, van toetsteen. Wat verwondering dit beeld aan alle Kunstenaaren geeft, behoef ik niet te schrijven, want de pen is onbekwaam, om alleen iets te zeggen, dat tot zyn lofs-vermeerdering zoude kunnen by brengen, het is genoeg voor die dit kennen, die niet verloren gepreekt. P: P: Rubbens heeft het vlak naa gevolgt, en zoo volmaakt door het penzeel aan ons Nederland gegeven, als de Beeldhouwer de Romeinen het mede gedeelt heeft. Seneca was de

Zede-

Burgemeester

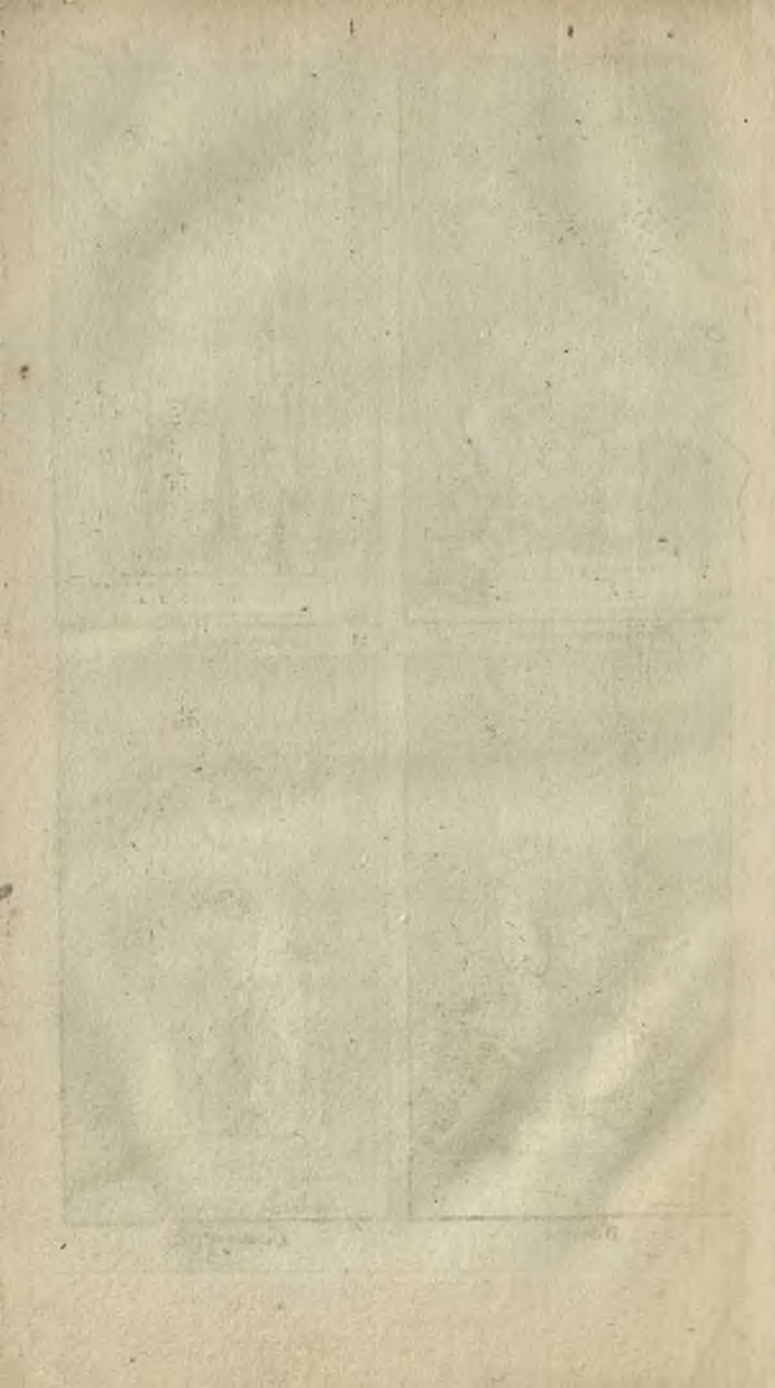
Gevangen

Seneca

Commodus

Zedemeester van den trotzen Keizer
Nero, die de zoon van Domitius was.
Waar op ik dit vaarsje toepas.

Konst-kenners wie gy zyt, ziet hier een pronk-
beeld staan

Van eeuwigduerend stof, dat nimmer kan ver-
gaan:

Heb achtig voor dees steen, nu hy het beeld
mag draagen,

Van zulken letterheld, de waereld zal thans
waagen

Van zyne zedeles, die't al te boven streeft:

O trotsse Nero! die te god'loos heeft geleefd,

Moest gy dien braaven man berooven van zyn
leven?

U Zedemeester: Ach! wat hebt gy niet bedree-
ven

Verwoede Moeder-beul! vermoorder van u
vrouw!

Brandstichter van u stad! dus schelms? dus on-
getrouw.

Moeit gy u Seneca, u meester, dus onthaalen?

Kont gy u wreed gemoed, u hartstocht niet be-
paalen?

Tieran zie in dit beeld u snoode euveldaan;

't Zal eeuwig tot zyn lof, en u tot schande staan.

Den Ludovisiaansen Hof geeft ons

B

een

6-73/64

een Beeld dat niet te wel bekend is, dog
 vele willen dat het een Rooms Burge-
 meester zoude zyn, alleen om dat hy
 na de dracht der Romeinen gekleed is,
 aanhebbende een boven Tabbaart, met
 een onderkleed, waar van het eerste
 Toga, en het tweede Tunica, genoemd
 wort: de kleur was wit, want die naa
 eerampten stonden, droegen snee wit-
 te kleederen, zoo als ons Perfius zaid.
*Die naa hooge ampten staan, droegen krijt
 witte kleederen:* Maar aangezien deze
 dracht by hun gemeen was, zoo kan
 my dit bewijs niet voldoen; ten twee-
 den om dat 'er zoo veel gedenk Beelden
 by de Romeinen opgericht zyn, Cas-
 fiodorus wilde dat in hun Stad zoo veel
 Beelden waaren dan Mensen, en Victor
 dat de Beelden zonder getal waren. Zoo
 dat men niet voor zeker kan zeggen,
 naa wie dit Beeldtenis gemaakt is: het
 zy dan wie dit is, de konst vereeuwigd
 hem, en dit was hun gemeen gevoelen.

Gevangen.

Den hof der Mediceën houd een ge-
 vangen beslooten, daar nochtans al de

Satyrs

Moyfes

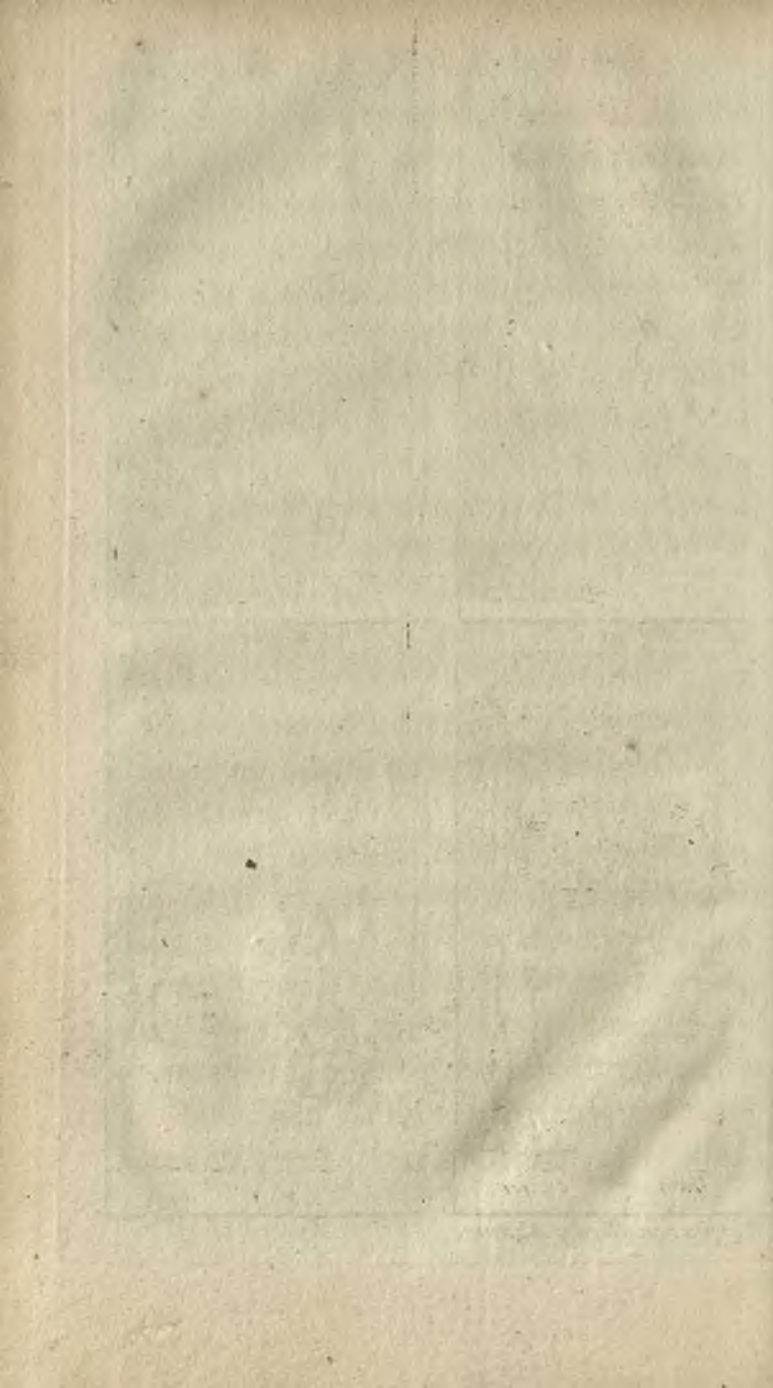

Marfyas en Moeder Natuur

J. Lamsvelt fec.

Spion

wereld een vrye toegang heeft. De konst heeft dit Beeld geheel treurig gemaakt zoo dat ieder zien kan de ellendige staat waar in hy is. Hy hout de handen Kruiswaarts over elkander, die op zijn buik rusten: de Natuur kunde willen dat dit den mens beswaard, en tot melankkoly verwekt: de konstenaar moet ook van die gedachten zijn geweest, om dat hy deze gevangen, op deze wijs gemaakt heeft.

In den zelfden Hof zien wy een bespieder, of Spion, nederzitten, een *Spion,* yzer op een steen scherpende, wonderlijk in zijn buigen, en plezand van muskelen: Polydoor de Caravagia heeft dit Beeld in zyn Schildery gebruikt, waar van de Prent uitgaat, van zyn Laurentius op den Rooster, waar in dit Beeld komt voor een Tiran, die het vier komt aan te stooken: een Spion zoekt altijd zyn Meester te believen, in het aanbrenge van dingen die hem onbewust zyn, en zoekt het yzer van beswaaringe voor zyn even mens te weten,

ten , het spreekwoordt zeyd , dat de Koningen vele oogen , en ooren hebben , te weten door hunne bespieders , den Keizer Tiberius noemde de Spions , bewaarders der Wet. Wegens de aard der bespieders zy zyn erg , znel , en vals , erg , in te onderzoeken ; znel in het toehooren ; en vals in het overbrengen ; wie dan op overbrengen voortgaat bedriegt zig veel tyds , voornaam in zaken daar veel aan gelegen is. Hoort wat voor een raad den wyze Man aan de Koningen geeft , in zyne spreuken. *De heerlykheid (zeyd hy ,) der Koningen is de woorden te onderzoeken.* Niet oneigen komt het dan dat deze Spion met een scherpend yzer verbeeld wort.

Marfyas. Voortgaande in dezen Hof zoo zien wy Marfyas , opgehangen aan een Pynboom , mede een doorluchtig werk , gemaak van Zeuxis , en uitgegraven in den Tempel van de Eendracht. Het wort in groote waarde gehouwen. Marfyas was den Zoon van Theagnis : Zoo dra Minerva haar Fluidt verworpen had ,

had, die haar aangezicht opgezwollen maakte, heeft Marfyas hem opge-
 noomen en Apollo uitgedaagd, met
 voorbeding, dat die het kwam te ver-
 liefen, dat die des anders eigen zoude
 zyn; Apollo overwind hem, en hong
 hem aan een Pyn-boom, en rukte hem
 zyn ingewanden uit zyn Lichaam, dit
 was den loon van deze zyne groote ver-
 metelheid: S: Ripa, vergelykt de ver-
 waandheid by een Pauw. Hoor wat
 D: Thomas zeyd. *Hy is wel zot en ver-
 waand die zig toefchryft dat hy niet en
 heeft.* Men neemt my niet kwaalyk af
 dat ik dit Beeld aan de Schilders van
 onze tyen toepas: die nu vry meer met
 de tong doen als de voorgaande met het
 Penzeel gedaan hebben: my heugd
 nog dat zeker volmaakt werk door een
 onvolmaakt Schilder veroordeelt
 wierd, als men vraagde wat de mis-
 stand van dit stuk was; zoo antwoorde
 hy:

Zie, deze Ezels kop, die is uit prent genomen,

Waar op een tweede zeit :

Wie kan de Ezels niet, al kwamen zy uit Ro-
men.

*De Moeder
Natuur.*

Het afbeeldzel van de Efesyfse Diana of Moeder Natuur word in 't Paleis van Lancelot gevonden. Hier kunnen wy zien, hoe de Ouden haar afgebeeld hebben: het is een jonge Vrouw, die met het onderfte gedeelte van haar lichaam in een kooker staat, waar uit allerhande gedierten komen. Het bovenfte gedeelte van haar lichaam is rondom bezet met borften, waar uit ieder in 't bezonder zyn voedzel kan krijgen: zoo dat deze de voorteeldster van alle dingen genoemd wordt. Waarom zy zoo veele borften heeft laat ik Galenus beantwoorden. *Daar kan (zeid hy) geen ding werken, zonder de bekwaamheid des genendaar het aan werkt.* Zoo dan, dat ieder voedzel naa zyn Natuur van nooden heeft, en diens volgens hebben de
Ouden

Ouden niet kwaalyk gedaan , dat zy haar met zoo vele borsten afgemaald hebben.

Een uitmuntend werk staat in het *Satyr.* Paleis van D: D: de la Valle van Marmerssteen : het zyn twee Satyrs, schoon de al verwoestende tyd het grootelyks benadeelt heeft: Nogthans zoo kunnen wy 't zien in hare volle wezenheid, en oordeelen hoe volmaakt het moet geweest hebben, als wanneer het in zyn volle luister geweest is. H: Goltzius heeft deze nagevolgt, en door A. van Dyk heb ik ze getekend gezien, waar onder dit versje stond.

Beschou dit konstig werk, getekend door van Dyk.

Heb achting voor dees man, gelyk voor de Antyk.

Michael Bonarotus heeft de waereld een werk nagelaten, 't welk by de wonderwerken der Aaloudheid mag gesteld *Moyfes.* worden: te weten zyn Moyfes, die in gedachten zit. Van dit zelfde hoort

men veel lof ſpreeken, om de geeſtige, en vreemde ſtelling, en om de diepe aandacht of bepeinzinge die in dit beeld is. Na het ſchynt, zoo heeft den Schilder Jordaans hier groote achting voor gehadt, en de deugd van deze Moyses wel gekend, want hy heeft alleen dit beeld voor geen gedeelte nagevolgt, maar gans volkomen in zijn Schildery geplaatst, daar hy de Historie vanden oordeelende Midas verbeeld. Dit ſtuk is tegenwoordig in de handen van den Heer de Coxie, vermaard Schilder dezer Eeuwe.

*Volumnia,
en Coriola-
nus.*

't Paleis der Borgesen geeft ons weder een uitſtekend werk, daar Volumnia, Martius Coriolanus te voet valt, met traanen hem biddende, dat hy Romen wil ſpaaren, en van de Stad aftrekken. Coriolanus verzocht het Burgermeesterschap, waar tegende Gemeente zig aan ſtelt, en endelyk het zoo ſterk komen te dryven, dat Coriolanus uit de Stad gebannen wierd: dus gaat hy naa Amphidius van Antiaten, die een ge-

fwoo-

Alexander zonder Paart

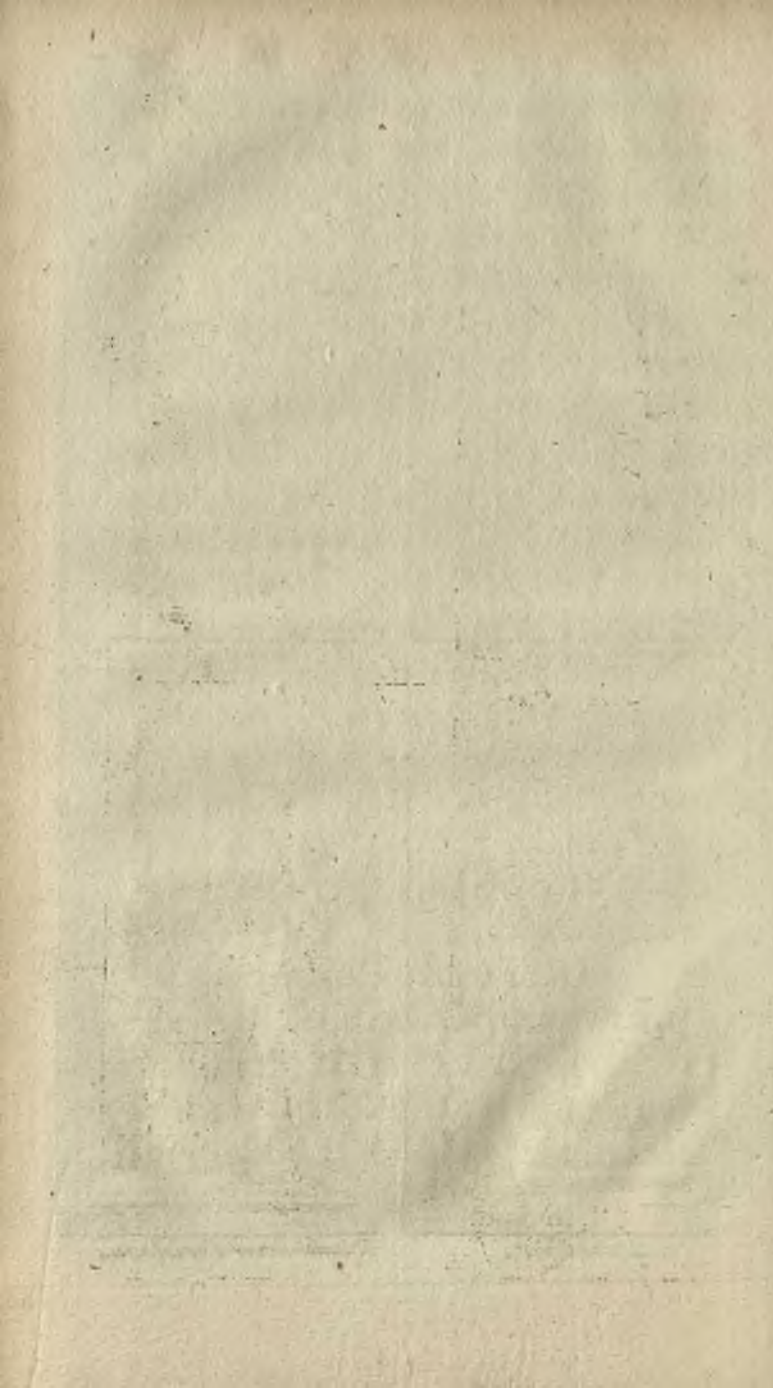
de Gladiator

Alexander

J. Lamvult fec
Volturnia en Coriolanus

swooren vyand van de Romeinen was. Coriolanus door de benden van Amphidius gesterkt zynde, trekt na Romen, en verwoest alles wat hem voorkomt; doe kwam Volumnia hem te voet vallen, die Romens vryheid door hare traanen verkreeg. Martius heeft een Stad der Volschen overwonnen, genaamt Corioli, waar van hy den naam Coriolanus gekreegen heeft. Zie verder Livius 1. B. Deze Coriolanus is door een Schilder, die ons bekend is, nagevolgt; maar dewyl het ontkent wordt, en deze zig schaamd daar andere hun glorie in stellen, zoo zou ik my schaamen om deze hier te annoteren, alleen weest verzekerd dat deze een dapper Schilder is.

Op het Plein van 't Quirinaal staan twee wonderlyke Paarde-dwingers. Men is van gevoelen dat het Alexander is, (andere meenen het Kastor en Pollux te sijn) die den betemmer van Bucephalus is geweest, en den eersten die 't bereden sou hebben. Deze twee wonderen zyn door

*Alexander
zyn Paard
dwingende.*

de twee groote Konstenaars gemaakt, te weten het eerste van Phidias, en't andere van Praxiteles. Ten tyde van Constantinus wierd den berg Quirinalis den Paarden-berg genoemt, wegens de marmere beelden, van Alexander de Groote, die zyn paard staat te temmen: Constantinus heeft de zelfde van Alexandryen naa Romen laten voeren, en liet ze stellen in het midden van zyne Badstoooven: als Porus Koning wierd voor Alexander, gevangen gebracht, en hy hem vraagde wat loon zyn opgeblaazendheid verdiende, zoo antwoorde Porus hem: *Gelyk een Koning toebehoort.* Deze woorden gaven zoôn indruk op Alexander, dat hy hem zyn gewonnen Ryken weder gaf, en voor zyn vrind erkende. Deze edelmoedige deugd kan ons genoeg doen blyken de grootheid van den Grooten Alexander.

De Gladiator.

Den Gladiator, of den Schermer, die by al de waereld zoo vermaard is, staat in het Huis der Borgesen. Voorts in alle konstlievende gemoederen, van welke

welke ik dikmaals heb hooren zeggen, dat dit beeld iets in zig heeft, dat den mens onmogelyk fchijnt te kunnen uitwerken, daar het nogtans ons door menfchen handen gegeven is. Den Fenix der Konftenaaren Agafias Dofitheus van Ephesen heeft hier den lauwer van gedraagen, welke blaaderen hem onfterfelyk maken, en altijd in 't geheugen zal houden. 't Is hier onnodig te zeggen, wie dit beeld in zyne Schildery gebruikt heeft, dewyl alle vermaarde, en beroemde Schilders hier haar toevlucht toe neemen, en die dit wel opmerken, en hare welstand begint te kennen, die zal door dit zonnelyc een groote verlichting in onze konft krygen; deze Schermer dreigende eenen slag te geven, terwyl hy eene afweert, tonende hier door de grootmoedigheit van zyn gemoedt; want Seneca zeyd, dat de edelheit des menfchen is een grootmoedig gemoedt.

In den Hof van 't Vatikaan ftaat een beeld van Apollo, verbeeldende, daar hy

hy het Zerpent Python doorschieten wil, het welk hem van Juno was toegestierd. Apollo was de zoon van Jupiter, en Latona, gebooren met zyn Zuster Diana, in het Eiland Delos. Juno vervolgde deze kinderen. Zie Ovidius, en J. Blasius in zyn geslachtboom der Goden en Godinnen. Dit is mede een zeer goed werk, en van den Schilder Jordaans naagevolgt, verbeeldende de zelfde Historie van Python: welk stuk tegenwoordig binnen Haarlem is te zien by den Heer A: de S: zoo my bericht is. Ook heb ik dit zelfde getekend, door myn Grootevader ten tyde doen hy binnen Romen was. Veeltys ziet men 't ook in Copien, waar van ik drie gezien heb, die zeer geestig gehandelt waaren, waar van de eene naa vander Does was, en het andere naa een oud, onbekend meester gecopieerd. Zoo dat dit beeld mede eene groote achting heeft.

*Pyramus,
Thisbe.*

Het afbeeldzel van Pyramus, en Thisbe, of van Petrus en Arria, als ande-

yd

re

Zoon van Niobe

Zoon van Niobe

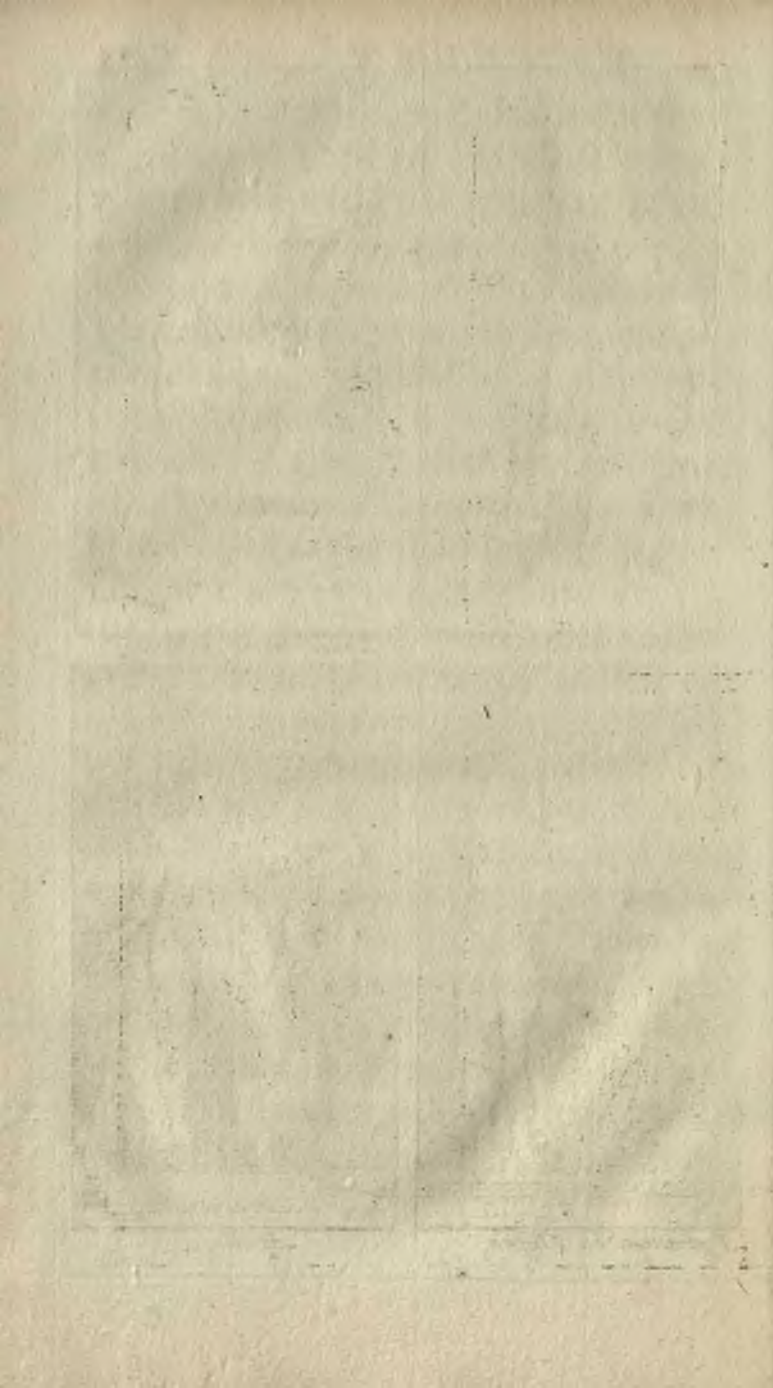

J. Lamsvelt: fec

Pyramus en Thisbe

Apollo

re willen) word gezien in den Hof der Ludovifien. De oudheid maakt het roemruchtiger dan de konft dewyl het maar gemeen is, en diens volgens het by andere komt af te fteeken. In 't Ooften leide een ftad die Babel genoemt wierde, waar in Pyramus, en Thisbe waren, die elkanderen zoo teer beminden, dat'er voor of naar zulke twee gelieven niet meer gevonden zyn. Het is meeft alle menfen bekend, hoe haar dit al te vierig minnen vergaan is geweest, en die het breeder ontknoopt wil zien, zie Ovidius 4. B. der Herfchepping. Catullus vergelykt de liefde by een Klimblad, en niet zonder reden, want zy bint de harten zoo vaft aan elkanderen, dat zy nauwelijks te verzetten zyn. Hoort wat Torquato Taffo in zyn Herders-zang zeit. *Ik zie dat ider die'er mint zigh straks met de dood dreygt, dog dat de daad volgt zelden.* Hy befchimt hier die geene, die zoo los in het fpreken zyn, die met den mond uitten 't geen het harte niet komt te denken: maar

deze

deze gelieven, hebben daadwerkende geweest, voor de Heidenen hebben zy eene moedige daad naargelaten, maar voor de Christenen een gruwel.

In den Hof der Mediceën, staan twee Beelden, verbeeldende twee Zoonen van Niobe den eene opwaarts ziende terwijl hy alknielende de straf van Latona zoekt met smeeken te ontgaan; den tweede staat vluchtende, en met een naar gezicht omziende, zoo dat de schrik voor haar wraak uit zyn wesen te zien is, deze worden gehouden voor de voornaamste cieraaden, van dezen voorgenoemden Hof, wat vorder van Niobe gezeid wort zullen wy zien in het afbeeldzel van Niobe.

Voortgaande zoo zien wy de nooit volpreezen Statuen, de Worstelaars genoemd; dit groots, en heerlyk werk, braldt met zoo veel luister, als men van Herkules, of Laocoön, zou kunnen zeggen, en het wort voor niet minder gehouden dan deze voorgenoemde, zeker Schilder by my bekendt

Twee Zoonen van Niobe.

Worstelaars.

Alexander

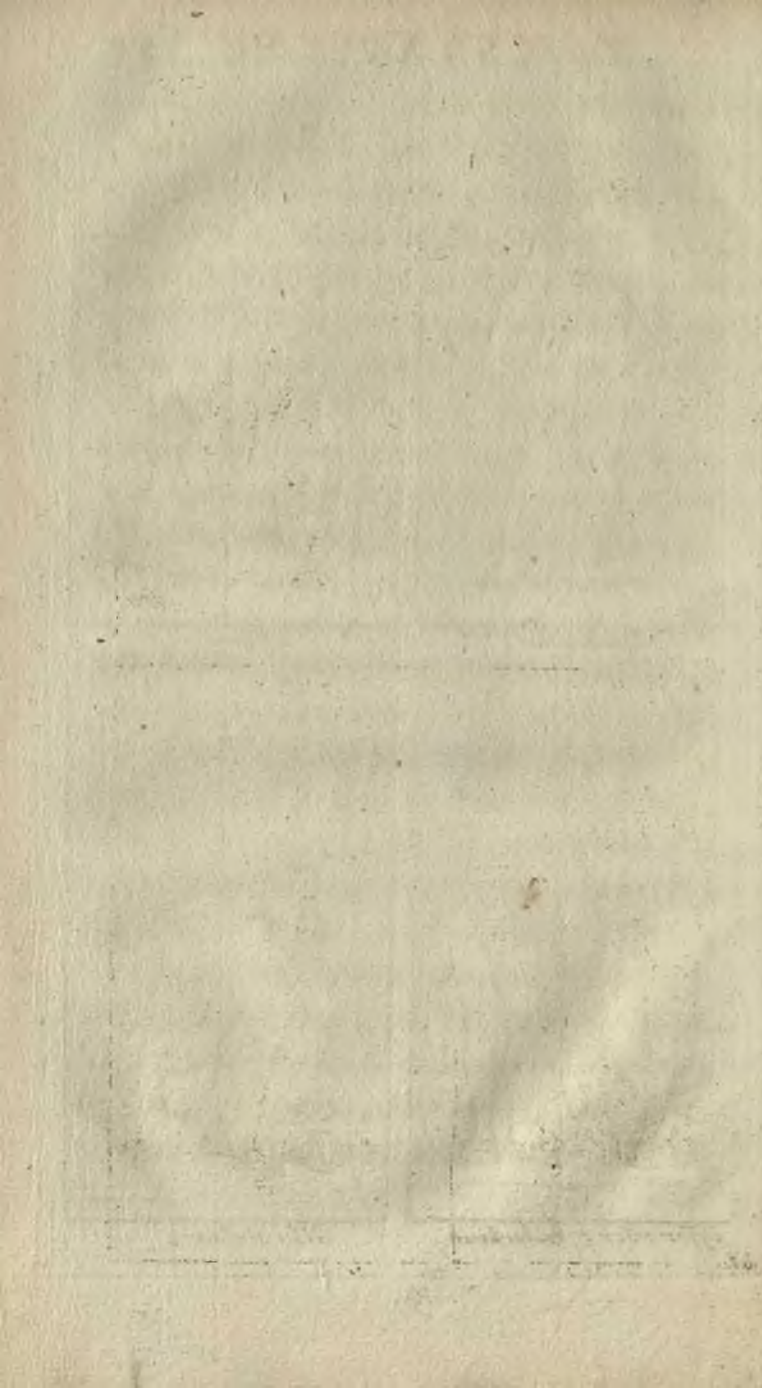
Mars

Offier voor t Paderlant

Worstelaars

kendt placht te zeggen , dat als wanneer hy deze Beelden kwam te zien , dat hy als dan een bezondere drift kreeg, om te tekenen , gelijk hy dan veeltijds dede : vorders waar naa en waarom deze Worstelaars gemaakt zyn , is niet zeker , mogelijk herkomstig van de tyen van Vitellius. Wanneer hy een onordentelyke Maaktijd dede aanrechten. Hoor Tacitus in zyn tweede boek der Historien. Daar zijn (zei hy) twee Soldaten geweest , den eene van het vyfde Legioen , en den anderen van de Fransche bystanders deze twee kreegen t'zamen een lust om tegens malkanderen als uit een dartelheyt te Worstelen. Maar wat moeilykheid dit veroorzaakt heeft , kan men in het zelfde Boek vorder zien.

Het Hof der Ludovisien vertoonnd twee Beelden die hun zelver voor 't Vaderland overgaven , en het Beeld 't welk aan den linker hand staat steund met zyn rechter arm op de schouderen van den andere , tussen hun beide is een Altaar , 't welk van die gene die aan den rechter zy staat

Twee Statuen , die hun offeren voor hun Vaderland.

staat onstookten wort , met een brandene fakkel die hy in zyn handen heeft : die hem en zyn geslacht , een eere , of Roem , wil naalaten , die moet als een fakkel brandende zyn tot zyn Vaderland. Plutarchus zeyd : *Dat men de liefde van 't Vaderland voor eerst behoort te omhelzen , dog in 't gemeen het gehele Vaderland , ten tweeden een ider Burger in 't bezonder , ten meesten voordeel , vertroosting en ruste van de Stad.* Niemand zeyt Seneca , bemind zyn Vaderland , om dat het groot is , maar om dat het zyn Vaderland is. En het spreekwoord is niet mis als men zeyt : dat de Vanderlandsche rook veel luchtiger brand , als der vreemden vier. Ider bemind zyn Vaderland , gelijk Ulisses naa de herde klippen van Ithaca haakten , en Agamemnon naar Mycenen.

Een weinig in den zelfden Hof voor-
 der gaande zien wy Mars , die voor den
 God der Oorlog gehouden wort , hy
 zit ter neder , rustende van zyne krygs-
 oeffeningen , terwijl de God der liefde
 hem

hem streelt : hy was den zoon van Juno, door het aanraaken van een bloem : hy was getrouwt met Neriene, wild en woest van leven, die veel twisten in de Burgerlyke staat veroorzaakte. Hy teelde by verscheydene deze zyne Zoonen, als Ænomans, Askulaphus, Parthenopæus, Tepolemus, Strymon, Biston, en by de Nimf Bistorus, Tereus, Koning van Thracien. Bellona was de zuster van Mars, die de heyrlegers aan elkanderen hitste. Schrik en vrees waren de twee paarden genaamt, die de koets van Mars voort trokken. Mytens heeft dit beeld in zyne Schildery volkomen geplaatst, in een stuk daar Venus hem liefkooft, waar nevens zyn oorlogstuig leidt, want die met de liefde wil vereenen, moet alle wreedheid af leggen, want zelfs het kleinste dierken steld hem na den aard van wie hy liefde verzoekt; en vint hier door een innerlyk vermaak. Hoort Cicero : meent gy datter eenig gedierte in het water, of in de aarde is, dat niet in zyn

C

eigen

eigen aard een zonderling vermaak
schept.

Alexander. 't Hof der Borgesen toond ons voor
de tweede maal den grooten Alexander,
konstig en vast in zyn planting, en eel
in zyn muskelen. Dit beeld heb ik in
verscheidene werken gezien, onder al-
len in een stuk door Nore geschildert,
staande voor Mars, daar hy van Venus
afscheidt, terwyl de Cupidootjes zyn
Oorlogs-tuig vaardig maken. Alexander
de Groote was de zoon van Philippus,
Koning van Macedonien, en Olympias.
Als Porus tegen Alexander streed, zoo
riep hy deze woorden tot zyn volk:
'k Vind eindelijk een tegenstryd zoo
groot als mijne dapperheid: wy hebben
met dappere mannen, en verwoeste
beesten te strijden. Uit deze redenen
kunnen wy hooren, hoe veer Alexan-
der al gekomen was, en wat glorie hem
verzelde, doch niet zoo spooreloos, of
hy zag de dappere daden van zyne
vyanden, schoon hy zyn eigen mede
zag, want zijne stoutmoedigheid kwam

voort

Toonpluuzertje

Merkurius

Twee Gebroeders

t'Kint Patricius

voort uit zyn stantvastig gemoed. Hoor Cicero, daar hy zeyd: dat'er zwakheid in de kinderen is, wreedheid in de Jongelingen, en dapperheid in een stantvastig gemoed.

Een treed voorder gaande, zoo word ons aangewesen de Statue van het kind *Het kind Patricius.* Patricius, welke een besondere wysheid, nog jong zynde, word toegeschreven. Laten wy sien wat lof C. Ripa de verstandige toewydt, en laat ons dit aan dese onle jonge Patricius toe-eigenen. *Het verstand (zeyd hy) is van natuur onbederfelyk, en word nimmermeer oud, en daarom word het jong gemaakt.* Ook vergelykt hy het verstand by een vlamme, om dat zy altyd de hoogte kiest, gelijk mede het verstand als by den Adelaar, die alleen de Zonne schijnt te tarten, soo is ook het verstand, die alleen sig dingen onderwindt, die verheven zyn. Het begryp der dingen word door God in onse Natuur gestort. Hoor hoe Homerus den vermaarden Musykmeester PheMIus doet spreekken: *Ik heb*

van zelfs geleert en begreepen, dewijl God in mijn gemoed veele konsten heeft ingestort. Waar op C. Ripa dese aantekeningen maakt. Zy is (zeid hy) een deel van 't gemoed, want door haar zoo weten wy, door haar verstaan wy, en door haar zoo leeren wy. De jeugd is dikmaals soo verstandig in 't begrijpen, als die van hooger jaren zyn, wanneer 'er de genegentheid is: want de hittigheid der geesten doen haar veel begrijpen, gelijk Aristoteles zaid. Voorts fiet men hier het draagen van de Boven-Tabbert der Romeinen, van welke boven pag. 18. gesprooken is.

*Twee Ge-
broeders.*

Niet veer van hier staan twee Gebroeders (welke eenige houden voor Markus Aurelius, en Lucius Verus) die malkander, omhelsen en hunne genegentheden betoonen; de blijdschap schijnt uit hunne oogen te straalen, voorspellende hunne trouwhartigheid, want wanneer de vrindschap de trouw ontbreekt, sal sy verflauwen, en gans vernietig worden. Phytagoras zaid, soo de trouwe de grondvest der liefde,
en

en de zelfde weg genomen zynde, fal alle wet der vrindschap, recht, reden, en macht vervallen, en te gronde gaan. De broederlijke liefde vereift dan een ongeveinfde trouw, en gulhartigheid, vervreemt van alle argliftigheid.

Het Capitool doet ons een Statue Het Toon-
pluizerige. sien, het welke in de wandeling de Toon-pluifer genaamt word. Dit is mede een feer goed en beroemd beeld, by veele hoog gefchat.

Merkurius ftaat in den Hof der Lu- Merkurius. dovifien. Hy was de zoon van Jupiter, en Maja, dochter van Atlas. Hy word den Hemel-bode genaamt, dewijl hy de beveelen van Jupiter waarneemt; ook wordt hy mede voor den God der dieven gehouden, want Lucianus zaid, dat hy in fyn moeders lighaam fcheen vonden te verciereren om te steelen; nauwelijks gebooren zijnde, ontftal hy Neptunus fijn Drietand; Mars fijn fwaart, van Admetus de Offen, die Apollo bewaarde. Apol hem over defe diefftal willende fchieten, foo vermifte

hy zyn boog en pylkooker, die Mer-
 kurius hem al mede ontnoomen had.
 Als Venus hem kuste, ontnam hy haar
 gordel, eer zy het gewaar wierde. Ju-
 piter Venus hier over bespottende,
 ontstal hy hem zyn staf. Hy is de vin-
 der van de Liere of Harp geweest, welk
 hy van een Schildpad maakte, die op
 het strand leide, als den Nyl geheel
 Egypten overvloeide. Hoor wat Ho-
 ratius tot zyn lof zingt. *Ik zal u zingen,*
gy edele Merkurius, boode en getrouwe
voorloper van Jupiter en der Goden, die
ook den eersten Vader, en maker van de
kromme Liere, of de Harp zyt geweest.
 Hy maakte daar in drie toonen, de eer-
 ste noemde hy Superius, de tweede de
 Tenor, en de laatste Bassus. Deze gaf hy
 aan Apollo, die hem wederom een roe-
 de gaf daar hy de zielen mede uit den
 Hel kon trekken, en andere daar in
 werpen. Zie Virgilius.

Pan.

In dese selfde plaats gaan wy den
 Boksvoet Pan sien, een groots en heer-
 lijk werk, mede een eerstuk van de
 kunst;

Bacchus

Bacchus

Iacchus

Iacchus et Pan

konst; hy zit by een Jongeling, die hy het Maatspel wil leeren: uit de trekken van zyn gefronste tronie, sou menig kunnen sien, wat toon hy Apollo toegalmt; hy trekt den mond (zeide seker Heer) of hy F: met een kruis zong. En warelijk men vint 'er zulke wel. Van wie Pan is voortgekomen, is niet geheel zeker; eenige zeggen van Mercurius en Penelope. Homerus noemd hem den gehoornde Geytevoet. Mercurius soude Penelope, onder de gedaante van een Bock bedroogen hebben, als zy haars vaders veê hoede. Dit soude de reden syn waarom Pan van fulke gedaante is. Hy word voor een God der Herderen gehouden, en voor een beschermer van het vee, en in het algemeen word hy den Velt-god genaamt. Daar zyn verscheyde Satyren geweest, die men het gevolg, of de Zoonen van Faunus gelooft te zyn. Maar Pan word by dese Goodtjes voor den opper Veld-god gehouden, soo vele en meest alle komen te zeggen.

*Faunus. be-
vroedende.*

Het Paleis der Justiniaanen vertoond den bevroedende Faunus; hy staat leunende met zijn arm op een gebrooken boom; de bepeifing of aandacht kan men uit fijn wesen sien, mogelijk heeft den Auteur hem willen verbeelden in die gedachten, doen hy hem door de liefde verftoute, als hy op Jole verliefd was, die hy met Herkules prachtig uytgedoft had sien gaan in een donkere spelonk. Faunus in het donker in komende, voelende een wreed hairen kleet. Herkules verbaast staande als hy op zijn lighaam een hand voelde, greep toe, terwijl Jole aan hunne dienaars om licht riep. het licht komende, zag men den verliefden Faunus: Herkules trok met zijne vuift al zijn baard uit sijne kin, en hy liep al huylende door het donk're bos, om dit te verbergen. Dit was de ontmoeting van Faunus, en de belooning van sijne stantvastige liefde.

*Twee Sta-
tuen van
La bus.*

Daar staan twee Beelden van Bacchus in het Paleis der Borgesen; het eene

eene zoekt het andere te beschaamen, maar wie het konstigste gehouden word, soude zeer swaar wezen te oordeelen, dewyl zy beide al even volmaakt zyn, hebbende de zelfde luister en achting, zoo wel den eene als het andere, en tot lof van den Wyn-God opgericht. Jupiter en Semele waren de ouders van Bacchus. Kadmus was de vader van Semele. Zy kwam door Jupiters blixem te sneuvelen, als zy van Bacchus swanger ging, maar het kind worde op een wonderlyke manier uit's moeders lighaam gered, nog onvoldraagen zynde. Jupiter naaide het in zyn dyen, en alsoo het kind Bacchus voldroeg. Het Nimfje Nisa heeft hem by den Nijl opgevoedt: hem wordt toegeschreeven dat hy den Wijngaard, en desselfs gebruik gevonden heeft; dit zijn de reden waarom hy den God der wijn wordt genoemd. De wagen of koets van Bacchus word van Panthers, en Tygers voortgetrokken. Hy word moeder naakt verbeeld, en gekroont

met wijnranks bladen, en hier sijn drie reden van te geven; het eerste een die overtollig drinkt, openbaart alles wat hem maar bewust is; ten tweeden, den drank doet menig in armoede vervallen, tot dat zy van alles ontbloot zijn, en ten laaften verwekt die al te gulfig drinkt eene groote brand, en dan als dol en uitfinnig syn: hoor wat Tacitus in syn Jaarboeken van Messalina zaid. Nooit heeft Messalina (zaid hy) soo seer in onkuisheid weg gevloeit als doenmaals; als den Herfst gekomen was, soo speelde zy het spel van de Druiven-snijdinge binnens huis: oversulks de perssen wierden geperst, en de kuipen vloeiden met Most, en rondsom de selfde dansden de Juffrouwen, bekleed met vellen, even als de rasende Priesterinnen van Bacchus, en selfs stond zy met de wyngaards-spies drillende. Voorders zie den lofzang van Bacchus, door Heinsius.

Faunus.

Hier ter plaatse staat wederom een beeld van Faunus, op een fluit blasende, welke

Ganymedes

Meleager

*T. Langsdorff del.
Bacchus*

Faunus

welke Statue by de Konstkennaars feer vermaard is, plesant van stelling, en eel in zyn muskelen.

En in den Hof der Ludovisien weder *Bacchus.*
een Bacchus, niet schuldig aan de voorgaande: zie wat'er van gezeid is.

Inden Hof der Mediceën is een Sta- *Ganymedes.*
tue van Ganymedes, het welke den Schilder Mytens gevolgt heeft, in een Schildery, vertoonende der Goden Hemel, na de getuigenis van mijn vader zaliger, die doen ter tyd by hem zyn konst voltrok. Dit stuk is voor een Engels Heer geschildert, en naa Engeland vervoert. Ganymedes was een zoon van Tros, Koning van Troojen: als Hebe, een Godin der Jonkheid, schenkster van Jupiter, by ongeluk struykelde, en haar leden onbehoorlijk ontbloot lagen, vergramde zig Jupiter, die haar verftiet, en Ganymedes in haar plaats nam, want den Arent van Jupiter voerde hem hemelwaarts, en alsdoen het ampt van Hebe bediende. Dit is de reden waar-
om

om hy hier met een Arent verbeeld is. Hy wierd om sijne trouwe dienften van Jupiter tot een Hemel-teken gesteld, die men nog deser uure Aquarius, of den Waterman noemt, en stort nu de regen op de gewassen der aarde uit, waar door aan het aardrijk de groei-saamheid word gegeven, tot behoud der gene die op der aarde zijn, en wonen, soo als ons de Poëten seggen. Zie Ovid.

Meleager.

In 't Paleis van Pichiny staat Meleager, de zoon van Eneus en Althea. Eneus dede aan de Goden offerhande, behalven aan Diana, die hierom in Estolien een groot en ongewoon Zwijn fond, om de wijnstokken en kooren-velden om te werpen, en te verwoesten, waar van de schade onwaardderlijk was. Eneus prikkeld yder held aan om een gemeene jacht aan te vangen, het welke soo geschiede, maar de meeste bleven tot roof van dit Zwijn. Atalanta kwam het eerst te kwetsen; als Meleager de stoutmoedigheid van Atalanta zag,

zag, wierp hy een lanci door den rug van 't zwyn, soo dat het dood ter aarde viel; hy slaat het hoofd van den romp, en draagt het Atalanta op, die hy de prijs van de overwinning toeschrijft: hy bracht zijne Oomen om het leven, om dat zy haar den prys misgunden, ende het selfde afhandig zochten te maken. Zie Ovid. 8 boek. Eindelijk Atalanta behoud den prijs, naa veele tegenspoed, door de krachtige liefde die Meleager haar toe droeg: de moedigheid behaald altyd zegepalmen, hoe veel zy ook bestreden word. Hoor Cicero: *die van een dapper en hoog gemoed is, veracht alle tegenspoed, die een mensch zouden mogen treffen, en acht ze als niet.*

Deze Antinous was den schandjon- Antinous.
gen van Hadrianus, den 15. Roomsche Keizer, geboortig van Bitinien; welke den Keizer verloor in den Nyl, terwyl hy die rivier meende over te stee- ken. Naderhand is hem Goddelijke eer aangedaan van alle de Landschap-
pen

pen en Steeden, welke deze Keizer zochten te believeu. Hier ziet gy dan, waarde Lezer, deze fchoone jongeling, welk beeld van Perrier wonderlyk word genoemt, en alle konstkenners getuigen dit eenparelyk, alleen is te beklagen, dat den gryzen tyd hier haar tanden in gefet heeft; doch hy heeft het gansch niet willen vernietigen, om dat de konft de tyd kan verduuren. Deze is de laafte van onfe eerfte Verdeeling, daar wy van de Mannelyke Statuen gehandelt hebben, waar onder wy veele konft-proeven van de konft en natuur hebben gezien. By aldien den Lezer door deze kleine harfzen weg vermoeit mochte zyn, foo kan hy hier eenige ftilftandt nemen, tot dat hy een nieuwe luft mag krygen om zyne weetluft vorder te voldoen; want die een liefhebber van konften is, haakt altyd naa verandering, want de verandering voldoet het oog; het oog geeft gedachten, en de gedachten teeld de kenniffe voort: het

is

is wel waar dat het gene dat goed is, ons nooit afvalt, hoe dikmaals men het komt te zien, maar echter kan het door al te veel sien ons verveelen. Het gaat met de Beeld-konst als met een Tooneel-stuk, hoe goet en volmaakt het mag zyn, door al te veel het selfde te sien, is verdrietig: dat ons de eerste, tweede, en derde maal wel geviel, daar walligen wy de vierde maal van. Laat ons dan tot de Eer-beelden der Vrouwen overgaan, om onse lusten der ooggen te voldoen, en besien wat wonderen in de tweede Verdeeling te vinden zyn, op dat den Leser het mag door letteren komen te vinden, gelijk de Konstkenners, en Schilder-jeugd in de beelden hun genoeg nemen.

TWEE

TWEEDE VERDEELING.

*Van de Statuen der Vrouwen.**Minerva.*

HEt eerste dat wy in onse tweede Verdeeling ontmoeten, is de Godin der wysheid Minerva, die ook Pallas genoemd word. Dit eerste gesicht sien wy in het Paleis der Justiniaanen, een schoon en deftig werk, schynende van de wijsheid selfs zyn oorspronk genoomen te hebben. Testa, dat groot licht van de konst, heeft dit geheel naagevolgt, waar van de print uitgaat, en aan yder gemeen en bekend is. Minerva nam haar oorspronk uit Jupiter, als hy de onvruchtbaarheid van Juno zag, wierde hy toornig, daarom hy met zyn vuist op zyn herffenbecken sloeg, waar door hy de zelfde bevruchte, en naa dat deze vrucht voldraagen was, Minerva baarde, waar van Vulcanus de Vroedmoer was, die met

Juno

Romen Zegepraal

T. Lamsveld spec. Antinous

Minerva

met een scherpe Diamantsteen , hem zyn hoofd kloofde , dit zeggen de Poëten : dat zy zonder een vrouws toedoen , ter waereld zoude zyn gekomen. Zy wierde ook Tritonia genoemd naa het driegetal zie C: van Mander in zyne uitlegginge van Ovidius: *drie dingen behoeft den Mens (zeit hy) om wys te zyn , dat is welraden , recht oordeelen , en oprecht te handelen.* Dat is zeker want die deze dingen heeft ; mag met recht wys genoemd worden: ook wort van haar gezeid , dat zy altyd hare maagdom behouden heeft en een be-minster van de negen Zanggodinnen geweest is , die mede voor maagden gehouden worden ; maar nu al oude beschrokke meiden moeten zyn: haar koetse wort van twee Uylen voort getrokken , het welke zoo veel zeggen wil , als dat de wysheid zoo wel by nacht als by dag kan zien , te weten , diepe en verborgen zaken zoo wel oordeelen , als die zigbaar zyn. Minerva is mede de uitvinster der

Olyven. Zie Virg: Polid: P: 74.

*Romen, ze-
gepraalende*

In het Capitoool staat Romen zegepraalende, dese statue vertoond eene Jonge, en Schoone maagd, op een zeer luchtige en geestige manier, naa de Romeinse swier gekleed. Op het hoofd een Kasket hebbende; zittende op eene Troon, van allerhande krygstuig, gelyk zy by de Romeinen gebruikt Zyn, als Karaffen, Schilden, Kasketten, Zabels, Pylkookers, en andere oorelogs gereedschap. hoe trots, en heerlyk Romen haar hoofd althans opgestooken heeft, is al de waereld kennelyk, wat heeft zy al dappere helden voortgekweekt, die hun Vaderland meerder geschadt hebben dan hun leven, wat heeft ooid meerder beoorloogd, en verwoest geweest dan Romen, en het is altyd weder gelyk een Fenix al grooter, en heerlyker uit haar puin opgeresen. De helden die in Romen hare Lauweren gevlochten hebben; is een Vespasianus met zyne Zoon Titus die alle zyne driften, en herts-
toch-

tochten om 't gemeene best verliet, het zelfde dede de vreedzaame Antonius, de deugzaame Markus Aurelius, de Dappere en Minzaame Julius, en overvloedige andere meer, zoo van Vrouwen als van Mannen. Wat voortkweekers, en kennaars, van konsten het voortgebracht heeft zoude hier te lang vallen, zoo wanneer ik alleen de Beeldhouwery, en de Schilderkonst, maar by bracht, en het zoude mogelyk den Goedwillige Lezer verdrieten, dewyl zy alhier gewend zyn kort te gaan. Alleen beziet maar deze onze Antyken, waar uit al de waereld wel oordeelen zal wat konst-werkers, en kennaars daar geweest moeten hebben, laten wy ons danniet te lang by deze Tropheenhouden, maar tot het wonderlyk gezicht van Juno overtreeden; alleen weet, als dat Romen heerlyk, machtig, bevolkt, en ryk is: naa de getuigenis van den heiligen Chrysoftomus.

Gaan wy in den hof der Borgesen om *Junio.*

de hemel Godin Juno in haar Statue te zien, Polydorus de Caravagio heeft deze Juno gevolgt, en voor een Maria beeld op den Calvary berg onder 't Kruis geplaatst, waar van de prent uitgaat, ook heb ik het getekend gezien, van Quellius, die een zeer vermaard meester is geweest, waar by myn Vader zaliger, mede zyn konst voltrokken heeft, en ter dier tyde heeft hy het in half levens groote het geschildert, voor een Mnemosyne, die de Moeder der Zanggodinnen genoemd wort; wat zulke lichten in hare werken brengen, moet goed, en heerlyk zyn: wat Juno aangaat zy is de Dochter van Saturnus, en Rhea, en met haar Broeder Jupiter gebooren, ter eender dracht. Strabo en Homerus zyn van gevoelen dat zy te Argos zoude gebooren zyn, Jupiter die haar broeder was, is ook haar man geweest, zy wort de Godin van 't Huwelyk genoemd: op haar Altaar wierden offerhanden geoffert die zonder Gal waren, het welk dit kwam te be-

te-

Dochter van Niobe

Dochter van Niobe

Niobe

Dochter van Niobe

Fig. 1. Seated woman

Fig. 2. Standing woman

Fig. 3. Seated woman

Fig. 4. Standing woman

tekenen dat het Huwelyk zonder den Gal van tweedracht, moefte beleeft worden, daar wort gezeit dat zy van de uren opgevoet zoude zyn; doen Jupiter met Iö dochter van een Griex Koning boeleerde, betrapte hun Juno. Hy zochte dit te bewimpelen, want tot dien einde herfchiep hy Iö in een koe, de welke hy aan Juno gaf, deze beftelde Juno aan Argus, die hondert oogen hadde, te bewaren, die van Mercurius, naa een diepe flaap, het hoofd wierde afgehouden. Juno dit ziende, nam het hoofd op, waar uit zy de oogen nam, en die in den Pauwen ftart plaatte, waar van daan dat het komt dat de Pauw deze nog zoude komen te draagen. Zie Ovid:

In den hof der Mediceen ftaat Niobe, met drie Dochteren, alzo Perrier haar ons in zyne naa-gebeelde tekeningen verтоond, doch hier zullen wy van fpreken, in het laafte gezicht waar de Histori van Niobe met hare kinderen verтоont wort in den voorge-

Niobe, met drie van hare dochteren.

noemden hof, waar by deze zelfde zullen ſtaan, die hier apart door zyne etz-naald uitgebeeld worden.

Polymnia.

In den hof der Ludoviſien vertoond zig een beel door de wandeling Muſa genoemt mede een zeer goed beeld: uit Jupiter en Mnemofyne zyn de negen Muzen voortgekomen, Mnemofyne heeft haar op Pierius een berg in Theſſalien gebaart. En zyn onder de beſcherming van Apollo geſteld, op den berg Parnas, en hy heeft elk eene bezondere konſt gegeven vermenkt met harſtochten, om een ider naa zyne gewoonten en natuur te kunnen behaagen: het ſtaat te bedenken, dat deze Muza Polymnia is, terwyl zy ſtaat als of zy eenige reden voerde, wyzende met hare vingeren zoo wort zy uitgebeeldt, om dat zy over de Ora-teuren, of Redenaars geſteld is, wie dat zy geſten, en gebeerden komt te leêren. Zy ſtaat hier mede met een maatſtok afgebeeld, gelyk zy van den Cardinaal van Ferrare geſchildert is in

zy-

Diana

Vesta

Polymnia

Flora

— Lemuel J. Fox

zyne hof, te Monte-Cavalle. Zie C:
Ripa in zyn Iconologia.

Nu volgt de Bloemgodin Flora, in 't ^{Flora.}
Huis der Farnesen, het welke in den
Tempel van Castor plachte te wezen,
het is zeer behaagelyk, en vreemd ge-
kleet, vast van stelling, en geplant.
In hare hand een krans van bloemen
hebbende, over welke 'gewas zy ge-
steld is. Le Potre heeft dit beeld
nageboets, daar hy een Tempel van
Flora verbeeld, in welke gebouwen hy
zeer geestryk is; en boven alle schynt
uit te steeken: deze Flora noemde de
Grieken Chloris, zy was een beruch-
te hoer welker rykdom niet te schatten
was, den raad van Romen maakte zy
tot hare erfgenaamen, met dat beding
dat men haar jaardag met verjaar spee-
len zoude vieren, het welke een ruime
tyd is geschied, doch naderhand,
achter gelaten zynde, is zy voor een
Bloemgodin gehouden, waar voor zy
nog ten dezer tyen gehouden wort:
Tacitus verhaalt in het tweede boek

zynder Jaarboeken, dat haar een Tempel geboud is, ontrend het grootste Schouvelt, die eertyds geordonneert was van de Bouwmeesters Lucius, en Marcus beide toe genaamt Publicii: ander betuigen evenwel met Oude Schryvers, dat dit een verdichtfel is, en dat Flora al langte vooren by de Sabinen, als een Godin is geëert geweest. Zie de aantekening van de Heer L. Smids over het vyfde boek van de Almenak van Ovid: Zoo ziet men dat de ondeugd zelfs door 't geld haar kan vereeuwigen maar niet de vlekken uit wiffen, die altyd in de gemoederen geprent staan, schoon dat onse handen haar eerbeelden maken, nogthans behouden wy een geveinst harte, wie Lof zoekt in de waereld moet Loffelyk leven, en dan ontbreekt het die gene aan geen lof, nog geen geveinsde zullen 'er wezen die spreekē zullen door de tong van het geld. *De Deugd* (ziet van Mander) is meer dan 't geld. Het eene pryft de on-

deug-

deugden , daar in tegendeel het andere voor alle oogen behaaglyk is , zelve aan de boofte.

In het Paleis van den Grave Altaemp-^{Urania.}fius , is een tweede Mufa of Zanggodin te zien , welke men houdt het Nimfje Urania te zyn ; deze toond aan de waereld , en befchryft de Hemelpolen : Wie de Astrologie eerst gevonden heeft is geheel duifter , Herodotus fchryft het de Egyptenaars toe ook zeit de zelfde dat de Chaldeen leerden , dat de Planeten den mens vele gelukken , of rampen konden by brengen , het aardryk is aan de fterren onderworpen naa het zeggen van Julius Firmicus , want hy zeit dat den mens genatureerd is naa de Planeten , hoor hier de klachten van Hermione , in Ovidius. *Hoe heeft (zeid hy) myn ongeluk my de Hemelfche lichamen zoo boos , en contrarie gemaakt , over welke Planete zal ik ellendige klaagen ?* Deze fchryft de Planeten zyne Rampen toe , of die de eenige oorzaak waren van zyne on-

gelukken ; hoor hoe C: Ripa, haar afbeeld, een vrouwe in het blauw gekleed, welk kleed vol sterren is, haar oogen ten hemel slaande, in de rechter hand een Astrolabium hebbende en in de linker een Tafel, waar op de hemels tekenen geschildert zyn, Urania is gelyk boven gezeid is de leerster van deze konst, of wetenschap: zy toond de beweginge der Planeten, Eclipsen, Polen, Assen, en Circulen, waar zy de Sphære, Kwadrant, en Passer toe gebruikt, en andere instrumenten meer.

Diana.

Een beeld van Diana, godin der jacht, is in het Hof van M: Junius waar al de waereld groote lof van komt te spreken, den grooten schilder, J: A. Winge, heeft deze Diana voor een Medea in zyne Schildery gezet, doch met eenige Cieraden omhangen, en een weinig de kleederen verschikt, de welke met een slujer omwonden is. *Wanneer ons het kwartier van de mane toeschynt, dan is de Juffer, dochter van*

La-

Latona, met een luchtige sluier geciert. Prudentius. Diana was de Dochter van Jupiter, en Latona, Zuster van Apollo, zy is gebooren in het Eiland Delos. Nauwelyks gebooren zynde was zy haar Moeder behulpzaam in het baren van Apollo. Zy de smarten van het baren ziende die haar Moeder leed, heeft zulk een schrik daar van gekreegen, dat zy haar Vader Jupiter, omeen eeuwige maagdom verzochte, het welke haar gejong wierde, waar toe hy, haar de boog, en pylkoker gaf, met een rey nimfen tot hare dienst welke de dochters van den Oceaan waren, zy wort voor de maan gehouwen: en dat is de reden waarom men haar met een maan voor het voorhoofd schildert, de Latynsche vrouwen, riepen Diana aan als zy in arbeid waren, om dat de vochtigheid der mane voorspoed aan 't baren geeft: zy behield haar maagdom door haar gestaadig jagen, met hare Nimfen, waar in zy onvermoeit was: eens door de jacht afgemarteld

teld zynde begaf zy haar ontblood in een badt, Akteon dit ziende trad nader, Diana besproide hem met water waar door hy in een hart veranderde, zoo dat deze Rampzalige en ellendige tot zyn dood kwam, en van zyne eigen honden verscheurt wierde.

Hygiea.

Hygiea, of de gezondheid en welvaaren is in het huis der Mattheen. Word gemeenelyk afgebeeld met een Slang en een Offerschaal: dese slang wort ook altyd gevoegt by Eskulapius die na Romengaan de zig in de zelfden verwisselde, volgens Ovidius in 15. Boek der Herschepp. behalven dat de slang gewoon is zig te verjongen met syn huid door een engte kraipende af te stroopen.

Venus.

In den hof der Borgesen is een Beeld van de Godin Venus, 't welk zeer dartzel, en plezand is, deze wort in de wandeling, Venus uit de Badstoove genoemd: Venus zoude zonder Moeder ter waereld zyn gekomen, maar alleenlyk uit het schuim der Zee, want als Saturnus naa de verciering der Poë-

ten

Ceres

Egyptisch Vrouwtje

Hygieia Lavendele. P. 61

Venus

ten zyn Vaders manlykheid met feyffen hadde afgesneeden , zoo wierp hy het in zee , het welke eenig fchuim kwam op te geven , waar uit Venus hare oorfpronk zoude genoomen hebben , Venus heeft veele namen , als Aphroge-
 nia , de Grieken noemden haar Aphrodite , ook Cytheris , omdat zy in een fchulp , in het Eiland Cythera ; eerft kwam aandrieven : zy is te Cypers geëerd , waar van zy Cypris genoemt is , of Cypria ; in Cecilien Erycina , ook Philomeides , Aphrodite , en veele andere namen ; maar van de Latynen is zy Venus genoemt welke naam zy by ons nog behouden heeft : zy is op ver-
 fcheiden plaatfen geëerd , als te Cypers gelyk boven gezeid is ; die van Aphroditum onderhielden ook den Godsdienft van Venus : die van Smirna hebben ook een Tempel voor Venus opgericht ; Tiberius , een vervallen Tempel van Venus , by den berg Eryx opgebout : de Tempel te Cypren , was wel de mee-
 fte , en zeer groot van aanzien : zie

Tacitus, zoo in zyn Jaarboeken, als Historien, daar hy van de zelfde komt te spreken. Deze Venus wort voor een Godin der hoeren gehouden, want zy zoude de eerste geweest zyn die de vrouwen het geleerd zoude hebben, om 'er van te kunnen leven; zoo van Mander zeit: zy droeg eene Gordel waar op geiligheid, wellusten, en voortteling uitgebeeld zyn, de roozen en Myrthen zyn haar toe geheiligt om dat de roozen lieflyk ende Myrthen geil syn, hare wagen wort van duiven voort getrokken om hare geilheid en vruchtbaarheid af te beelden, zy is begaaft met dese volgende gaven, minnelyk, schoon, welspreekend, strelende, aanvallig, behaagelyk, jeugdig, wellustig, vruchtbarig, verstandig, standvastig, scherpsinnig, overwinnend, en krachtig. Dit wort haar toegeschreeven, waar mede zy hare minnaaren aanlokt, en haar behaagelyk maakt maar laten wy eens zien de Rampen die meerder in getal zyn van die gene die op deze hare gaven

ven

ven verslinderen : deze gevoelen naa weinige wellust : berouw , knaaging , afkeer , achterdocht , besmetting , blindheit , bitterheid , ellende , ergenis , dooling , raserny , kwelling , armoed , schaad , en straffe. Dit is het gevolg , naa dat men deze Godin geliefkooft heeft :

In het zelfde hof , is het Egyptisch ^{Egyptisch} vroutje , geheel vreemd gekleed , een seer goed beelt. _{Vroutje.}

Als mede de Godin Ceres , waar de ^{Ceres.} Konstenaars zoo vele lof van spreken , want den schilder , of om beter te seggen de Fenix der Nederlandse Schilderen Antonius van Dijk , plachte het zelfde een Juweel van Rome te noemen , een zonnelicht der gansche wereld , en een doel der schilderjeugd ; hier mede willende te kennen geven , hoe noodzakelyk het voor hun was , dit beeld met oordeel te volgen en naa te bootsen : Wat Ceres aangaat zy was de dochter van Saturnus , en Rhea , Zuster van Jupiter , en Neptunus , die
haar

haar befwangerde: haar broeder Jupiter heeft met haar ook bloedschande begaan, van welke zy Proferpina baarde, zy wort Godin der vruchten genoemd, om dat zy de menſen aller eerſt heeft leren zaajen, en het land vruchtbaar maken, dit ſijn de reden waarom zy hier met eenige koren aaren in de hand ſtaat: Ceres heeft mede verſcheiden namen gehad, de Egyptenaars noemden haar Isis, by de Grieken Wetgeeffter, gelyk ook by de Latynen. Haar ſyn verſcheiden Tempelen toegewyd. Ook werde de Renbaan ſpeelen ter eeren van Ceres jarelyks gehouden: zie Tacitus. De offerhanden die men aan Ceres dede waren de eerſte vruchten, kranſſen, Mansbollen, Kooren aaren, Melk, Moſch, een Sog, en Ram: Abas deze hare offerhanden belachende herſchiep zy in een Hagedis: die de Goden wel beſpotten moet zig de ſtraf trooſten, zaid Virgilius: hadde Abas wat verder gedacht hy zoude tot deze veracht-

Portaals Maagd

Atalanta

*F. Lamme's fec.
erato*

Ceres

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

achtzaamheid niet gekoomen hebben dit was de straf van zyne losse tong, hoor Diogenes. *Het betaamt, (zei hy) een wys man eerst welte overwegen al eer hy 't zelfde met de tonge uitdrukt.*

Erato.

Een weinig vorder gaande staat het nimfje Erato, de lier slaande of de Cyter. Erato komt van het Griex woort Eros, het welk zoo veel te zeggen is, als liefde, zoo Ovidius in zyn Minne-konst zaid: zy zingt voor de verliefde, liefdezangen ook draagt zy een Kroon van roozen waar onder Mirthen gevlochten zyn door dien de liefde gemengt is by zig zoetheid, en bitterheid bebbende, naa het gemeen gevoelen; die in de ongena van de liefde vervalt, lydt onmenselyke wreedheden, want die van de liefde gemarteld wort bezucht zyn levensuur, hoor hoe Blasius in zyn Fidamants kusjes klaagt.

D'ontruste waereld, die ik eer,
Loont my met smarten meer, en meer;
O my! die deerlyk, ongewend

E

Een

Een Treur-rol speelen zonder end.
 O my! die ben geworden mens
 Ter kwaader uur en tegens wens.

Ceres.

Hier staat een tweede Ceres dewelke mede eenige koren aaren en Mansbollen in de hand heeft, als mede een kroon van 't zelfde op haar hoofd hebbende, houdende in de andere hand een kroon vorder kan den lezer zien wat boven van haar gezeid is: en hoe zy in hare afbeelding verbeeld wort.

Atalanta.

Atalanta in de loopbane; is in het Paleis van de la Valle hare statue bralt mede met geen kleenen luister in de waereld deze mag met reden voor een waerelds wonder gehouden worden want het leven zoekt een schuilplaats voor zulke een levenloos leven de konst wil de Natuur beschaamen in hare verhevende gedachten, en wonderlyke stellingen, zeyd Gellius: deze Atalanta zal de schilderjeugd aan moedigen om kloekelyk in hunne renbaan te loopen, om eindelyk tot hun gewenste oog-

wit

wit te koomen, waar by te bemerken staat, dat zy hun niet aan de gouden Appels, te weten het gewin, moeten vergapen, Jong zynde. Waar door het komt dat veele in hunne leerjaren blyven steken, maar zonder omzien moeten zy deze langwylige loopbanen voleinden, op welkers eind haar grooter kroon, als loon te verwachten staat, zoo spreekten nu de hedendaagse schilders. Want de Alexanders, te weten de konstkennaars zyn al lang gestorven: en met haar een groot gedeelte van onze konst. Atalanta was de dochter van Jasius een Arkadiër. Deze moedige maagd heeft de algemeene landplaag, die hun door Diana was toegestiert, weg genoomen, door het treffen van dat verwoestende Zwyn: Hier voor in de afbeelding van Meleager verhaald.

Het Paleis der Justiniaanen vertoon

Een Vestalische Maagd.

een Vestalische Maagd veel zyn van gevoelen of het Occia ook mochte zyn, dewelke zeven en vyftig jaar de

Vestalische Godsdienst bediende , in een zuiver , en heiliglyk leven : hier wort ons een oudheit , in de Vestalische Maagde-dracht aangeboden , waar aan den Schilder al veel gelegen leit , om elk zyn rechte kleeding , en deszelfs gestalte te geven. Vesta , Jupiters zuster , verkreeg van de Goden een eeuwige zuiverheid haars maagdoms , hare maagden die in hare dienst waren 16 jaar en moesten onbevlekkelyk dertig jaren dezelve bewaren , en by aldien 'er een zig kwam buiten te gaan in de onkuisheid , deze wierde met weinig melk en brood onder de aarde begraven.

Een Priesterin van Bacchus.

Het Capitoel doet ons weder de Statue zien van een Priesterin van Bacchus : op haar hoofd heeft zy een krans de welke van Wynrank-bladen , en druiven is gevlochten , en staat zeer vroolyk van wezen , waar door uitgebeeld wort , dat de wyn den mensen verheugt en luchtig van geest maakt , zoo wanneer het matelyk genuttigd wort , maar in tegendeel te veel hier van

ge-

Moder van Coriolanus

Sabina

Priesterin van Bacchus

Lutepe

gebruikende maakt zy ons onverftandig, ftoutmoedig, wreed, waar mede dolligheid vermengt is: dit is de reden waarom zy over haar ganfe lyf met een vel van een Lynx of Losch is gekleed. In haar flinker hand plachte zy een ftok te houden, dewelke met klimop omvlochten was, doch de tyd, die alles door langzamerhand verwoeft, heeft hier mede zyn tanden aan te kosten geleid, en het zelfde op een weinig naa onzigbaar gemaakt. In de rechter heeft zy een bos Druiven, dewelke in de Herfts aan Bacchus geoffert wierden. Dit beeld is van verfcheide Schilders van aanzien en kenniffe in hare Schildery gebruikt, gelyk ik het zelfde zoude kunnen toonen uit een originele Schetz.

Hier ter plaats ftaat ook het maagden *Euterpe*, het welke zoo veel te zeggen is, als vroolyk en liefelyk. Zy heeft in hare flinker hand een fluit, tot verbeelding dat dit Maagdeke over de Instrumenten of de Muzyke gefteled

is. Daar zynder die van gevoelen zyn dat zy over de Dialectica zoude heerzen, en men zoude dit kunnen inschikken, om dat zy hier van de oude konstenaren de hand uit steekende vertoond is, als of zy eenige Redenkaveling voerde: maar laten wy dit verschil daar laten, en aan Polymnia deze bediening toeschryven. Euterpe nemen wy dan voor de Muzyke, en dewyl de Muzyk zoet, en streelende is, zoo zal dit te beter op haar naam passen. Zy is dan lustig en vroolyk van wezen, het zelfde geef ik te kennen in myn Kamerspel van de triomfeerende Muzyk, als ik zeg:

Euterpe is vrolyk als zy Veldschalmeyen, of
De Fluit met ving'ren drukt .....

Wat krachten de Muzyk by zig heeft, kan men alderbest gewaar worden in de gemoederen der menschen, wanneer zy maar een Muzykaal ackoort komen te hooren, zoo worden hunne aangezichten jeugdig, en hunne droefheid

ver-

verdwynt : de Poëten getuigen dat Orpheus en Linus door hunne zoetvleyende geluidt, de plomste verftanden kenniffe gaven ja zelve konden zy de wreedfte beeften gedwee maken, als Tygers, Leeuwen; hare Harmonie drongen zelfs door de fchorzen der boomen, en door de alderharfte fteenen. Den Koning Amphion dede de fteenen van zelfs de ftad Theben opbouwen, foo Horatius zingt. Hoor wat Virgilius zingt, het gene men hendaags beter begrypen zal; de Voerman op zyn wagen, de Schipper op zyn fchip, de Landman aan zyn ploeg, kunnen haar door een gezang of liedekke vermaken, zeyd hy: hoor mede wat groote dankbaarheid Horatius aan Mercurius betoond, over het uitvinden van de Liere; *Ik zal u zingen, gy edele Mercurius, bode en getrouwe voorlooper van Jupiter en der Goden, die ook den eerften Vader en Maker van de kromme Liere ofte Harpe zyt geweest.* Ziet wat verheuging deze Horatius in dit in-

strument moet gevoelt hebben, want het is zeker dat 'er niets is, dat een meerder opwekking kan geven dan het hooren van de Muzyk, daarom wort zy ook de zuster van de Schilderkonst genaamt, omdat zy door de stem hare schilderlessen mededeelt, als ook de Poëzy, naa de getuigenis van J. van den Vondel.

Sabina.

De verwaande, en onvriendelyke Keizerin Sabina staat in den hof der Ludovisien, het welk, zoo men zegt, eerst op het Capitoel zoude gestaan hebben, en naderhand hier ter plaatse gebracht. Door hare kyfachtige aard maakte zy haar by den Keizer Hadrianus zoo onbemind, dat hy dikwils van mening was om haar te verstoeten: deze gedachten gaven vaster indruk op sijn gemoed, om dat zy haar trouw, en bed, door Echt-breuk zoude bevlekt hebben; het vermoeden was, dat zy dit met den Geheimschryver, en Raadsheer Suetonius Tranquillus, en Septititius Clarus, Hooftman der Lyfwacht

zoude gedaan hebben. Als dit kwam rugbaar te worden zoo heeft zy met weinig vergif haar levens-draad afgesneden, naa dat zy alle dese schandelyke dingen gedaan hadde; en dus verachtelyk haar leven eindigde, is zy nog evenwel door de Roomfche Raad vergood; want tot dien einde fijn'er gedenkpenningen geslaagen, waar dat een Adelaar haar hemelwaart opvoert. Op welk den Heer Ludolph Smids, M: D: in zyne wonderlyke Byfchriften, op de Roomfche Keiferinnen, dit van Sabina zingt:

Hier geeft het aardryk my Sabines Koop'ren beeld,

Die met een Schryver, en met mindere Amptenaaren,

Een lafterlyke rol te Romen heeft gespeeld:

't Geen deze trotze niet als ongemak kon baaren:

Hoewel den Keizer haar naa zy zich had gedood,

Nog op het heerlykft heeft vereeuwigd en vergood.

Dat in haar leven Suetonius haar moet behaagd hebben, staat alleen te bemerken uit de vryheid van hare taal, die zy met hem kwam te voeren: zeggende, dat zy niet zoude toestaan, dat den Keizer met haar meer vermengen zoude, uit vrees dat de vrucht den Vader mochte in gruweldaden gelyk worden. Maar dit was haar oogwit niet; maar alleen gelyk A: Bogaart in sijn Munt-kabinet van haar zeit, als dat

..... Suetonius had op haar meer vermoogen
En Septititius, als Hadrianus oogen.

*De Moeder
van Corio-
lanus.*

In den hof der Mediceen is de Statue van de Moeder van Coriolanus treurig, wysfende met de slinkerhand achterwaarts, als of zy te kennen wou geven hoe zy door haar traanen Romens vryheid heeft verkreegen, en in volle rust gezedt, gelyk boven in de beeltenis van Coriolanus geseid is: besie Livius 1. Boek. Den grooten en vermaarden Italiaan Paulo Veronees heeft dit

dit beeld voor een Maria Magdalena
 geschildert, waar van de prent uitgaat,
 het welke by de meeste Konstenaaren
 bekend is, die het selfde in achtting
 houden.

Den Hof der Borgefen toond ons we- *Ceres.*
 der een Statue van Ceres, het welk
 van P: P: Rubbens naa gebootz is voor
 een Lieve Vrouwe Beeld.

Als mede het beeld van Sibilla, *Sibilla.*
 heeft hy in twee van zyn konst stukken
 vlak naa gevolgt; ten eersten, in een
 van sijne geestelyke gefeldschappen,
 zoo het by de Catholyken genoemt
 wort, voor een Maria beeld geschikt;
 ten tweeden voor een Sinte Barbara,
 waar van de prenten uitgaan, en diens-
 volgens voor alle oogen zigbaar is.
 Rubbens heeft de Antyken altyd in
 sijne Schildery gebracht, en plachte
 dese Statuen in zyn leven de Lusthof
 van de Schilderkonst te noemen, als
 mede het lighaam van de zelfde. Deze
 Sibilla staat in den Hofder Mediceën.

En in het selfde is de Statue van de *Agrippina.*
 prys-

pryswaardige Vrouw Agrippina. Zy was de Dochter van Marcus Agrippa, en Julia. Zy hadde Germanicus tot haren man, by de welke zy vier Dochters, en vyf Zoonen had, waar van'er drie vroeg weg ftorven. De zes die zy kwam naa te laten, waren dese, als Agrippina, Drufilla, Julia, Nero, Drufus, en Caligula. Julia was het laaste kind dat Agrippina baarde te Lesbos. Wegens hare moedigheid kan men alleen sien, als zy het ampt van een Krygs-overfte by de hand nam, en als zy ging beletten het afbreeken van de brugge, die over den Ryn lag. Hare barmhartigheid sien wy in de armlijke foldaten, die zy kleede, en de gekwefte behulp der Medicynen beschaftte. Hare beleeftheid toond zy, als zy aan de brugge ftond, wanneer de Legioenen te rug kwaamen, dewelke zy voor hare getrouwigheid bedankte. Hare droefheid die zy over de dood van hare Bedgenood Germanicus gevoelde, is bynaa onuitspreekelyk, te meer, om dat

Vestaalſche Maagd.

Agrippina.

Ceres.

Sibilla.

dat zyn dood van de verradesche schelmeryen van Piso, en Plancina kwam, gelijk hy zelve aan sijne vrienden en bloedverwanten klaagden. Niet sonder reden was dese vrouwe droevig, want de rampen die zy na sijn dood verdraagen heeft, sijn ontelbaar. De versmaadheden die zy van Tiberius, Livia, en Sejanus ontving, waren onlijdelijk voor een moedigen edel gemoet, gelijk als het hare was; doch de deugd versterft nooit, maar behoud, schoon zy veel te lyden heeft, een eeuwige gestalte, want hare suiverheid kan niet bevlekt worden, zoo is het ook met deze Agrippina gegaan, want naa dat zy op het Eiland Pandataria, daar zy in ballingschap was, van hongersnood gestorven is, zoo is evenwel door Caligula haar gebeente met groote staatzy van daar gehaald, de welke haar afbeeldinge op zyne penningen dede zetten. Deze roemwaarde Vrouw was by de Duitschers ook zoo gezien, dat zy tot hare eer aan d'oever vanden Rhyne haar

een

een eerbeeld opgericht hebben. Zoôn grooten eer heeft zy verdient, en hier door haar van de vergeteldheid ontslaagen, en beschermt. Hoor Horatius van de deugd, als hy zeyd: *Dat men zig moet door zijn eigen deugd beschermen. Want de deugd alleen wort in het graf niet opgesloten.* Zie Plautus.

*Vestaalsche
Maagd.*

In den Hof der Soderinen staat weder een Vestalische Maagd waar van in den voorgaande gesproken is: deze is een zeer goed beeld, alleenlyk is te beklagen, dat het zoo geschonden is, misfende de beide armen.

*De Griexe
Venus.*

Laten wy wederom naar den Hof der Mediceën gaan, om een werk te bezichtigen, het welke door den ganschen aardbodem zoo vermaard is; daar zullen wy de Griexe Venus zien (zoo deze by ons genoemt wort) anders Aphrodite: want zoo was zy by de Grieken geheeten, gelyk boven gezeid is. Dit Beelt steekt boven alle deze wonderen uit, en bralt met zoo veel luister by de konstenaaren, dat het by naa ongelooffelyk schynt.

Venus.

Venus.

De griexse Venus.

*J. Lamsvelt, fec.
Venus uyt zee.*

ſchynt. Den Edelen, en Grootachtbaren Schilder P: P: Rubbens, die zoo Edel in onze konſt was als van Bloede, placht in zyn leven te zeggen, dat het onmoogelyk was, dat dit van menſchen handen konde gemaakt zyn, of dit wezende dat het door meerder als menſche verſtand was gemaakt; want zeide hy, hoe kan den mens iets eelder maken dan de Natuur, en ik bekenne nooit zoo een volmaakt mens gezien te hebben, dan deze Statue van de Griexe Venus is. Het moet dan alleen aan myn oog en verſtand ſchorten of aan de Natuur. Met zoôn grooten lof ſprak deze grooten Man van de Griexe Venus, en ſcheen een vreugde te gevoelen als hy'er maar van kwam te ſpreken. Het is zeker dat de konſt ons bevalligheden kan toonen, die de Natuur niet ſchynt te hebben, daar zy nogtans wel te vinden is, en dat om die reden, om dat den mens zig altyd niet in een geſtalte vertoond, het zy door paſſien, of kwaade gewoonten, wanſchappen komt te

maken. Catullus zal ons de uytſpraak geven hoe veel het komt te verſcheelen, de eene ſchoonheid by de andere, en hoe veel de eene ſchoonheid by de ander komt af te ſteeken: hy ſteld dan de ſchoonheid van Lisbia, boven die van Quintia, als hy zeyd: *Niet weinige beelden zig in dat Quintia ſchoon is; zy is myns dunkens blank van verwe, aanſienlyk van lyf en leden; alhoewel ik overzulks deze byzondere dingen in haar erkenne; nogtans en kan ik in 't gemeen niet toestaan, dat menſe voor ſchoon behoord te houden: gemerkt daar in zulken grooten lichaam gans gene bevalligheid, ja niet een kruime van geestige aardigheid gevonden wort. Lisbia is waarlyk ſchoon: want gelykze van 't hoofd tot de voeten volmaaktelyk ſchoon is, zo heeft ſy allerlye ſoetigheden, en bevalligheden, van d' allerschoonſte heimelyk weten te preeuwen. Hier kunnen wy uit bemerken, dat hoe wel de Natuur een mens ſchoon geſchaapen heeft, dat zy zig zelfs nog evenwel komt door eenige kwaade gewoonten hatelyk te maken.*

maken. Catullus bekent wel dat Quintia schoon was maar hy verheft die van Lesbia boven de hare om dat zy beval- liger was, dan Quintia. Den konstlieven- de Lezer zal wel kunnen bemerken waat ik heen wil , te weten dat ik deze woor- den aan de konstenaaren wil toepassen , door twee bemerken , die ik den Schilder , en Beeldhouwer kom voor te hou- den , ten eersten stelle ik hun de schoon- heid van Quintia voor , die blank , dog zonder bevalligheid was : het welke men hedendaags in de konst-Schilderyen van vele , jaa van de meeste Schilders sien , die meer door schoone verwen haar ha- telijk schoon komen op te tooyen , dan wel met de konst : mogelyk doen zy dit om dat het aan onse onwetende eeuwe het zoo behaagd Maar heel anders hebben de groote bazen gedaan, die niet voor stikfiende , maar alleen voor hel- d're oogen in de konst kwamen te schil- deren : tracht gy te weten wie dese ge- weest zyn , het zyn de nooit volpreesen Italianen. Buiten die soo zyn het onse

voorvaderen, die hier in onse Nederlanden geblonken hebben, te veel om te verhaalen; want die onse konst bemind, is dit kenbaar: alleen soo sal ik een noemen, die hier mede niet van ontaard was, den stouten Schilder Rembrand, hoe krachtig, en heerlyk desen trotsen Schilder getchildert heeft, is zigbaar voor alle konstverstandige oogen. nogtans soo hebben wy naa weinige tijd verleden, gesien hoe de onwetenheid dese roemruchte konst-stukken mishandeld hebben, als men voor een zes stuivers een Conterfeitsel van Rembrand verkofte, gelyk men door geloofbare ooggetuigen soude konnen goed maken, en dese waren beroemde konstkennaars, of om beter te seggen, konsthandelaars, gelyk zy in de wandeling genoemt worden: maar weinige tyd hier naa is het selfde voor elf gulden verkofte, en nu soo veer gekoomen, dat men'er eenige honderden voor neer leidt, voor die ruwe Schildery. Zoo is deze beroemde man naa zyn dood onthaalt. Het moet dan

dan schoon of blank zyn , en gelooft my vry , dat deze die dit komen te zoeken , in deze tijd wel te recht zullen komen. Leergierige Leerlingen vergaapt uw niet aan de verdiensten, maar zoekt alleen u edele konst te voltrekken , het welke loffelijker , en ook heilzaamer voor uw zal zyn. De tweede bemerking gaat op een geheele andere voet , dewelke met de bevallige Lesbia de prys van schoonheid toegewezen word. Deze tweede slag van kunstnaaren vergapen zig niet aan de schoonste schoonheden , dat is aan zuivere of blanke verwen , maar alleen aan zekere welstand , die met vry minder moeite verkreegen word , als die zig tot dat futzelen gewennen , en veel doende , niet en komen te doen : hier op zal het Latyns spreekwoord wel te pas komen , als het zeyd , *dat het beter is leeg te zitten , als niet te doen.* De Schilderkonst bestaat dan alleen in een bevalligheid , hoewel de schoonheid niet verworpen word , gans niet ; maar schoonheid

zonder bevalligheid kan ons niet voldoen. Wilt gy nu weten wat ik met het woord bevalligheid wil zeggen, dit alleen, spreekende van een goede, en vaste stelling, dit kan het alleen bevallig maken, en als dit in een Schildery komt te ontbreken, hoe schoon, en plesant het mag geschildert zyn, zoo zal het van de konstkennaars veroordeelt worden; nu wil ik maar alleen zeggen, hoe dat het komt dat men hendaags goede Schilders vind, en weinige goede Tekenaaren: dit is alleen de reden, dat zy de Antyken niet en kennen, of niet en willen kennen. Zeg my eens, wat maakt de Antyken zoo vermaard in de waereld? het zyn geen plesante kleuren van verwen, nog de stof van waar zy gemaakt zyn, maar alleen de vaste en goede stelling, die men in deze Statuen zien. Het is dan noodzaakelyk de Antyken te verstaan, en het zyn de grootste meesters, die deze gevolgt hebben: die den Herkules in zyn in, en uitgaan kent, zal niet

ver-

verlegen staan, om een goed mannen beeld op den doek te doen zetten. Insgelyks een vrouwe, die de bevalligheden van de Griexe Venus verstaat. Men zoude hier by nog kunnen aanwyzen wie het geweest hebben, die deze Venus naa gevolgt heeft, maar dit dunkt my onnoodig, om dat het aan alle de waereld kennelyk is; dat alle groote Meesters in onze Schilderkonst de zelfde in hare Werken gekend hebben, gelyk die gene die nog leven en groote Bazen zyn, het zelfde komen te doen; en deze mogen warelyk zeggen dat zy de Natuur beschaamen, want hunne Beelden roepen onophoudelyk in de oogen der Kennaars, tot Lof der Konste-naars, gelyk Terentius in zyn Spel van Hecyra zeyd. *Iffer wel eenig bevalliger als ik.* Daar de eerste hunne Beelden uit de zelfde Auteur roepen. *Iffer wel eenig mens onbevalliger en ongeluckiger als ik ben.* Dit zeyd hy in Andria.

De Venus door Praxitelis gemaakt, ^{Venus wys} staat in den Hof der Borgesen, dewelke ^{Zee.}

genoemt wort Venus uit de Zee, te voorschyn komende: of Venus uit Zee. Naa het gemeen gevoelen; een treffelyk en heerlyk werk, waar voor de Koning Nicomedes, die van Guidus alle hare schulden wou kwytſchelden, die ongelooffelyk groot waren, doch het is hem geweigert.

*Nog twee
Statuen van
Venus.*

In den Hof van het Vaticaan, ſtaan nog twee Beelden van de Godin Venus, waar van het eerſte Venus uit Badſtove wort genoemt. Detweede de Hemelſche Venus. Maar laten wy overgaan naa den Hof der Mediceen, om het treffelyk werk te zien van Niobe met hare kinderen, daar wy in het voorgaande beloften van gedaan hebben, om eindelyk tot ons beſluit van onze tweede verdeeling te komen, waar dat wy dan weer eenige adem kunnen ſcheppen, al eer wy in de derde Verdeeling voort gaan.

*Niobe ſter-
vende met
hare kinde-
ren.*

Aanſchouw gy beminnaars van de Konſt, dit heerlyk, en treffelyk werk ſtaande in den Hof der Mediceen van

Niobe

De Histori van Niobe

1771

Niobe stervende met hare kinderen. Die door Diana en Apollo met Pylen doorschooten worden: om dat Niobe die de Dochter van Tantalus was, hare schoonheid verhefte boven die van Latona, of Diana, waarom zy haar Broeder Apollo, aanhitste om de geleden hoon te wreeken, die zig liet bewilligen van zyn Zuster Diana, en de wraak hielp mede uit voeren, Niobe hare kinderen dus met Pylen doorschooten ziende, gevoelde zulke een smart, dat zy door schrik in een steen kwam te veranderen. Doch andere willen dat dit een versierzel is, om dat zy haar Beeld van steen, op het graf haarer kinderen dede oprichten. Hoor hoe Sabæus haar doet spreken, het welke den Heer Vollenhove aldus vertaaldt.

Een rouw was voor myn ramp, en eene dood
alleen

Gering: dies heeft de Konst my levend weër
geklonken

Uit steen, en aan de wraak der Goden dus ge-
schonken;

Op dat ik eeuwig sterf, op dat ik eeuwig ween.

Niobe hadde zeven Zoonen, en zoo veele Dochteren, dewelke alle gefneuveld zijn: dit was de vrucht van hare opgeblaazendheid, want die de Goden versmaad, of zig nevens hun komt te stellen. is een zotte verwaandheit, en eene dolle vermetelheit, hier op komen de woorden van D: Thomas wel te pas. *Hy is wel zot* (zei hy) *en verwaand, die zig toeschryft, dat hy niet heeft.* Voor dit stuk werk is een ongehoofelijke zomme gelds geboden, vele zijn van gevoelen, dat 'er twee hondert talenten zoude voor geboden zijn, doch andere zeggen van hondert. Dit laatste staat te gelooven, want wat voor een groote zomme prezenteerde de Koning Nicomedes niet voor de Venus van Praxiteles, het welke maar eene statue was, gelyk boven is gezeid, zoo heeft deze konst getriomfeerd. Met geene mindere belooning is de Roemruchte Schilderkonst begiftig geweest, waar

waar van ik eenige preuven wil geven, terwyl wy de belooninge aangerept hebben. Den Koning van Lydien, Kandaule genoemd, liet een Tafereel van Bularchus tegen Goud opwegen. Dit stuk was eenen stryd, door het volk van Magnesia. Zie van Mander, in zijn levens der oude Antyksche Schilders. M: Agrippa gaf twalef duizend sestertien, voor twee stukken van Ajax en Venus. Cezar gaf achtiend duizend Kroonen voor een stuk van Aristides, een Thebaander en broeder van Nicomachi. Waar by hy zyn Konst ook geleert heeft: Hy heeft een slag der Persiaenen geschildert; alwaar hondert Beelden in waaren. Waar voor Mnason voor elk Figuur hem tien Minas kwam te betalen. Attalus hondert Talenten voor een zyner Schilderyen. Deze zelfde Attalus bood voor een stuk van Aristides, in den uitroep van den Corintischen buit, zes duizend sestertien. Ook bood hy aan den Schilder Nicias voor een stuk van Ulysses in de

Hel 60 Talenten, dat is zes-en-dertig duizend Goude Kroonen: doch hy wilde zyn werk nooit verkoopen, maar schonkse weg. Hier dunkt my niet onnoodig te zijn, de bemerking die Carel van Mander op deze Nicias doet. *De tegenwoordige beste Schilders (zeid hy) mochten wenschen dat'er nu ter tyd nog Petolomei, en Attalus waren, die de Schilderkonst met hun Talenten zoo mildelyk zenuwen en kracht deden hebben, datze dan te rijkwezende, hier en daar eenige stad in hun Raadhuisen, of elders tot gedachtenis wat mochten schenken, dewyle den Misereere nu al te veel gezongen wort.* Dit heeft van Mander in zyne tyd al gewaar geworden; Maar hoe wou hy de Misereere verdubbeld hebben, by aldien hy deze arme, en onwetende tyen beleeft hadde: Alexander gaf naa het gevoelen van Plinius twintig Talenten Gouds aan Apelles, als hy hem tot den Tempel van Diana't Efezen met de Blixem in de hand geschildert hadde. Andere zeggen dat hem hier voor zyn loon het

Goud

Goud met Korenmaat was toegemee-
ten. Doch dit ſtaat wat hart om te ge-
looven, doch die ſterk van geloof is,
kan het voor goed keuren. Maar wy
zullen ons aan de twintig Talenten
Gouds houden: en ik geloof dat Apel-
les wel te vreden geweest is, daarom
willen wy ons ook genoeg laten. Af-
clepiodorus ſchilderde, de twalef Go-
den, waar voor Mnaſon zefstig duizend
gulden gaf: zoo is de Konſt by de Ou-
den geacht geweest, en diensvolgens
is het geloofbaar, dat voor dit ons
werk van Niobe twee hondert Talen-
ten zoude geboden zyn. Beminde Le-
zer laat my nu alleen toe, dat ik mag
toon, hoe pryfelyk de latere tyen de
Schilderkonſt beloont hebben, als den
Keizer Karel duizend Kroonen voor
zjn Konterfeitzel aan Titiaan gaf, zoo
dikmaals als hy hem kwam te Schilde-
ren, waar voor Philips Zoon van Ka-
rel, hem jarelyks twee hondert Kroo-
nen ſchonk. Zie S: van Hoogſtraaten,
in zjn Hooge Schoole der Schilder-
konſt

konst, in zijn *Urania*, of negende boek: *Fransiskus* (zeid hy) *Markgraaf van Mantua* gaf aan *F. Monsignory* een heerlijk huis, met hondert Mergen Lands. En *Fredericus* zijn naazaat onthaalde *Julio Romanus* overmiltdadig. *Joseph van Arpyn*, zo dr. i hy hand aan 't werk op 't *Capitoolium* sloeg, wierde hondert goude kroonen vereert, om zijn lust te wakkeren. En vele andere meer, het welke te lang zoude aanloopen, terwijl wy in dit ons werkje gewendt zyn kort te gaan, om dese alle op te noemen, die van hunne loffelijke konst-stukken, wel, en overvloedig betaald zyn geweest: Zoôn achtung heeft de konst der Schilderen gehad. Hier zyn wy nu tot het besluit van onze tweede verdeeling gekomen, waar in wy de Statuen van de Vrouwen bezichtigt hebben. Nu ontbreekt ons alleen het derde gezicht, waar in wy eenige leggende beelden zullen vinden, die mede heerlyk en aanzienelyk zyn.

Venus.

J. L. ... fecit

Cleopatra.

DERDE VERDEELING.

Van de leggende Statuen.

DE eerste deur die wy openen, is Kleopatra. in den Hof van 't Vaticaan, alwaar wy een leggend beeld zien van Kleopatra. Deze Kleopatra was de dochter van de Egyptische Koning Ptolemeus, en de Vrouw van Markus Antonius, die zy zoo behaagelijk was, als hy hare bevalligheid streelde, dat hy hier door zyne Gemalinne Oktavia kwam te verachten. Ja zelfs ontzag hy zig niet door Alexanderien voor een Bacchus te rijden, daar deze geile vrouw aan zijn zijde sat op een bespottelijke wijs, vertoonende Isis, zoo seer hadde zy door hare toverende liefde Antonius gebracht. Oktavius, die de broeder van Oktavia was, dede Antonius den oorlog aan, zoekende de geleden hoon aan zyn zuster geschied, te wreeken. Antonius en Kleopatra namen

men de vlucht. Zy fochte naa deze nederlaag zig door haar verwijfde dardelheid aan Oktavius beminnelijk te maken; maar deze kuifche Veldheer walgde van hare geiligheid, foo dat zy haar zelfs van het leven beroofde. Seneca zeid feer wel, als *dat een boos vrouwmens is de aanvoester van ongemakken, en een konstige uitvinker van fchelmeryen.* Maar laat ons eens hooren wat den Heer Smids in fyne Gallerye der uitmuntende Vrouwen van haar zeid.

Vergaap u langer niet aan Lesbiaanfche vrouwen,

Maar wil de geilheid van die Koningin aanschouwen;

Dietrotze en weelige, die, zonder eenig kleet,

Hier naar de fleepkoets van de Roomfche Bacchustreed,

Om met het poezel naakt der blanke ledemaaten,

Hem op te houden, die miffchien haar zou verlaaten.

Terwyl Oktavius zich tot den ftryd bereid,
Wiens zufter vruchteloos met traanen voor hem pleit.

't Gelukt die Venus; zy raakt hem niet met
 haar handen,
 Of 't halfgesmoorde vuur begint op nieuw te
 branden,
 Waar door hy de oorlog, en Oktavius ver-
 acht.
 Zie daar de deugd door weelde en dertelheid
 verfmacht.

In den Hof der Borgesen, is een Beeld ^{Venus}
 van Venus in haar hand een Schulp heb-
 bende, en nevens haar leggen eenige Zee
 gewassen, het welk zoo veel bedieden
 wil, als dat zy te Sytera in een Schulp
 kwam aangedreeven naa het gemeen
 gevoelen; maar Crusius, is van een
 ander gevoelen geloovende dat zy uit
 de wyn, is geteeld. Het welke K: Boon
 in zyn eerste Tafereel, aldus uit-
 spreekt:

Hy dwaald, wie Venus uit de baaren waant te
 zyn
 Gebooren, ik geloof dat ze is geteeld uit wyn.

Deze Venus is van den Schilder Jor-
 daans in een van zyne Tafereelen ge-
 plaatst,

plaaft, voor een Maria Magdalena.

*Venus, of
naa andere
zeggen Her-
mophrodi-
tus.*

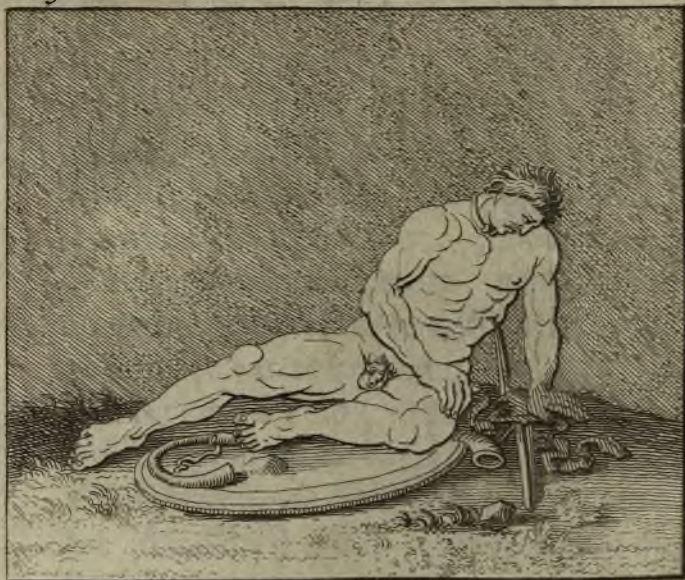
In den zelfden hof, is nog een leggende Statue van Venus. Doch andere willen dat het een Hermophrodit is, zoo de meeste gevoelen, ende het in de wandeling genoemt wort, van deze laatste benaaming laat de eerbaarheid niet toe om er van te spreken.

Het zelfde zeyd C: van Mander in zyn uytlegginge op de Metamorph: van Ovidius. *Van de Fabel van Hermophroditus* (zeyd hy) *Vind ik by eenige de uitligging, die om eerbaarheids wille dient versweegen*, en dewyl ons voornemen is, om de Leerlingen, en konst kennaars alleen Loffelyke denkbeelden te geven, zoo is 't dat wy dezen zullen voorby gaan.

Mirmillo.

De Statue van Mirmillo staat in den Hof der Ludovisien, welk Beeld Johannes Stradanus voor Markus Salvius Otho schilderde; de welke zig doorstoken heeft met een moortprijem, om de gemeene rust van 't Ryk, zeggende dat het beter was een mens te sterven, dan

Mirmillo.

T. Lamsuelo. fec

Venus.

Nyl.

To Lamade . fer

Tyber .

zoo veele door den oorlog. Voorts waaren de Mirmilloos zekere soort van schermers, van welke men Lipsius kan naa zien, in zyn Saturnalia.

De Ouden hebben de Revieren in *Tiber.* verscheyde Statuen vertoond, en hebben voor de zelfde eene Goddelijke achting gehad. Men ziet dan in het Hof van 't Vaticaan een Marmer beeld, verbeeldende de Tevere, of Tiber een Riviere in Italiën, die haar oorspronk neemt van den berg Appeninus. Deze is leggende gemaakt, om hier door haar eigenschap te verbeelden, terwyl zy vlak over het Land komt te loopen. Want Tacitus zeid in zyn jaarboeken, dat de Tiber door het gestaadig reegenen zoo hoog was geworden, dat het water overal op de straaten, en op de effene plaatzen van de stad stond. Naa dat den Roomschen Raad gesproken had, om den Tiber in andere kleene Rivierkens te leiden, om aldus haare loopte breeken, zoo hebben die van

Terano, en van Riete dit gekeert, zeggende: dat de Natuur de alderbeste zorge voor 's menschen zaken hier inne gedraagen had, de welke de Revieren gegeven hadde monden, en haare loopen, en zoo wel haare einden en uitgangen als oorspronk: Voorts wierde ook verhaald dat men behoorde achtung te hebben op de Godsdiensten der Bondgenoten, dewelke haare Tempelen, Bossen, en Altaaren voor den Vaderlandschen Revieren ingesteld en geheiligd hadden: jaa zelfs zeide men dat den Tiber, zoo wanneer men hem be-roofden van zyn aan gelegen Revieren niet zouden willen gedoogen, dat hy met minder eere, en heerlykheit voortaan zoude stroomen, en vloeyen. Zie Tacitus 1. Boek. Dit Beeld dan de Tiber verbeeldende is met Laurieren, blommen, en vruchten gekroond, in de hand een overvloeds hoorn hebbende, het welk zoo veel zeggen wil, dat daar deze Reviere door komt te loopen, het land vruchtbaar maakt, en aan de eigenaars overvloedige winsten

sten meedeedeelt. Hy is leunende met zyn arm op een Wolvinne, waar aan twee kinderkens leggen te zuigen, het welke de opbouwers van Romen zyn, te weten, Romulus en Remus, van wien Romen haar naam heeft gekreegen; en hier niet oneigen komen, om dat'er gezeld wort dat zy aan de oever van deze Reviere gevonden zouden zyn. De Tiber heeft zyn naam van Tiberinus Koning van Alba, gekreegen, om dat hy 'er in verdronken is, gelyk de Poëten, en Historien getuigen. Want de Poëten noemen deze Revier de Koning der Wateren, of Water beheerzer.

Nu gaan wy in den zelfden Hof de ^{Nyl.} afbeelding van den Nyl zien, die ook een Koning der Wateren wort genoemt, gelyk de Tiber. Het is een zeer goed beeld, waar alle Konsten naaren zeer groote achting voor hebben. Aangaande de Nyl, die neemt haar oorspronk uit de gebergten van Mau-

ritania , gelegen by de groote zee ; 't is een zuid'lyke Revier, welk Egypten van Æthiopiën komt te scheiden. Dit beeld heeft by zig fectien kinderen, doch altemaal gebrooken, door de Gryze tyd; deze bedieden naa het zeggen van C: Ripa , die fectien Cubiten, of ellebogen die zy , wanneer zy op het hoogste is , komt over te vloeijen. Deze Kinderkens , moeten vrolyk verbeeld zyn geweest , om dat deze zelfde Auteur zaid: *Dat de vroolykheid der Kinderkens bediet de nuttigheid die de Mensen aldaar uit deze overvloeyinge trekken, daar andersins haar Landen droog en van de Zonne zoude verbrand blyven, en hier door worden de landen overvloedig, en vrugbaar.* Zulk een goed ontfangen zy door deze Revier. En daarom word het hoofd van deze Statue bekroond, gelyk die van den Tiber , ook in de arm een overvloeds-hoorn houdende.

Tiber In het Capitoel is een tweede verbeelding van de Tiber , op de zelfde manier als de eerste Statue, behalven dat

Nyl.

J. Lamvultific

Tyber.

dat dit beeld zyn onder gedeelte van 't Lichaam gekleed is, en dit schynt wel over een te stemmen met Virgilius zevende boek *Æneas*, daar hy de klederen van de Tiber komt te beschryven, als dat het kleed hemels blauw zal zyn, om de klaarheid van 't water, die door haar klaarheid de gedaante van het Firmament aanneemt, men ziet hier, gelyk by het voorgaande, een Wolvinne, met de zuigelingen Romulus, en Remus, als mede de overvloeds-hoorn. Bezie hier gy verstandige Konstenaars een heerlyk stuks werk, het welke A: van Dyk in zyn leven zeer loffelyk heeft gepreezen. *Ontfangt* (zeide hy) *gy Konstenaren uit de overvloeds-hoorn, de overvloedige Leerlessen van deze Nijl.* Het welk my heel wel komt te gevallen, want schoon hy van harde Marmersteen is, zoo zal hy nogtans in u herfenen, jaa zelfs door uwe handen vloeijen, gelyk het water, het dorre land kan vrugbaar maken, op de zelfde wys zal deze Marmersteenen Tiber aan

u de vruchtbaarheid geven, zoo by al-
dien hy u vlakte, dat is u papier, of
doek, komt over te vloeijen, waar
door gy de vruchtbaare vrucht der we-
tenschap verkrygen zult, en door de
wetenschap de verdienst, of loon, het
welke, gewin, liefde, eer, en roem
is.

Nyl.

Op deze zelfde plaats is mede een
tweede Statue van de Nyl, half gekleed
gelyk den voorgenoemden Tiber, en
niet minder geacht by de Konstenaars,
als de voorgaande.

Neptunus.

Nog staat hier een heerlyk werk, het
welke den Zee-God Neptunus ver-
beeld, geteeld van Saturnus, en Rhea;
deze zyne moeder heeft hem in 't hei-
melyk, by de Schaapharders opge-
voed, uit die reden, om dat hy van
Saturnus niet zoude vernietigt worden,
en in plaats dat zy den nieuwgebooren
Neptunus aan hem zoude vertoonen,
zoo stelde zy hem een jong vullen, het
geen van haar in doeken beswachteld
was, ter hand. Het welke hy van haar
genoo-

Fig. 1.

Fig. 2.

Silenus .

Neptunus .

T. Lamberti fecit

genoomen heeft , en zoo aanstonds gulfig opgeslokt , na zyn gewoone-lyken aard. Deze Neptunus heeft tot een Vrouwe Amphitrite gehad , die de Zuster van Thetys , en Dochter van Nereus en Doris was : hy wort gemeenelyk met een Kroon op 't hooft , en een Drietand in de hand hebbende , vertoond , wanneer hy met zyn Gemalinne Amfitrite in een schulp zit , die van Zee-paarden wort voortgetrokken , en dus hollende over de woelte , en diepe Oceaan glydt , zoo ziet men gemeenelyk dat hy ten naaften by naakt vertoond wort. Wegens de bediending van de Drietand , verbeeld de drie-derley aard der wateren : ten eersten , de Revieren , en Fonteynen zyn zoet : ten tweeden , om dat de zee-wateren zout zyn ; en ten derden , om dat de stilstaande wateren onsmakelyk zyn. Het zelfde is in deze Statue ook aangemerkt , want nevens hem leit een zee-monster , dewelke drie waterstraalen uit zyn keel braakt , by welke de drie-

derleye aard der wateren komt uit te beelden, gelyk gezeid is. Hy heeft hier in zyn hand een Zee-gewas, om te toonen, dat hem by de lootinge de wateren te beurt zyn gevallen, waar over hy nu heerzende is, en den God der Zee genoemt wort: de Tenifche wierden door Apollo bevoolen dat zy voor den God Neptunus een beeld, en Tempel moesten oprichten, en toeheiligen, zoo Tacitus in het derde zynner Jaarboeken getuigd. De Ouden, zoo wanneer zy Neptunus kwamen af te beelden, zoo maakten zy hem statig van aangezicht; het zelfde dede den Antyksche Schilder Euforanor, die zoo wanneer hy de Goden Schilderde, Neptunus zoo statig en heerlyk gefchildert hadde, dat hy verlegen stont in het Schilderen van Jupyn, om dat hy in het zelfde beeld, zoön statigheid niet konde krygen, als in dat van Neptunus: het zoet, en streelende Penzeel van A: Bloemmaart heeft deze Statue gevolgt.

In den Hof der Ludovisien zien wy den vetgemesten Silenus , die een ge-^{Silenus.}trouwe medegezel van Bacchus is geweest ; zyn kalen kop is met Druiven , en Wynrankblaaden verciert , naa de gewoonte van Bacchus. Men heeft geen verzekering , wiens zoon hy geweest is , maar zyn geboorte stad was Malea , in Lakonien , naa de getuigenis van den Griexen dichter Pendaras. Den koddige en kluchtige Lucianus heeft zyne gestalte , en hoedanigheden beschreven , als dat hy een oud man was , kaal van hooft , met groote , en steile ooren , een kamuis neus hebbende , een grof en vetgemeste buik , kort , en bevende leden , de meeste tyd door den Wyn bevangen ; ook wort hy rydende op eenen Ezel gezien en naa dat Virgilius in zyn zelve Herderzang zeyd , dat zyn gevolg Satyrs waren ; van wie deze voortgesprooten zyn gaat mede geheel onzeker ; vele zeggen dat zy van het bloed van Martias zullen gesprooten wezen , wanneer hy van Apol-

lo gevild wierd. Dat deze Silenus kaal van hoofd is, bediet dat de gene, die te gulzig de Wyn komen te florpen, dat die van de reden, welke haar oorspronk uit de hersens nemen, ontbloot worden; grof, en plomp van lichaam om dat de overtolligheid van drank den mens luyheid, en lasheid geeft; daar zy in tegendeel matelyk gebruikt wort, de Geesten op komt te wakkeren: de Vader der Nederlandsche Poëten J: vanden Vondel pryft de Wyn als zy matelyk gebruikt wort, in zyn Toneel des Menschelyken levens, als hy spreekt van zeker wyze Man.

Maar deze wys-gier heeft de zoberheid verkooren,

En laat een druppelken onnut niet gaan verlooren,

Die zoo den wyn gebruikt, die zoo de druiven leeft,

Word van den wyn gevoed naar 't Lyf, en na den geest:

Den Geest hy levend maakt, het harte sterk en jonger,

De herz'nen zuivert hy, en wekket gragen honger,

't Bleek

't Bleek aanzicht hy verdryft, verwermt het koude bloed,
 En ons teer lichaam hy lange ingezondheid hoed.

Alle deze overvloedige vruchten kan men uit de wyn ontfangen , zoo zy van de soberheid geschonken wort ; maar zoo , wanneer , de gulzigheid in gezelschappen , of op maaltyden de Tafel bedient , zoo worden de genooden , als deze onze Silenus , ontroofd van reden , en zwak van lichaam , maar matelyk wyn , en wyze zaamenfpraaken , versterken den Geest. Dit was den aard van Plato , wien hy ter maalyd verzocht , onderhiel hy altyd met mannelyke vraagen , en kloeke onderwyzingen , en dit is waarelyk de beste spyze , en drank , die een gezond , en verftandig man kan voorgezet worden : *Beven.* Dat is het noodzakelyk dat men by de menfen omgaat : maar men moet voorzichtig in het verkiefen zyn. De Gebroeders van Silenus moet men voorby gaan , en by een Plato ons ophouden

houden. Dit geeft Aristoteles ook genoeg te kennen. *Een wys man* (zeid hy) *moet niet over al verkeeren.* Hy wijst uw de menschelyke omgang aan, als een noodzaakelykheid. Want vorder zeit hy : *dat den mens die alleen leeft, meer als mens moet zyn, of 't moet een beest wezen.* Kortom, gy zult met die verkeeren, die uw zullen beter maken. Zie Seneca.

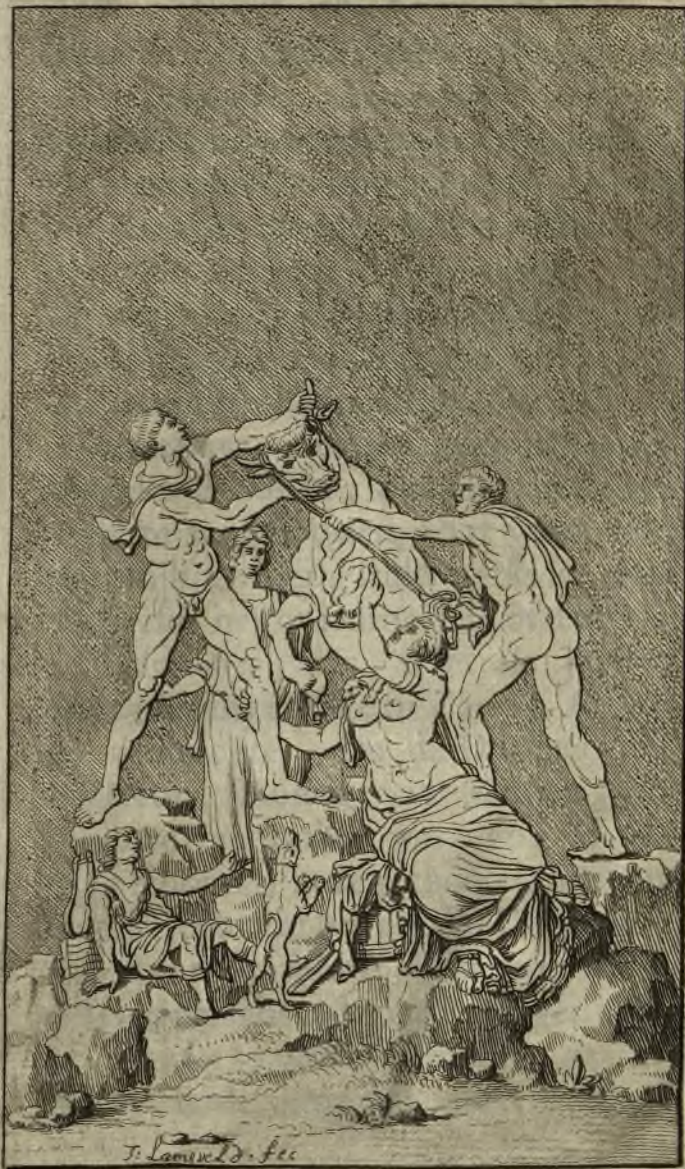
Dirce.

Laaten wy nu overtreedden in het Paleys der Farnesen, om ons laatste gezicht te aanschouwen, het welke een heerelyk, en deftig stuks werks is. Het verbeeldt het overdroevig Lot dat Dirce beschooren was, want als Jupiter onder de schyn van een Zatyr, Antiope verkrachte, die de Dochter van Nycteus, Koning van Beotien, en Vrouwe van Lukus was, zoo wierde deze schoone, ik zeg schoone, om dat hare schoonheid boven alle Dochteren van hare tyd uitblonk, van twee Kinderen bevrucht; deze voldraagen zynde, en ter waereld gebracht, gaf zy aan de Herderen op den berg Cytheron

in

J. Lamuel D. fec

Dirce.

in Beotien, om ze op te kweeken, tot dat zy de mannelijke jaren zouden hebben. Deze Herderen noemden deze tweelingen, het een Zethus, en het andere Amphion. Lukus verftiet dienshalven zijn gemalinne Antiope, en nam Dirce voor zijn Huisvrouw, deze Dirce dreef Antiope veel, en menigvuldige verſmaadheden toe, waarom Antiope voor de tweedemaal vluchte, gelijk zy de eerſtemaal voor de toren van haar Vader dede, naa hare kinderen, die nu al redelijk groot wierden. Dirce die verbolgen op Antiope was, vervolgde haar tot den berg Cytheron, waar dat hare twee kinderen Zethus en Amphion haar te hulp kwamen, en hunne moeder voor den haat van Dirce kwamen beschutten; als deze tweelingen Dirce gevat hadden, zo hebben zy haar aan een wilde ſtier gebonden, die haar naa den aart van dit Beest kwam te verſcheuren: Bacchus hier mededoogen mê hebbende, liedt uit hare gebrooken leden eene Revier
ſprin-

springen dewelke haar naam heeft behouden: Amphion door veller tooren brandende wou Lukus ombrengen, maar Lukus door Mercurius raad, gaf het Thebaansche Koningrijk aan Amphion: dit is de gantsche Histori, en het gene dat 'er van te zeggen valt: doch terwyl wy den inhoud van deze Statuen weten, zoo laat ons ook eens zien, en hooren, hoe berucht dit ons werk is. Want niet alleen Plin: gewaagd van dit wonderwerk in zyn 36 boek eerste Hoofdstuk, maar ook den Schilder Mytens, erkende dit voor een wonder des waerelds: uitsteekende, en heerlijk heeft het Rubbens genoemd, als mede den nooid volpreesen, F. Perrier, die het deftig, en onvergelykelyk noemde, en al de waereld hout het in groote achtig, dit is dan de Lof die deze Statuen verkreegen hebben, en behouden zal, zoo lang 'er menschen gevonden zullen worden, de Konste-naars, en sterven niet (zeit Junius) maar leven in alle gemoederen der menschen

fen. Het zelfde mag men van deze vernuftige geeften zeggen; die aan de waereld deze Statuen, of Wonderen mede gedeelt hebben, want wat lankheid van tyd doet haar onkenbaar maaken: geen tyd kan de loffelijke Faam overfchreeuwen, want hare Basuinonderdrukt de fchorre keel van deze gryfaard, dat zien wy in de oude Antykfche Konftenaars; als van een Apelles, Apollodorus, Dædalus, Gyges, Herpocrates, Dionifius, Cleon, Bularchus, Eudorus, Lyfippus, Melanthus, Zeuxis, Theodorus, Sophylos, Polygnotus, Phydias, Nicofthenes, en veele andere. Die van Italiën, Michel Agnolo, Caratz, Barozio, Polidoor, Raphel Urbyn, Tiziaan, Tinturet, Propertia, deze alle zullen door de Konft, in een eeuwige geheugen blyven, en wie zal onze Nederlandsche Konft-helden vergeten, als eene Rubbens, van Dyk, Bloemmaart, Mytens, Spranger, Frans Floris, Holbeen, Jordans, Hans de Vries, Goltzius, Breugel,

gel, Lucas van Leyden, Rembrands, en den wyd beroemden man Michiel de Coxie. Deze zyn alle voor de dood bevryd, geen zoôn vergetelyke tyden zyn'er, of zullen'er komen, die deze Konftlichten verdonkeren zullen, of doen ondergaan, ja zelfs de onwetente tyden, zoeken nooit het geen pryswaardig is te verdrukken, schoon zy de konften niet komt voort te kweeken, nogthans behoud zy wel een ftraaltje van liefde voor die geene die haar zelts komen waardig te maken, gelyk deze alle gedaan hebben.

Uitleiding.

Nu valt'er niet meer te zeggen als dat wy van hier naa onze ftudeer-kamer gaan, om eens ryfelyk te overwegen het geene wy door deze korte letterweg gezien hebben, te weten die vermaarde ftukken of ftatuen d'welke den afgonftigen tand van de Gryze tyd ontkomen zyn der eeuwige ftads verwoeftinge ontweldigt, een gedenkteeken van onvergankelyke Eerbiedigheid, die wy aan de oudheid fchuldig zyn:

zyn : en zoo wy deeze Statuen wel komen in te zien , en leeren kennen , zoo zullen wy een groote verlichting krygen , om een beeld wel te leeren stellen . en vast te planten ; welke het eenigste cieraad van de Schilderkonst is , want aan het in en uitgaan der omme- trek is veel gelegen , en het is beklage- lyk dat by veele dit verzuimt wort ; ik zeg verzuimt , om niemand van onwe- tendheid te berispen , om dat dit in on- ze tyden wat zwaar neer valt , want de eigen liefde , of verwaantheid is al vry in onze konst gekroopen : het welk ge- heel tegen de aard van onze voorvade- ren is strydende ; de getuigenis zal ons Apelles by brengen , als hy zyn Schil- dery in het openbaar stelde , om de oordeelen van al de waereld te hooren , van welke hy het goede voor leerlessen op nam , schoon zy van een Am- bachtsman wierd uitgesproken . Dit was de aard van de oude konstenaaren , die haar zelfs kwaamen klein te ach- ten , zyn by al de waereld vermaard ,

H

en

en groot geweest, gelyk het een yder bekend is, tot wat waardigheid Apelles is gekomen: doch men vint heden-daags nog diergelijke, en die zyn het ook die de waereld komt te achten, en te draagen: daarom laten wy ons altijd nedrig komen te houden, want dit is de naaste manier om tot een gewenst oogwit te komen, en ons Renperk daar de traage verwaantheid in lopende blijft, door naarstige needrigheid volenden, waar toe ons vele stoffen worden gegeven; weest onvermoeit in deze renbaan der Antijken, die ik u met korte aanmerking; en weinig letteren, en haare verbeeldinge ter hand stelle: niet om deze kleene verbeelding naa te bootzen, maar zy worden tot overvloed de kundige, en onkundige, die dit kleene werkje komen te lezen, medegedeelt: gaat in de konstige geëtzste Gallery van den wydberoemden Franciscus Perrier, daar kunt gy u in vermaken, en uwe lust komen te boeten, wanneer gy u door de

konst

konst aangeprikkeld voelt. Dit is een rechtgaande weg, om in de stad van glory te komen: en die deze komt te bewandelen, zal weinig zwaarigheid in het voortgaan vinden; moogelyk zult gy my antwoorden, dat ik U E. wel korte letterwegen getoond hebbe, maar dat ik te dikmaals heen en weer, over, en weerover ben gegaan; hier zoek ik my, waarde Konstgenooten, van te ontslaan; 't is waar, ik konde in yder Paleis en Hof wel gebleeven hebben, tot dat wy daar alles hadden gezien: maar wees verzekert, dat ik in den beginne voorgenoomen had, naa de Plaat-schikking van Franciscus Perrier my te voegen, om U E. het in drie Verdeelingen, gelijk ik gedaan hebbe, te laten bezichtigen. Ten tweeden, om dat de Mannen, Vrouwen, en leggende Statuen, apart zouden vertoond worden. Dit is het gene dat ik tot myn onschuld kome in te brengen; nu behoeft er niet meer gezeid te worden, als dat ik wensche, dat gy het kont be-

begrypen, om U E. in deze Antyken te oeffenen: waar ik, die kleen ben, maar nevens my alle groote basen uw dit komen aan te raden, tot uw eigen heil en voordeel, ik zoude myn moeite voldaan achten, by aldien 'er een, of twee de Antyken kwaamen te kennen, die zy voorheen onbekend waren, waar mede ik my zelve kom te streelen, om dat ik weet, dat 'er gevonden worden, die ze onbekend zyn, van waar dit komt, staat lichtelyk te bevroeden, alleen, om dat zy Meesters komen te treffen, die de zelve niet en kennen, en daarom met een verwaand gelaat deze Antyken uitlachchen. Leer ze dan kennen, ô Schilder-jeugd, en schaamt uw niet om deze in u Schildery te plaatzen, alleen geen arm of been, maar geheellyk, gelyk deze groote Meesters gedaan hebben, die ik uw hier tot een voorbeeld stelle, op dat gy eindelyk het bedrog moogt zien, waar mede de onwetendheid u zoo lang geblinddoekt heeft. Gebruikt ze
dan

dan tot u eigen voordeel , en neemt deze myne arbeid met zulk een genoegen aan , als zy uw word aangeboden. Ik weet wel dat de lof klein is , die my hier van te verwachten staat ; alleen wens ik maar om uw eenige vernoeging te geven , het welke my genoeg zal zyn ; onder welke verwachtinge ik deze myne arbeid en letterwegen kom af te breeken , en te

E Y N D E N.

BLAD.

B L A D - W Y Z E R

D E R

S T A T U E N .

N ^o .	Pag.
1. Laocoon.	4.
2. Herkules.	7.
3. Commodus.	9.
4. Faunus.	10.
5. Centaurus.	11.
6. Julius Cæsar.	12.
7. Augustus.	13.
8. Markus Aurelius.	14.
9. Commodus.	16.
10. Seneca.	16.
11. Een Rooms Burgemeester.	18.
12. Gevangen.	18.
13. Spion.	19.
14. Marfyas.	20.
15. De Moeder Natuur.	22.
16. Satyrs.	23.
17. Moyfes.	23.
18. Volumnia, en Coriolanus.	24.
19. Alexander zyn paard dwingende.	25.
20. De Gladiator.	26.
21. Apollo.	27.
22. Pyramus, en Thisbe.	28.
23. Twee	

B L A D - W Y Z E R

119

23. Twee Zoonen van Niobe.	30.
24. Wortelaars.	30.
25. Twee Statuen, die hun offeren voor hun Vaderland.	31.
26. Mars.	32.
27. Alexander.	34.
28. Het Kind Patricius.	35.
29. Twee Gebroeders.	36.
30. Het Toonpluizertje.	37.
31. Mercurius.	37.
32. Pan.	38.
33. Faunus bevroedende.	40.
34. Twee Statuen van Bacchus.	40.
35. Faunus.	42.
36. Bacchus.	43.
37. Ganymedes.	43.
38. Meleager.	44.
39. Antinous.	45.
40. Minerva.	48.
41. Romen, zegespraalende.	50.
42. Juno.	51.
43. Niobe, met drie van haare Doch- ten.	53.
44. Polymnia.	54.
45. Flora.	55.
46. Urania.	57.
47. Diana.	58.
48. Hygiea.	60.
49. Venus.	60.
50. Egyptisch Vrouwtje.	63.

B L A D - W Y Z E R.

120	51. Ceres.	63.
	52. Erato.	65.
	53. Ceres.	66.
	54. Atalanta.	66.
	55. Een Vestalifche Maagd.	67.
	56. Een Priesterin van Bacchus.	68.
	57. Euterpe.	69.
	58. Sabina.	72.
	59. De Moeder van Coriolanus.	74.
	60. Ceres.	75.
	61. Sibilla.	75.
	62. Agrippina.	75.
	63. Vestaalſche Maagd.	78.
	64. De Griexe Venus.	78.
	65. Venus uit Zee.	85.
	66. Nog twee Statuen van Venus.	86.
	67. Niobe ſtervende met haare Kinderen.	86.
	68. Kleopatra.	93.
	69. Venus.	95.
	70. Virminus, of Hermophroditus.	96.
	71. Mirmillo.	96.
	72. Tiber.	97.
	73. Nyl.	99.
	74. Tiber.	100.
	75. Nyl.	102.
	76. Neptunus.	102.
	77. Silenus.	105.
	78. Dirce.	108.

E Y N D E.

DEN

D E N
 GETROUWEN
 LEIDTSMAN
 I N
 R O M E N.

*Aanwyzende de Straaten, Paleizen,
 Badstooven, Renbaanen, Schouw-
 plaatsen, &c.*

D E N
 G E T R O U W E N
 L E I D T S M A N
 I N
 R O M E N

Aanwysende de Zwaart, Palcken,
 Bachfioeren, Rebanen, Schou-
 placken, Etc.

LEZER.

Aa dat ik eenige korte
Aanmerkingen op de
Antyken van Romen ,
zoo als zy ons van F.
Perrier vertoont zyn) geschree-
ven hadde , zoo dochten eenige
van myne goede vrinden , dat het
niet vreemd zoude zyn , om
hier een korte Wegwyzer achter
te voegen , het welke ik mede
goedt kwam te keuren ; te meer,
om dat ik hier eenige behulp
toe hadde , te weten uit de kor-
te Annotatien van myn Groote
Vader , onder welks naagelatene
papier en ik dit al heb gevon-
den

124
den het welke tot deze onze
Leidtsman schein noodig te zyn,
ende dienshalven zoo is het dat
wy ons deze moeite getroost
hebben, om het in ord're te
stellen, tot nut, en voordeel
der onkundige, en tot aanbie-
dinge van kleene gediensftigheid
aan de welwetende, welke wy
alle heil en zegen komen te
wenzen.

W: DE GEEST,

Schilder.

DEN

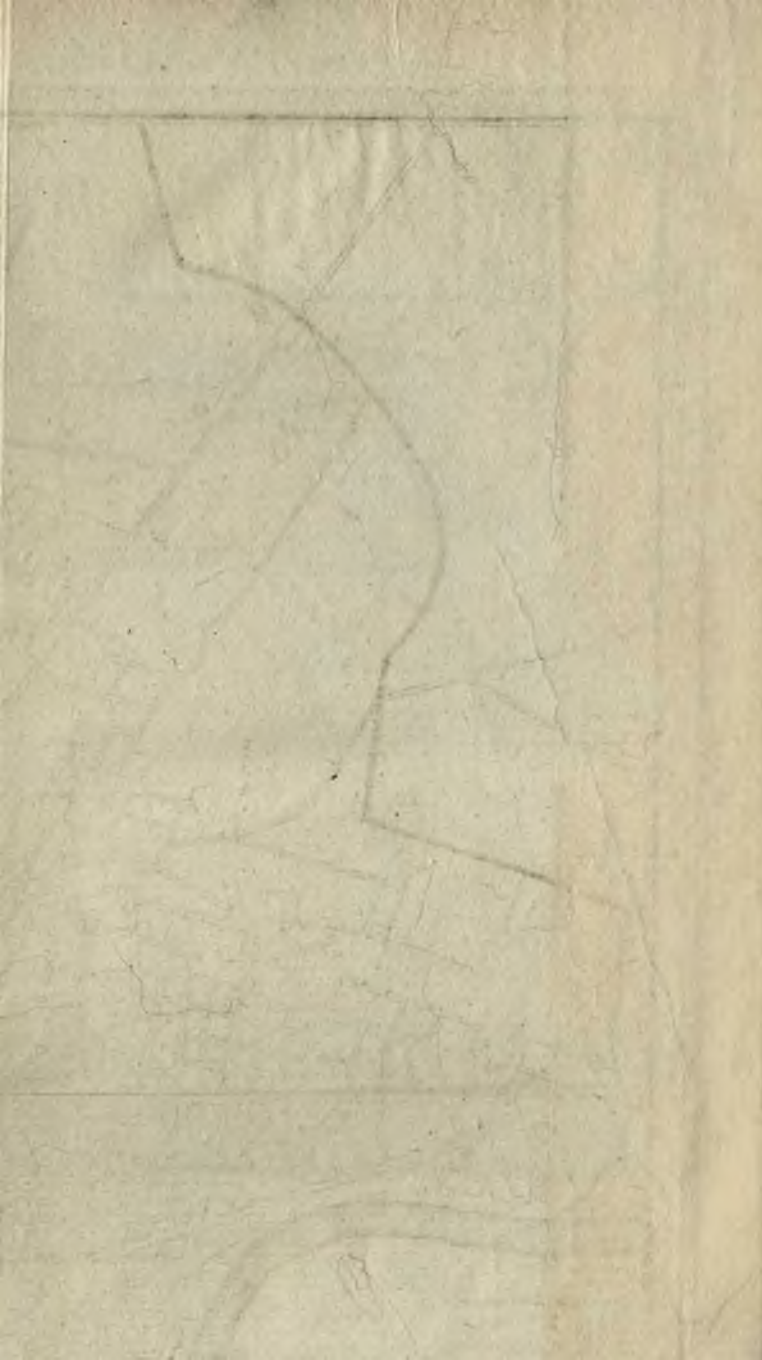

PLATTEGROND
VAN
ROOME

Bisschop: del.

T. Lamsvelt. sculp.

DEN

GETROUWEN

LEIDTSMAN

IN

R O M E N.

NEemt in de Voorstad, genoemt Borgo, u begin van den (1) Brug S^t. Angelo, by de Ouden Ælius genoemt, ende als gy hier op zyt, ziet om laage langs den (2) Tyber, ende zult aldaar zien d'overblijffelen van den brug der (3) Triomfen, over welke by oudts alle de triomfen naar 't Capitoool trokken. Keert dan de rechter hand om, en gy zult het (4) Kasteel, dat eigentlijk is het graf van den Keizer Adrianus, vinden, in wiens heerlijk begrijp stondt een koperen vergulden Naald, van wonderlijke grootheid, met vier koopere ver-

vergulde Pauwen, van onwaardeerlijke
 ſchoonheid: hier naa zult gy zien het
 wonderlijke en nimmer volpreezen ge-
 bouw van de (5) Nieuwe Kerk van S^t.
 Pietro, in het Vaticaan, aangeleid op
 een van de zeven bergen van Romē, en
 voltooid door den Paus Paulus V.
 maar eer gy van hier gaat, zoo beziet
 den geflooten (6) Tuin van Belvedere,
 alwaar zijn veel konſtige ende uitne-
 mende Beelden. Dit gezien hebbende,
 keert te rugge tot aan de (7) Poort van
 S^t. Spirito, en als gy daar buiten zyt,
 ziet om hooge ter rechter hand, en ſult
 aldaar ſien den (8) Kerk van S^t. Onu-
 frio, ende van daar beginnende tot aan
 (9) S^t. Pietro Montorio, welken hoek
 de Ouden noemden Janiculus, een van
 de zeven Bergen van Romē. Nu, als
 gezeid, ſiende van S^t. Onofrio tot aan
 S^t. Pietro Montorio. Om laag is ge-
 weeft den (10) Renbaan van Julius Cæ-
 ſar, van eene ongemeene wydte ende
 lengte, als men zien kan ſoo wanneer
 men gaat op den berg voor de poorte

van

van S^t. Pietro Montorio : gaat dan recht door die (11) straat die langs de Revier loopt , dewelke uw leiden zal aan de Kerk van (12) S^t. Maria , in Trastevere , eertyds van de barmhartige Romeinen , genoemd wierde Taberna Moeritoria , dat is de verdienstige Herberg ; want alle de arme , ongelukkige , zieke , gekwetste , ende afgematte soldaten , komende uit den stryd , als ook mede die gene die in den oorlog voor 't Romeinsche volk verouderende , waar door onbekwaam om 's levens onderhoud te winnen , dese hadden alhier haare opzigt , de swakke tot opkweekinge , en de oude voor alle haar leven. Ende voorwaarts aan 't hooge Altaar is de plaats (zoo menzeid) alwaar een Fonteyne van Olie soude ontsprongen zyn , die den geheelen dag kwam te vloeijen in groote overvloed , als wanneer den Zaligmaaker gebooren wierd. Gaat nu voorts langs den (13) Ripa , alwaar men de wijn verkoopt , ende beziet alle de Hoven , Kerken , ende Huisen. Alhier

hier was by ouds het Wapenhuis der Romeinen, van wat groote dat geweest is, kan men oordeelen op de kant van de Ripa, alsoo men aldaar d'overblyfselen van 't zelfde nog zien kan. Ter flinker hand, nevens den Ripa, vindt men een (14) Eiland, van de Ouden genoemd Tiberina, alwaar tegenwoordig zyn de Kerken van (15) St. Bartholomeus, en van (16) St. Gioanne. Hier waren by ouds twee Tempels, den eenen van Jupiter Licaonius, ende den anderen van Esculapius, en zoo gy 't wel aanziet zoo is dit Eiland gemaakt als een Schip. Nog zyn'er twee Bruggen, om daar in te komen, by ouds den brug (17) Fabritius genoemd, en den andere (18) Cestius, nu ter tijd den brug met vier Hoofden, dat is Ponte quattro Capi. Dit gezien hebbende, zoo voegt u dan aan de andere kant van 't zelfde Eiland, ende gaat door een straat ter zyden het Trastevere, die gy vinden zult aan den voet van den brug van 't voorheen genoemde Eiland,

ende

Van het Eiland Tiberina.

Van de brug St. Maria.

ende wandelt zoo recht uit, ter tijdt gy aan eenen and'ren brug zult komen, half gebrooken; deze is de (19) brug van Sta. Maria, by ouds Ponte Senatorio genoemd, aan welkers voet gy een (20) Paleis zult vinden, gants vernietigt: dit zoude, volgens het gemeene zeggen, het Paleis van Pilatus zyn geweest, maar de rechte onderzoekers zeggen te zyn het Paleis van Nicolo di Renzo ofte van de Orfini, gelyk men kan bemerken uit twee Vaarsen, staande aan een van de poorten van het voorschreeven Paleis: recht over ziet gy een oud Tempeltje, zynde de (21) Tempel Luna, dat is van de Maan, en aan de and're staat de (22) Tempel Sole, van de Sonne. Een weinig voorders zult gy vinden den Kerk van (23) Sta. Maria in Cosmedin, de Griekse Schoole genoemd, om dat den H. Augustinus de Griekse Tale hier geleert heeft. In de Gallerye is een groot rond stuk Witte Marmer, in wiens middel een aangesicht staat, en word genoemd Bocca di

Verita, dat is, den mond des waarheids. Hie komt gy aan den voet van den berg Aventino genoemd, en zult hier vinden eenige ruïnen in den Revier, waar by ouds was il(24) Ponte Sublicio, waar op Horatius Cocles in batalje stond tegens geheel Toscanen. Gaat nu op den berg (25) Aventino, by den Tiber, tot aan S^t. Paolo, ende gy zult vinden Wyngaarden aan de rechterhand des Tibers. Alhier hadden de Romeinen by ouds haare Koorenschuuren, tot hondert veertig in 't getal: de groote der zelve blykt uit de ruïnen die daar zyn in dien Wynhof van den Hartog Cesarini. Gaat al voorts langs S^t. Paolo, ende beziet het heerlyk Plein, waar de Romeinen hare Olimpische Speelen oeffenden. Hier is den (26) Pot-scherven berg, ofte

Monte Testaccio, gants gemaakt van Pot-scherven, want men zeyt, dat alhier in dit Plein by oudts woonden alle de Pottebakkers, die alle hunne verongelukte Potten aldaar door ordre

*Del Monte
Testaccio.*

van

van de Romeynen te hoopen moesten smyten. Beziét dan de (27) Poorte van S^t. Paulus, ende zult daar een zeer oude (28) Piramide vinden in 't midden van de muur gemetzelt: dit zeyt men te zyn 't graf van Cestius. Gaat nu door de straat ter linkerhand van de poort van S^t. Paulus, die u zal leiden tot aan (29) S^t. Gregorio, ende passerende den voet van den berg Aventino, zult gy vinden veele ruïnen van huïsen; deze straat wyft u een Kanaal van water aan, beneden aan S^t. Gregorio, alwaar de vrouwen altoos het linnen wassen, ende spoelen: van daar in de (30) groote Renbaan, waar men met de karren liepen; en alhier vertoonde men mede de Scheep-stryden, by ouds Naumachia geheeten. Nog zijn alhier de drie ordre van Colommen, d'een boven d'ander, en dit is het (31) Septizonium van Keizer Severus. Gaat nu een weinig neerwaarts, om de Badstoooven (32) te zien van Keizer Kara-

Dele Therme Antoniane.

befien, en van den and'ren kant by (33) S^t. Balbina zyn de Graffteden van Prassede en Basileo, maar deze zyn gants verwoest en vervallen: vervolgt uwen weg tot aan de (34) Kerk van S^t. Sisto, door dien rechten straat die daar loopt na S^t. Sebastiaan, ende slaat ter linkerhand in een straatjen dat u zal leiden tot aan (35) S^t. Steffano Rontonda, eertijds geweest den Tempel van Fauno. Hier zult gy vinden zekere muuren, die men zeit geweest te zyn de Waterleidingen die in Campidoglio gingen, en deze plaats is den (36) berg Celio. Dese voorby gaande tot aan de Kerk van (37) S^t. Jan de Lateraner, dat een oudt kostelijk en uitnemen gebouw is. In 't midden van het Pleyn staat een zeer hooge naalde, rontsom met Heroglifse ofte onvolmaakt beeldwerk verciert, daar nevens een zeer schoone Fontein. Neemt nu u weg naar de Kerk van (38) S^t. Croce in Hierusalem: ende voorwaarts de poorte van de voorschreeven Kerk zult gy zien

*Di St. Jan
de Latr.
St. Croce.*

zien de plaats, alwaar geweest is den Tempel van de Godinne Venus, in de welke de Cortogianen van dien tydt alle jaren op den 20 Augusti den Feestdag van de zelve Godinne pleegen te vieren. Het schouwtoneel dat daar is in de Kerk van S^t. Croce segt men geweest te zyn van lat Statulius Taurus, zeer schoon en groot. Hier uw gezicht voldaan hebbende zoo keert u naar oudt Romen, ende gaat op den straat langs Porta Maggiore die daar loopt tot (39) aan de kerk van S^t. Maria Maggiore, altoos voorwaarts wandelende zult komen aan een oude plaatse alwaar pleegte staan de Trophei (40) van Marins die heden in Campidoglio staan. Nevens de Peerden, komende dan ontrent Romen, zult treden door de Praalboog (41) Gallienus die nu genoemd wort l'Arco de S^t. Vito nog in 't geheel, alwaar als nog aanhangen de sleutels van Tivoli.

Treedt van hier naa de Kerk van S^t. De'la Porta de P. polo.
Roccho, achter welke gy zult be-

vinden een gedeelte van het (42) Graf van den Keizer Augustus, het welke met haar bosch schynt gestrekt te hebben: tot aan S^t. (43) Maria del Popolo (44) Porta del Popolo, by oudts genoemd, Flaminia ofte Flumentana, welke aan de kerke del Popolo verbonden is; dezen is in onze tyden vermeerderd, en verciert van den Paus Pius IV den welchen mede de straat Flaminia verhoogt en verstedd heeft, gelyk gy beter zult kunnen considereren, zoo wanneer gy te rugge keert tot den Wyngaart van Guilio III: Nu keeren wy totaan (44) la Trenita, op welchen gy moet weten dat geweest is den grooten renbaan van den Keizer Augustus gelyk aan die groote, hier voren verhaaldt, Alwaar men de Kerk la Trenita ziet, en dat totaan Monte Cavallo zegt men dat in voortyden zouden geweest hebben, de Hoven van Salustius. Voorts wandelende naar Monte Quirinale die nu (45) Monte Cavallo genoemd wort, waar op als

nu 't Paleis der Pauzen is, eertyds van den Kardinaal van Ferrara. Hier zult gy aanschouwen zekere oude Grotte waar ontrent in een plaatse de Romeinen pleegen te doen hare speelen genoemd die van Flora met alle ongebondenheid en onkuysheid, want in deze Grotten, woonden alle de oneerbaare vrouwen. Nu hebt gy te gaan den straat die daar loopt tot aan Monte Cavallo, waar dat staan twee (46) Mar- mere Peerden, herstelt van Sixto V. die by ouds uit Egypten zyn gezonden aan den Keizer Nero, tegens over de welke gy ziet het Paleis der Pauzen uittermaaten heerlyk vervult en verciert, als ook een gedeelte der Fondamenten herbout, met een alderkostelykste Capelle. (47) Gaat in den rechter straat, die loopt tot aan Le Therme Deocletiane, ende aan den linker hand naast de Vigne van die van Ferrare, begonden de stooven van den (48) Keizer Constantinus, ende strekten haar tot aan S^c. Susanna, aan den

*De Cavalli
del Monte
Cavallo &
Therme Deo-
clitia.*

anderen kandt was het (49) Senato delle Matrone, dat is den raad der be- daarde vrouwen, arme weduwen ende weezen, en alear de Romeinen hier binnen gingen bezochten eerst 't altaar van Apollo 't welk tegens over deeze plaatse was. Wandelende zoo voorts zult komen by La Therme Deoclitiane, maar en vertrekt niet van hier, voor en al eer gy alles rypelyk gezien hebt, want gy zeggen zult, dat het overschoon, ende weerdig om te zien is, onder deze stoven zyn veele wegen en poorten gelyk aan die onder de baden van Antoniane, alwaar secrete straaten onder loopen, in welke myn groote vader geweest is, met een eer- waerdige broeder (want zoo noemt hy hem) die hem daar ter plaatse geleide, en het hem liet bezien. D'ee- ne straat loopt tot in Campidoglio, den anderen in S. Sebastiaan, en de derde dat die onder deur den Tiber tot in 't Vaticano zoude loopen: Doch hier heeft hy niet geweest, volgens de ge-
tuige-

tuigenis van een zyner brieven die hy aan een goede vriend fchreef, dit zyn de woorden. *Ik ben alhier niet geweest hoe wel zeer begerig om te onderzoeken, hy toonde my wel een Grotte in den wyngaart achter de vaten, al waar ik op eenen avond met gezelschap wilde in gaan, ende gingen naar ons oordeel ontrent een half myle daar in, toch niet recht uit, maar hadden moeten om te rugge te keeren.* Dit is het geene dat ik 'er van gevonden heb. Maar laten wy ons niet ophouden, maar vlytig voortgaan. Beschouw hier dan een (50) breedte, lange, en rechte straat, tot een heerlyk gezicht gebracht van den Paus Pius IV. ende naar zynen naam genoemt La Strada Pia, hier ter plaatse kunt gy met verwonderinge overdenken, den plaizanten (51) wyngaart toebehoort hebbende, aan den doorluchtigen Cardinaal Ferrara, welke hedendaags al de andere te bovengaat, ende geloof ook dat hy niet veel aan de ouden te wyken heeft, gaat hier binnen, en be-

Della Strada Pia.

Della Vigna del Cara: Ferrara.

ziet dit naar u welbehagen. Alhier zult gy mede zien den Hof van den Paus Sisto V. heden vanden Cardinaal Montalto verciert met kostelyke gebouwen, ende waterleidingen uit dat meer Subiaco. By dezen is weerdig dat gesteld wort den wyngaard van den Cardinaal de Carpi vol van oude en hedendaagsche Satuen, en andere schoone gezichten. In den zelfden straat zyn ontelbaare and're, die zonder gelykenisse der twee gadeloofse mede zeer schoon zyn. In het begin van deze heerelyke straat, staat een schoone ende cierlyke (53) poort Pia genoemt, van den Paus Pius IV. die hem heeft doen maaken van nieuws. Nu kont gy u vervoegen tot aan S^t. Agnes, door den weg Nomentana, die door den zelve Paus zeer verbeterd is, en daar zult gy zien een klein oudt schoon (54) Tempeltje, dat men zeite zyn den Tempel van Bacchus, in 't zelve zult gy vinden een Graf van Porfir, zoo heerlyk ende schoon als iets

*Della Vigna
de Card. de
Carpi.*

van

van zulks te zien is, ende zoo gy daar by wilt gaan volgt of gaat gelyk hier onder zal gezeit worden. Neemt nu den straat die 'er loopt tot aan S^t. Maria Maggiore, ende beneden dezen Kerk in de Valleje, zult gy vinden een Kerk genoemd (55) S^t. Pudentiana alwaar by ouds waren de stoven van Novatianus. Daar heden het Klooster van (56) S^t. Lorenzo in Panisperna is, waren de Stoven van Olimpias zeer groot, gelyk uit de overblyfzelen best kan geoordeelt worden, in welke oudheden de arme Heidens haar verhouden. Hier staat den Kerk van (57) S^t. Maria Maggiore by oudts den Tempel van Isis, by de Romeinen van grooter waarde gehouden. Ende by den Kerk van S^t. Maria Maggiore tot om leeg was het bos toegeëigent aan Juno, een groote godin der Romeinen, en is nu in een getrokken met den wyngaart (58) van Paus Sisto V. behalven deze zoo is in den wyngaart van S^t. Antonio geweest, den wonderlyken ende

schat-

fchatryken Tempel van Diana, waar de Romeinen haare offerhanden pleegden in groote offergaven: van den and'ren kant waar heden den Kerk van S^c. Martino staat, heeft eertyds geweest den Tempel van Mars, die alle de Capiteinen en Soldaten aanbaden. Dit voor by zynde, zult ontmoeten een straat die u zal leiden recht op S^c. Pietro (59) in Vincola; maar laat dezen straat leggen, en gaat in het eerste wykjen dat gy zult aan komen, alhier zult gy zien een wonderbaarlyk stuk werks dat den Keizer Titus dede maken voor zyn oppermacht. Dit bekeeken hebbende, zoo keert weder te rugge hier uit, ende wandelt door de straat die gy eerst zult aankomen, tusschen den Wyngaard die u zal leiden tot aan S^c. Clemente, een Mannen Klooster: voorts genaakende het verwonderlyk ende oudt Schouwtooneel van den Keizer Vespasianus, gezeid (60) Coliseo. Hier zult gy vinden een hoogstatelyk en heerlyk gebouw, wiens weergade in de gan-

sche

sche waereld niet te vinden is , hoewel
 nogtans dat van Verona schoon is , ech-
 ter zoo is dit van een wonderlyke en
 schoone Ordonnantie ; want aldaar kon-
 den hondert negentig duisend menschen
 in staan , en een yder zag zeer wel zoo
 wanneer de oude Romeinen aldaar ver-
 toonden eenige Schouwspeelen. Besiet
 nu aan den and'ren kant (61) l'Arco di
 Constantino , als nog zeer heerlyk om
 te zien , ende daar ontrent in den Hof
 van de broeders van (62) Sta. Maria Nova
 zult vinden de Reliquien van den Tem-
 pel van Serapis , en gaande alzo meer
 opwaarts zult aan de Triomf-boge ofte
 (63) Arco di Tito Vespasiano komen ,
 die t' zynder eeren gestelt wierde , als
 hy triomfeerende van Jerusaleem kwam.
 Wat vorder ziet gy den (64) Tempel ,
 genoemt Tempio della Pace , ofte den
 Vrede-Tempel , bykans vernietigt ,
 ende tegens over den zelve ziet gy
 Monte Palatino , dat heden Palazzo
 Maggiore genoemt word , alwaar heden
 een schoone Wyngaard is (65) van de

*Del Tempio
 della Pace,
 Palazzo
 Maggiore
 & altre.*

Hee-

Heeren van Farnese, by welke Wyn-
 gaart is geweest den (66) Tempel van
 Kastor en Pollux, die nu de Kerk van
 St. Cosmo en Damiano is, en ontrent
 den Tempel van (67) Marcus Aurelius
 en Faustina, dochter van Antoninus
 Pius, wiens Paleis achter de voorschre-
 ve Kerke word gevonden. Tegen over
 deze was een zeer schoonen Tempel,
 toegeëigent aan de Godinne Venus, die
 heden genoemt word Sta. Maria; en de
 drie (68) Kolommen die daar staan in 't
 midden van de plaatse van Campo Vac-
 cino, zeggen dat is geweest een Brugge,
 die daar in de lengte ging van 't Capito-
 lio tot aan Palazzo Maggiore. En al-
 hier zietmen den (69) poel van Marcus
 Curtius: voorts dien Tempel die gy
 daar ziet met de koopere Poorte, on-
 trent (70) den Praalboog van den Keizer
 Severus, zeggen geweest te zyn den
 Tempel van Saturnus, het Ærarium of
 het Schadhuis van 't Romeinsche volk
 nugenoot (71) St. Adriano. Den triomf-
 booge, hier vooren aangeroert, is zeer
 schoon

schoon van den anderen kant van de booge; waar de drie Kolommen staan, was den Tempel (72) van de Eendracht ofte Concordia. Als nu zyt gy gekomen tot in Campidoglio, by de Ouden Mons Tarpejus genoemd: waar aan den voet was den Tempel van Jupiter; welk afgebrand zynde, en wierde nooit het Campidoglio hermaakt. By dezen was ook mede den Tempel van Ceres, ende op deze plaats staat heden een man te (73) paarde, van koper gegooten, 't welk den Keizer Markus Aurelius is, wezende een uitstekend konstkuk, ende heeft eertyds geheel in 't vier vergult geweest, gelyk aan 't Peerds-kop nog kan vernoomen worden. Van deze plaats zult gy bykans de grootste gedeelte van Rom en kunnen beoogen, in een zeer schoon verschiet, als ook mede andere oude ende nieuwe schoonheden by u nog niet gezien; hier ontrent ter rechter hand zult gy een oude Statue verneemen, genoemd Marforio. Ende hier van
 daan

*Del Campi
 deglio &
 Altre.*

daan weder een weinig te rugge keerende aan den voet van het Campidoglio alwaar gy zult bevinden zeer diepe putten, mogelyk van de Romeinen gemaakt om, het zout ofte het graan in te bewaren, by oudts genoemd Horrea. Van hier naa de Kerk van S^t. Maria de (74) La Consolatione. Een weinig vorder, ziet men L'Arco Boario, ende den Schouburg Marcellus, waar dat wonen de Heeren van (75) Savelli, ende binnen dit Theater was eertyds den Tempel van de Godtvruchtigheid of Pieta, by de Romeinen zeer geacht en in waarden gehouden. Niet veer van hier waren de Galleryen van Oktavia, zuster van den Keizer Augustus, waar af zeer weinig overblyfzelen zyn. Voort gaande zult komen in (76) S^t. Angelo di Pescaria. Waar dat zyn de Galleryen ofte Portichi di Lucio Severo. Ende zoo voorts wandelende tot in Campo di Fiore, zult vinden het Paleis (77) van de Orfini, dat by oudts geweest is,

*De Portici
d' Ostavio
& di Sertio.*

de

de Schouburg van Pompeus, en daar achter zynde Galleryen. Daar ontrent zult mede verneemen het schoon en heerlyk Paleis van Capo di Ferro, ende meer voorwaarts 't Paleis van de Farnesen, van een verwonderlyke Bouwkunst, ende vervult met schoone Oudheden van Statuen als andere.

Della Piazza Colonna, waar gy zult vinden de Kolomme van (78) Antoninus Pius, vande hoogte van 178 voeten, ende een Wenteltrap van binnen van 140 treden, en 56 Vensters, op zyn spits staat een S^c. Paulus van ongemeene groote, van koper vergult, die Sisto V. (naar dat hy de voorzeide Kolomme hadde doen herstellen) hier op heeft doen zetten. Gaat nu door een straat daar by, tot in Piazza di Sciarra: en keert als dan de rechter hand om, tot dat gy zyt op de hoek, die daar gaat in Piazza di Pietra, alwaar gy zult beoogenden Tempel der Vestaalsche Nonnen, een Kerke van de Romeinen zeer geacht. Hier van ver-

*Della Colonna
d'Anton.
Traj.*

K

noegt

noegt zynde , zoo keert weder tot de voorgaande ſtraat , en gaat alzoo recht uit langs S^t. Marco , ter tyd gy komt aan een plaats genaamt Macello de Corvi. Vraagt alhier na de Colonna (79) Trajana , die u zal aangewezen worden , welkers hoogte is 132 voeten, met een ſpil van binnen van 255 trappen , met 45 Venſters : in zyn top ſtaat een S^t. Pietro , gelyk aan de S^t. Paulo , hier vooren genoemt , ende door den zelve Sisto V. daar op gezet. Gaat dan naar den Tempel van Minerva , vande Ouden zoo genoemt , maar vernietigt ; doch met andere ſchoone timmeragien hernieuwt , gelyk gy zult bevinden. Daar gaande , heb ik nog vergeten te zeggen , dat by aldien gy weetgierig zyt , in het bezien van wonderlyke Oudheden , zoo van Beeldhouwery als Schilderkonſt , dat gy aan (80) Monte Citorio vraagt , ten huize van den Heer Gierolimo Garimbetti , Biſſchop van Galleſe , waar u zullen getoont worden oneindelykera-

re

te Oudtheden. Een weynig dan van den anderen kant zult gy beschouwen (81) la Rotonda ofte het Pantheon, dat is, aller Goden-Tempel, gemaakt van Markus Agrippa, een heerlyk ende konstig stuk werks: wonder naade Bouwkunst, en 't is een zeer oude Kerk. By dezen, aan de achter kant, alwaar men heden het houtwerk verkoopt, waren in voortyden de Stooven van Agrippa, ende achter Sr. Eustacchis zyn geweest de Baden van Nero, die ten deele zyn in Palazzo di Madonna: rondtsomme zult gy menigte van overblyffelen der zelve vinden, waar heden 't Paleis van den Abt del Vento gebouwt is. Dit gepasseert zynde, zookomt gy aan Piazza (82) Navona, daar alle Woensdagen een vryen Merkt gehouden word, maar de Romeinen hebben die doen maken, om aldaar hare Schouwspeelen te vertoonen. Aan de voet van de zelve plaatse, onder aan de muur van het groote Paleys van de (83) Orfini, zult gy aangehecht zien

Della Rotonda, o Pantheon.

De Bagni d' Agrippa.

Della Piazza Navona & di Maestro Pasquino.

staan de Statue van Pasquino. Gaat aan het huys van de Heeren Milesy, naast Piazza Fiammetta, alwaar gy zoo wel binnen 't huys als buiten aan de gevel zult zien konstige Schilderyen geschildert, in natte kalk, door Polidoor, van alle konstenaaren zeer geacht. Nog zyn by dezelve Heeren veele konstige Schilderyen, als ook veel Marmere en Kopere Statuen zoo van oude als nieuwe Meesters en andere Rare dingen. Maar in de huizen van veele Cardinaalen, als Particulieren zyn zeer overvloedige Rareteyten te zien, dewelke om dat die van huis-begryp dikmaals veranderen, en heb daar van niet aangewezen op dat gy daar gaande ende haar niet vindende u over my niet en hebt te beklagen.

Gaat nu alleen buiten de Poort del Popolo, alwaar gy nog veele oudheden vinden zult. Nu heb ik u getoond ende op een korte manier aangewezen alle de oudtheeden die in Roomen zyn. Nu en mankeert u niet als de (84) Vi-
gnc

gne van Paus Guilio, waar een heerlyke Fontein beneffens veel fchoone Beelden te zien zyn, ende alhier zal ik UE. laten. Gelieft dan waarde Leezer deze mijne arbeid in dank aan te nemen, gelyk zy UE. wort aangeboden, op dat gy het einde van UE. voetftappen moogt neemen, terwyl ik het einde van deze myn letter weg fluite: en UE. alle Heil en Zegen kom te wenz.

U I T.

PRONK-ALTAAR

DER

SCHILDER-KONST.

MYn Dichtnimf is bereid haar Swaanen-fchacht te wetten,
d'Aloude Schilderkonst op haaren Troon te setten,
Een Eerekrans te biën; wyl my de *Konst* verplicht.

Door haaronsterflijkheid, en God'lijk aangesicht.
Schoon 'k my magteloos gevoel, *niet in dees Konst* ervaaren,
Nochtans bafuin 'k haar lof, die zoo een reeks van jaren,
Ja Eeuwen heeft gebloeit, die vry van Nijd en Dood
Het Aardrijk heeft geteeld, uit haren vrucht'ren fchoot.
My lust een Pronk-Altzar door fucht haar op te richten,
t'Offeren op hoor kruin een tal van mijn Gedichten.
Ik tred dan moedig toe, ontbonden en thans vry,
Gelijk de konst vereifcht 't Penfeel en Poëzy
Zijn twee Gefuft'ren, die elkanders Vryheid minnen,
Het geen dat de eene fchetft, uitboes'men'voorts de finnen
Van haare Meedgenoot, die met de pen uitdrukt
Het gene, 't vlug penfeel met leevens Verv' opfmukt:
'k Hef onbefchroomt dan aan, en wil mijn Lentedagen
Aan haar vermaarde Faam nu mee ten offer dragen.

Eenwel gefneedden Beeld, 't welk door de konst als leeft,
Heeft niet de rechte gloor, dan als de Verv' haar geeft
De waare glans en eifch, die haar word opgedraagen;
Want fonder dit, en kan 't geen menschen oog behaagen.

Men vraag dan aan de konst, wie haar het leevens licht.
Deed fchenken? Lydius, die toonde dit geficht,
Epypten reeds voor lang in fijne Gaalderien,
En rei van Goden in een tal van Schilderien.

Ook Grieken heeft, getoont dit Goddelijk gemaal,
 Waar in dat Pirrhus pronkt met een vergode straal,
 Naneef van Dedalus in 't eeuwig wit geschreeven.

Atheenen wil ook met dit Pronk-beeld eeuwig leeven,
 Als Theofrastus seid, dat Polygnotus was
 De eerste, die het licht leid', uyt verbrande asch.

Maar Thafius was d'eerst, die aan de schoone Vrouwen,
 Deed op het vlak Panneel een levenskleur aanschouwen,
 Hy toont een open Mond, de Tand en op een Rey,
 Englimmend'aangeficht in sijne Schildery.

Wie kan nu dit verschil met oordeel recht beslechten?
 Egypten tuigt, dat hy de Oud'ste wet en Rechten,
 En eerste kennis heeft van dees opgaande Son,
 Ja sesmaal duysend jaar eer Grieken die eens kon.

Een ander roept? die van Sicjona zijn de Vaders,
 Corinthen boost de trek, en schaduw; dees de aders
 Des leevendigen Konsts, maar Fabius vertoont,
 Dat d'allereerste trek, schoon konst geen *kennaars* loont,
 Na's Harders omtrek uit de schaduw is genoomen,
Schoon dat dit Pronk-beeld hem vertoonde onvolkomen,
 Maar 't opgaan van de tijd bootseerde in 't geheel
 Den aanvang van de konst, en 't scheppende Penfeel,
 Dit fiet men afgelet met leevendige kleuren,
 Die 't oud Egypten voed, om 't rechte spoor te speuren
 Van deese vrye konst, die d'eerste eer besat,
 En daar de weeten schap haar jongste woonplaatz had;
 Ardices bragt de trek, of eerste schetz mits deesen?

Maar Cleopantus gaf het leeven vaster weesen.

Maar gy, o Polidoor! men blaase uwen lof,
 Dat selfs de weerklank steuit aan 't blaauw' Azuirend hof,
 Gy Vinder des Penfeels! wat hebt gy eer verworven?
 Die 't al herleeven doet, dat, voor het oog gestorven
 En in de aarde teert, van 't Monster niet verchoont,
 U Beeld, sy met Olijf, en Laure-krans gekroont,
 Voor 't eedele geschenk door u het licht bekoomen,
 En waar mee gy 't heel ~~al~~ doet van dees Konst-bron stroom-
 men

Heb dank dan, ô Natuur! die sulke lichten teeld,
 Dus toont u wijzen aart wat in uw'boesem speelt.
 Stap voort mijn Sangheldin om tot haar lof te treden
 En't eeuwig Eer Altaar te naaken met de schreeden
 Van uwe yversucht, te toonen kunstig Beeld,
 Dat al de wereld mint, in 't Godlijk weelen streelt,
 Want al wat adem schept u looven moet en minnen,
 Treed ook roemruchtig voort met u gewijde sinnen,
 In 't Werelds Konst-Treloor, en 't Koninklijke Hof,
 En maakt de vlugge Geest onterffelijk van lof;
 Het eeuwig denkbeeld doe u nijver heeden wetten,
 Die 't leeven zelfs hervormt in Prinzen Kabinetten,
 Die 't Eeuw-gety herkleed met pralend Schildery,
 Waar aan de Sanglust vind haar stof tot Poëzy,
 Om deese vlugge konst de gaaven mee te deelen
 Des Roomfchen Adelaars, die soo de loff uitqueelen
 Van Alexanders Troon; doch 't geen de Dichtkonst queelt
 Word van der Schild'ren Vorst met verwen afgebeeld.
 Noch heeden daar vertoont op doorgewrochte blaaden,
 Die met het suiver sap der wijsheid zijn beladen.

Raphael treedt in 't spoor, geen Pronk-Altaar voorby,
 Maar zeegepraalt ten Troon der Konsten herschappy,
 Treed in het Helden-koor lang: konst gewijde dremp'len
 't Geen Roomien noch vertoont in haar aaloude Tempelen,
 De Faam blaakt sijne Lof door 't heele werelds rond,
 En geeft die konst bemind de eerstof in de mond.

Ik laat dan 't schoon Tapijt der trotse Keiserdommen,
 Nadat mijn doffe Geest wat hooger opgeklommen,
 Haakt na de lees-sucht, van 't geen eertijds Roomen had
 Van meenig letterveld, en dier geschreeven blad.
 O Tijd die 't al verslint! waar zijn dees schoone Boeken,
 Gy hebt al vernielt; 't is vruchtloos die te soeken,
 Nochtans dees laater Eeuw, (wie draagt de konst oit haat,)
 Baart weer in overvloed de eerste grond, en staat
 Der braave Schilderkonst. Goeree, die heeft ontbonden
 Aanleiding tot het spoor der eerste weg, en gronden.
 Hoogstraaten steekt het Beeld in prachtig pronkgewaad,

En toont haar even jong met lievelijk gelaat,
 En uitgekijpte reën verciert met konst Laurieren,
 Als of Apol, wanneer hy ſchrijft: ſijn pen ging ſtieren,
 Looft dan dees Letter-held, die u dees gaaven gunt,
 Verfiert u Kabinet mer ſijn Aloude munt,
 En voegt nu aan ſijn zy der Schilders heil van mander,
 Hem, die een Rey van Goôn ging hechten aan malkander,
 Die 't dierbaar leeven ſchetſt, der Geeften aangeſicht,
 En toont den Heilbron van het Eeuwig leevend' Licht,
 Wiens lof ſteeds werd gehoort uit alle Aardsche monden.
 Hoe ſal ik nu de eer van Cæſar Rip verkonden?
 Die mede ſucht betoont tot 't geen de konſt beoogt,
 ô Dierbaar Pronk-juweel! die 't al te booven vloogt
 Op ſnelle vleugelen van u Geleertheids pennen,
 Die u doorkneede ſtof te recht wil leeren kennen,
 Aanhoor de ſtomme taal van uwe kuifche ſchoot.
 De jonge Junius, een braave Konſtgenoot,
 Die offert op 't Altaar, ſeer wijs met brein doorſteeken,
 De milde Schilderkonſt voor Meesters, en voor leeken,
 En die de Leeffucht mint in haar heil heiligdom.
 Mijn Sang-heldin verbaaſt, ſtaat ſpraakeloos, en ſtom,
 Doch neemt haar toevlugt weer tot uitgekijpte Boeken
 Waar de leesgierigheid haar trooſt, en heil gaat ſoeken,
 En roemt haar eerwaardy tot d' alderhoogſte top,
 Sy kroont haar met Olijf, en ſchenktſe Nekter-drop.

Het luſt my verder dan haar grootheid aan te ſchouwen
 En op het Pronk-Altaar van God Apol te bouwen
 Een eeuwig leevend Beeld, waar meede menſe paart,
 Door dien haar waardigheid op deefe toonen ſnaart.

Schoon deefe ſtof vereiſcht' vermaarde hoofd Poeëten,
 Die in de Sangkonſt ſig als Letter-helden queeten,
 Met net doorwrochte ſtijl, en een vergoode trant,
 Als Vondel, Huigens, Hooft, Held-dicht'ren van ons Land.
 Soo kom ik wel met drift, doch onvolmaakte ſchreeden,
 Als 't ſchaauw het lichaam volgt, tot haare lof weer treden
 En paar het Schilders brein met Toon, en Maatgeſang.
 Die thans de Geest verlicht na doffe ondergang,

En doet dees wonder Son niet door die nevels sinken,
 Maar klaarder, als voor heen door haare ſchoonheid blinken,
 De Poëzy, die toont een waare liefd, en trouw,
 En ſticht door haare pen ſoo meenig Praalgebouw,
 Die Roomens konſt banier doet ſwaaijen in ſijn Rijken:
 Waar voor de Tybergod moet ſijne Zeilen ſtrijken,
 Wanneer hy maar beoogt het wonder Konſt-treſoor,
 Het geen den Tempel ſluit in ſijn verheeven koor,
 Den Altaar ſtoft, en praalt op verven, en Penſeelen.
 Die aan 't geſchaapene d'onſterflijkheid mee deelen
 Men ſiet geen Koninklijk, geen Keiſerlijk-Palcis,
 Daar deſe konſt niet praalt met lof naar vollen eiſch,
 De konſtenaar werd daar met vrolijkheid ontvangen,
 En treed in Zeegepraal met bloeiſels op de wangen,
 Men ſiert hem met een Kroon van Goud, en rijk geſteent
 Die met den Lauwer-krans werd op ſijn hoofd vereent.

Als Troyen ſtond'in brand, en de Trojaanen treurden,
 Om 't deerlijk verlies hun Praalgewaaden ſcheurden,
 En dat het bange ſweet droop van een eenig haar,
 Daar 't doodelijk helaas! met traanen volgde naar,
 Doen hingmen Schilden op in Tempels, en in Kerken,
 Ten eeuwig Denk-beeld van der dapp'ren Krijſ-helds
 werken.

Waar van de Schilderkonſt haar eernaam heeft ontleent
 Twee woorden, *Schild*, en *Rei*, in Schildery vereent.
 Dus toont men waar ſy trad op haare Zeegewaagen
 En hoe de vlugge Faam haar op ſijn vlerk ging draagen
 Door alle Eeuwen heen, die met haar helder licht
 Des Werelds duifterheen trok van ons aangeſicht,
 Met opget oogen Geest geprent in haar gedachten,
 Die voor het ſterffelijk, 't onſterffelijke wachten,
 En 't geen gedood verft was in 's menſchen ſwak geſicht,
 Dat geeft de Schilder-konſt een Eeuwigduirend Licht,
 En toont een Tafereel van vroomen, en hun rampen,
 Verſelt met Krijgsgedruis van hun manhaftig kampen,
 De verv'ereeuwigt dan een dapper Oorlogs-held,
 Geharnaſt in het ſtaal. Een rey van wiſjen teld.

Men

Men in het Kabinet der wereld voor ons oogen
 Schoon voor veel Eeuwen hun de Ziel reeds was ontoogen
 En d'allerlaatste Tol zy aan Natuur voldaan,
 Noch blijft hun weesen hier in ons gedachten staan
 Geprent door het Penfeel, en door de kunst gedreeven,
 Werdaan 't vergankelijk een eeuwig stof gegeeven,
 En wyl de snelle Faam met 's Schilders verven paart
 Wird hun verstand by elk door 's Konst'naars Geest bewaart.
 Sy stelt natuur voor 't oog, sy doet de helden praalen
 Selves na de dood, schoon die haar deed ten graave daalen,
 Sy vreesf geen stapelen van doon, geen stael geknars,
 Maar spreid haar straalen uit op 't wapen van God Mars,
 Sy toont een Roomse Held, een Herkules van daaden.
 Op 't Slag-veld thans met bloed, met wond en roem belaa-
 den.

Haar konstig teeken maakt sijn lofsijk doen bekend,
 En dat hy Mavors diend' tot aan sijn levens end;
 Die witte Schilden voert, verdient geen Zeegevieren,
 Dus word de dapperheid gekroont met Konst-Laurieren.

Noch verder weid de konst in Romens trots gemoed,
 En toont haar Edeldom door toonen van hun bloed,
 Zy maakt door het Penfeel, van vlugge Geest gedreeven.
 De grootheid van haar daan, en hun doorluchtig leven,
 Hoc Ouder dan dat leeft 's Vooroud'ren Beeltenis,
 Hoe Eedeler de Stam der Roomschen Adel is.

Messal vergramd' om dat een Nicuweling van Romen
 Uit Scipio's Geslagt, in 't sijne was gekomen,
 Hy waande, sulx verdooft de eelheid van sijn bloed,
 Dies stoot hy 't nieuwe Schild ten koor uit met de voet,
 En bonst het Beelt'nis van de trotse Gaalderyen,
 Om sijn Voorvaderen van opspraak te bevryen;
 De konst, die geeft dan roem aan 't dierbaar puik Penfeel
 Wyl dat sy alles schetst op 't levenloos Panneel.

Hier hinkt mijn Calliôp', haar krachten die vermind'ren,
 En leid, ô Schilder-konst! ô waardigste der Kind'ren!
 ô Pallas voesterling, u lof is sonder end,
 Gy staat in 't binnenste van mijn gemoed geprent,

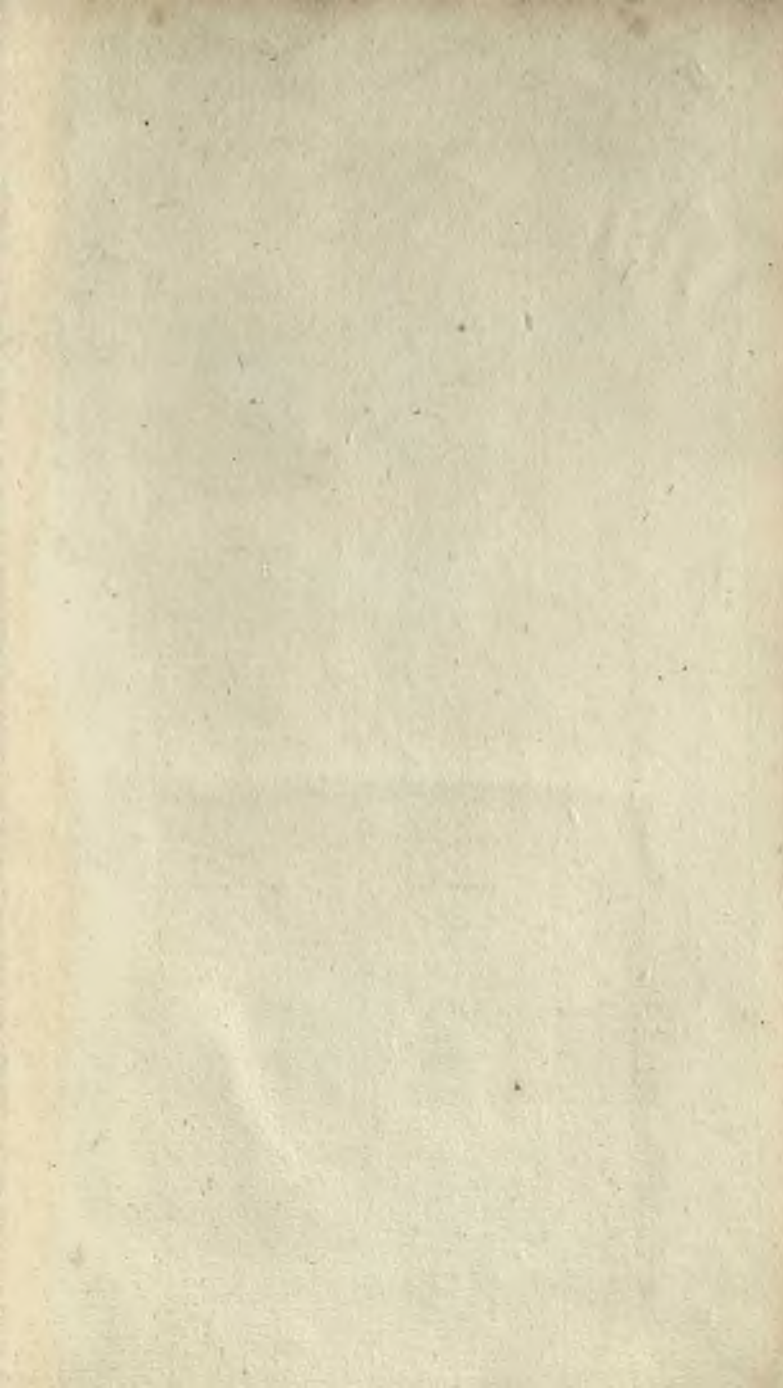
Die uwe konst beminn', ô puik der weetenschappen?
Ay! gun my dat ik knie lop uwe Altaar trappen,
En offer u dees Kroon met Lauweren doormengt,
Die mijne Swaane schacht, en vry gemoed voortbrengt,
Geen afgonst sal u glans, geen nijd u grootheyt smoooren
Gy, die voor lang gebaart noch daagelijks werd herbooren
Die van de schelle Faam des werlds stem ontfing,
Welk klinkt, en wederfuit tot aan der Sterren kring.

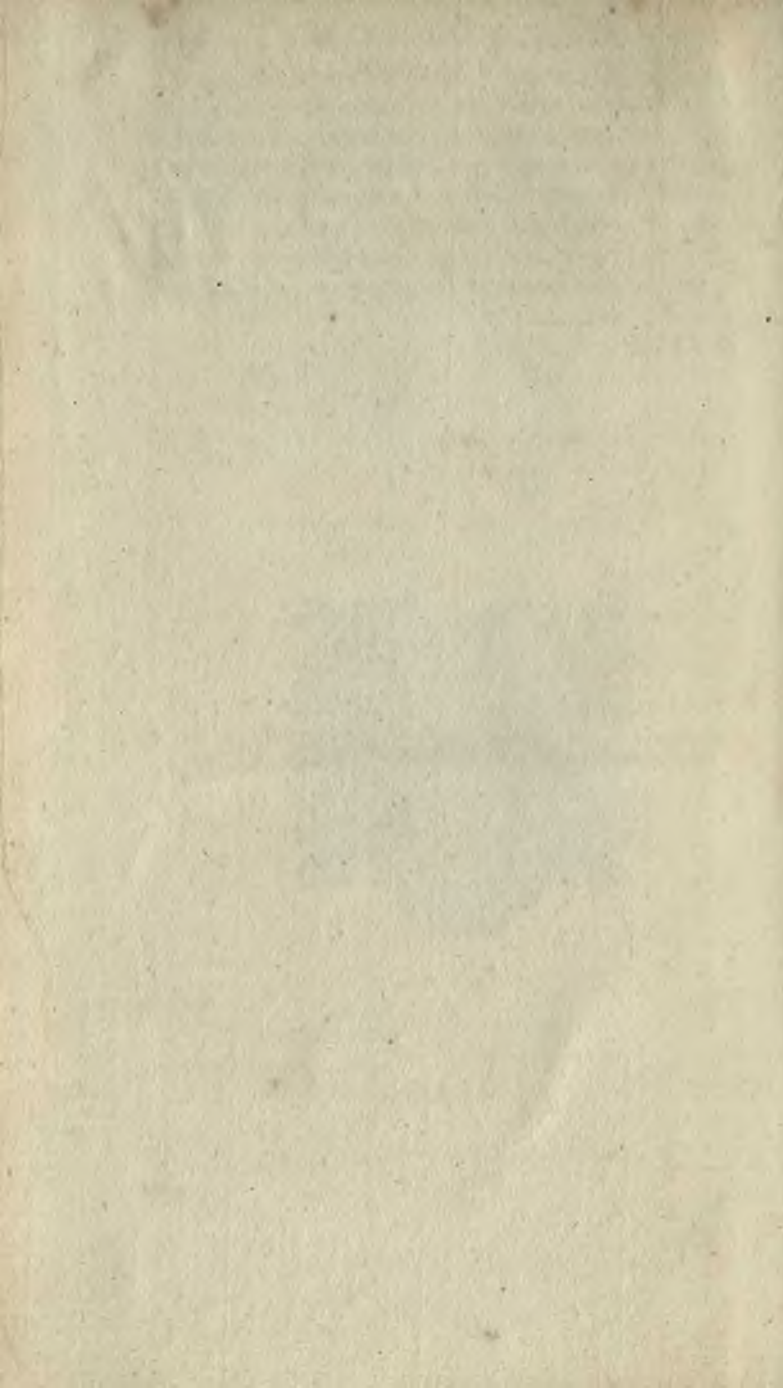
W. D. G.

1697.

U Y T.

ЦУНБ

им. Н. А. Некрасова

2 000001 935996

